DOCUMENT RESUME

ED 187 100 FL 011 181

AUTHOR	Berzabel, Ofelia G.
TITLE	Reading Right: Ilocano Translation Manual. English for Special Purposes Series: Nursing Aide.
INSTITUTION	Honolulu City and County Office of Human Resources, Hawaii.; Honolulu Community Coll., Hawaii.
SPONS AGENCY	Department of Labor, Washington, D.C.
PUB DATE	77
CONTRACT	DL-15-6053-37
NOTE	133p.; Some pages marginally legible: Best copy available.
LANGUAGE	Ilocano; English
EDRS PRICE	MF01/PC06 Plus Postage.
DESCRIPTORS	Adult Education; *English (Second Language); *English for Special Purposes; Grammar; High Interest Low Vocabulary Books; *Indonesian Languages; Instructional Materials; Language Usage; Medical Vocabulary; *Nurses Aides; Reading Materials; *Reading Skills; *Second Language Instruction; Vocabulary Development
IDENTIFIERS	*Ilocano

ABSTRACT

This Ilocano translation manual for nursing aides is designed to improve reading skills of U.S. immigrants. After short reading in Ilocano and English translations of vocabulary/phrases, comprehension, grammar, and language usage exercises are presented. Topical areas include: food, the hospital staff, body language, cleanliness in the hospital, measurements and medical abbreviations, emergencies, the library, observing and reporting, and job searching. (SW)

****
* Reproductions supplied by EDRS are the best that can be made *
* from the original document. *
****

ENGLISH FOR SPECIAL PURPOSES SERIES

NURSING AIDE

ILOCANO TRANSLATION MANUAL

READING RIGHT

ED187100

OFELIA G. BERZABAL

U.S. DEPARTMENT OF HEALTH, EDUCATION & WELFARE
NATIONAL INSTITUTE OF EDUCATION

THIS DOCUMENT HAS BEEN REPRODUCED EXACTLY AS RECEIVED FROM THE PERSON OR ORGANIZATION ORIGINATING IT. POINTS OF VIEW OR OPINIONS STATED DO NOT NECESSARILY REPRESENT OFFICIAL NATIONAL INSTITUTE OF EDUCATION POSITION OR POLICY

FL011181

BEST COPY AVAILABLE

Produced at Honolulu Community College
1977

No rights reserved. Any part of this book may be reproduced in any form or by any electronic or mechanical means by any classroom teacher for use in a classroom. No written permission from the author or publisher is necessary. This text may not be commercially sold or published. Arrangements for obtaining multiple copies of this text can be made with the Honolulu Community College Instructional Resource Center.

Produced at Honolulu Community College, 1977.

This text was developed under Comprehensive Employment and Training Act (CETA) contract number 15-6053-37 between the U.S. Department of Labor and the Office of Human Resources, City and County of Honolulu, under subcontract to Honolulu Community College.

ACKNOWLEDGMENTS

Several people have earned my heartfelt gratitude for their suggestions and contributions. I am indebted and extend sincere thanks to Al Hoel, Coordinator, and instructor of the PLESA project for providing suggestions, ideas and preferences in establishing the format of this translation manual.

Special thanks and sincere gratitude go to my husband, Tony Berzabal, for translating portions of this manual and editing them. Also, I am grateful to Jessiefema Figuerres for her suggestions and for editing and typing this text.

To all the PLESA instructors and the bilingual teachers that I worked with and who devoted much of their time writing materials, teaching and counseling the immigrant students enrolled in this project, I express sincere appreciation. Also deserving special mention and thanks is Esperanza Sipin of the Bilingual-Bicultural Program who gave me suggestions and an Ilocano/Tagalog dictionary that helped me a great deal in translating difficult terms.

I dedicate this translation manual to all its users who want to improve their English Speaking, Listening and Reading ability.

O.G.B.

Honolulu, Hawaii
September 1977

TABLE OF CONTENTS

Acknowledgments iii

To The Student vi

Introduction ix

UNIT I AN INTRODUCTION 1

UNIT II IT'S A MATTER OF TIME 17

UNIT III FOOD FOR THOUGHT 26

UNIT IV THE HOSPITAL STAFF 44

UNIT V BODY LANGUAGE 54

UNIT VI ASEPSIS 64

UNIT VII MEASUREMENT AND ABBREVIATION 75

UNIT VIII IT'S AN EMERGENCY 86

UNIT IX THE LIBRARY 95

UNIT X OBSERVING AND REPORTING 101

UNIT XI THE JOB HUNT 112

UNIT XII REVIEW AND TESTING 124

PARA ITI ESTUDIANTE

Kablaawannaka ti iyu-umaymo iti isla a Mahimahi. Daytoy a libro a pagbasaan ket mangbayabay kenka iti isla a Mahimahi. Namnamaenmi a nanamenyo ti tiempo a kaaddayo ditoy Mahimahi. Iti Mahimahi ket maysa a naisangsangayan a lugar. Kapadpada unay daytoy ti Hawaii, ngem saan nga Hawaii daytoy. Adu iti maadalmo maipanggep ti kultura iti Hawaii no basaem dagiti maipanggep iti Mahimahi. Iti kultura ti Mahimahi ket kas kadagiti kultura ti Hawaii. Ken, gaputa ti opisial a pagsasao iti Mahimahi ket Ingles, maadalmo met maipanggep ti Ingles.

PANNAKAURNOS ITI PAGBASAAN

Daytoy a pagbasaan ket naglaon iti tallo a kangrunaan a kita ti babasaen.

1. Adda ababa a salaysay maipanggep iti Mahimahi.

2. Adda salaysay ken ababa nga artikulo maipanggep kadagiti pakpakaammo maipapan ti panangagas a kasapulam a kas maysa a katulongan a nars.

3. Adda babasaen maipanggep iti pagsasao a makatulong ti panangpasayaat iti panagbasam.

Adda pay pangilawlawag kadagiti kultura maipapan ti kabibiag iti Estadds Unidos. Ken adda dadduma a kas burburtia ti sinniriban ken ababa, napardas a pagasaasan ditoy dagup ti libro.

Adda sangapulo ket maysa a paset daytoy a libro. Iti tunggal maysa a paset ket naurnos iti maysa a kangrunaan a topiko. Dagiti paspaset ket naurnos a maitunos kadagiti libro A Nursing Aide Speaking ken Listening a nayon met daytoy a serye. Nupay kasta, daytoy a pagbasaan ket saan nga agtalek kadagiti sabali a dua a libro. Mabalinmo nga usaren daytoy a nalaing a saanmo a kasapulan dagiti libro ti Listening wenno Speaking.

Adda pagasaasan kadagiti udi ti paspaset a 1, 3, 5, 7, 9, ken 11. Dagiti sungsungbat kadagitoy a pagasaasan ken dagiti sabali a pagasaasan nga adda ditoy ket nairaman ditoy maudi a paset iti libro. Isu a mabalinmo nga aramiden dagiti paspaset a tunggal maysa. Mabalinmo nga aturen ti inaramidmo tunggal malpasmo iti maysa a paset. Ngem, mariknami a ti paglilinnawagan iti uneg ti klase maipanggep kadagiti babasaen ket kasapulan unay. Patienmi met a mapasayaat a daras iti panagbasam no usarem daytoy a libro a kas parte iti klase tapno adda tiempoyo nga aglinnawag ken agsinnaludsod maipanggep ti babasaen.

BABASAEN A "CLOZE"

Dagiti dadduma a babasaen ditoy a libro ket kas burburtia ti pagsinniriban. Adda law-ang kadagitoy a babasaen. Ti masapul nga aramidem ket iti panangikabilmo kadagitoy sasao nga awan. Daytoy a kita ti babasaen ket maawagan iti "cloze". Adu dagiti pangilasinan a makatulong iti panangsungbatmo kadagiti law-ang iti babasaen. Dagiti pangilasinan ket adda iti mismo a babasaen. Maduktalamto a maammuan no ania dagiti sao a maibagay kadagiti law-ang, wenno maammuam no ania a kita dagiti sao a maibagay kadagiti law-ang. No maminsan ket makasarakka kadagiti law-ang a di mo mapatta-pattaan. Saanmo nga isardeng ti agbasa. Labsam dayta a law-ang ken ituloy ti panagbasam. Kaaduanna ket mapanunutmo dagitoy sasao nga awan kalpasan iti panangbasam ti salaysay. Isu a kasapulan unay ti panangbasam kadagiti salaysay iti nasursurok ngem maminsan. No maminsan ket masapul a basaem dagiti salaysay iti mamitlo wenno mamin-uppat tapno masiguradom a naikabilmon amin dagiti sasao.

Ti gandat dagitoy babasaen a "cloze" ket tapno agbalin a nasaysayaat iti panagbasam. Iti wagas a panagbasa iti "cloze" ket makatulong iti panangawatmo a ti panagbasa ket saan laeng a ti panangkita a saggaysa kadagiti tunggal sao. Iti kaipapanan ti panagbasa ket ti panangawatmo ti kaipapanan dagiti ragup ti sasao. Ti sabali pay a kaipapanan ti panagbasa ket mabaelam met a pudtuan no ania ti sumaganad. Isu a masansan, nga uray pay no awan dagiti sasao ket mabalinmo nga awaten wenno pudtuan ti kaipapanan ti sarita.

Kasapulan met a saanka nga agbuteng nga agpadto. Maammuamto kadagiti listaan ti sasao ken babasaen a ti panagpudto ket masansan a makatulong iti panangawatmo dagiti kaipapanan dagitoy. Saan a basta patta-patta laeng ti kayatmi a sawen, ngem nasirib a panagpudto maibatay kadagiti banbanag nga ammom maipanggep iti Ingles. Uray no mariknam a bassit laeng ti ammom maipanggep iti Ingles, patienmi a dagiti babasaen a "cloze" ket mangpaadu kadagiti banag nga ammom maipanggep ti pagsasao nga Ingles ken pasayaatenna dagiti napateg a kasanayan a mabalinmo nga aramaten no agbasaka kadagiti sabali met a banbanag.

Adda sumagmamano a sabali banbanag a masapul a maammuam maipanggep kadagiti babasaen a "cloze". Kitaen ti umuna a babasaen bayat ti panangbasam kadagiti sumaganad a banbanag.

1. Iti umuna a sarita ti "cloze" ket kompleto.

2. Mangrugi ti maikadua a sarita iti tunggal maikalima a sao ket saan a nairaman wenno naisurat.

3. No ti awan a sao ket mangrugi iti letra nga b, c, d, etc., daytoy a letra ket naited. Adda law-ang para iti tunggal maysa a letra nga awan.

4. No ti awan a sao ket mangrugi iti letra nga a, e, i, o ken u, awan ti naited nga umuna a letra. Adda law-ang para iti tunggal maysa a letra nga awan.

5. Adda numero dagiti babasaen a "cloze", kas pangngarigan, Reading 1, Reading 1A. (Adda dadduma a babasaen a namarkaan iti "Short Readings". Awan numeroda dagitoy.)

6. Ngannganí agpada iti topiko dagiti paris ti babasaen nga agpadpada ti numerona. Iti Reading 1A ket narigrigat, isu a masapul nga umuna nga aramiden iti Reading 1.

7. Kalpasan ti tunggal maysa a babasaen a "cloze", adda kompleto a babasaen a naisurat nga awan pulos law-angna. Padasen a sungbatan amin dagiti law-ang ti babasaen a "cloze" sakbay a kitaem ti kompleto a babasaen.

KAIYULUGAN ITI SABALI A PAGSASAO

Adda kaiyulugan iti sabali a pagsasao nga usaren a kadua daytoy a libro. Daytoy ket naglaon kadagiti kaiyulugan dagiti dadduma a banbanag iti libro. Iti tunggal paset daytoy a libro ket mangrugi iti pammasungad. Dagitoy a pammasungad ket naiyulog iti sabali a pagsasao. Adda met kaiyulugan dagiti sao ken ragup ti sasao manipud ti tunggal paset. Bayat ti panangbasam daytoy a libro, addanto makitam a (Tr) kalpasan dagiti dadduma a salaysay wenno banbanag. Mangpakaammo daytoy a dagiti banbanag a namarkaan iti (Tr) ket naipatarus iti nakaiyulugan a libro. Uppat a pagsasao iti nakaiyulugan dagitoy. Dagitoy ket Ilokano, Tagalog, Koreano, ken Bietnames. Kitaem dagitoy a kaiyulugan para kadagiti pammasungad ti tunggal paset, sasao, ken no makakitaka iti (Tr) kadagiti basbasaem.

MAPA

Adda pay maysa a banag sakbay a mangrugika. Adda dua a mapa ditoy a libro. Masapul a kitaem dagitoy para kadagiti dadduma a babasaen. Adda mapa iti isla a Mahimahi iti udi ti Reading 1 ti umuna a paset. Adda mapa iti siudad ti Tamarind nga adda iti tengnga ti daytoy a libro.

Sisasaganaka a mangrugi itan. Namnamaenmi a magustuananyo dagiti aramidenyo ditoy a libro. Ken, nangnangruna met a namnamaenmi a dagiti naitudo nga adalen ket mangpasayaat iti kasanayam a panagbasa.

INTRODUCTION

Ti ganat daytoy a libro ket tapno makatulong kenka iti nalaka ken nadaras a panangawatmo kadagiti linaon iti libro a Nursing Aide Reading Right. Mabalinmo ti agintuod iti daytoy a libro tunggal makakitaka ken makabasaka kadagiti narigat nga awaten ti kaiyuluqan ti sao wenno ragup ti sasao.

Adda tallo a paset iti daytoy a libro. Iti umuna a paset ket iti nakaiyuluqan ti Ilocano kadagiti amin a pammasungad ti tunggal leksion (Unit Preview). Daytoy a pammasungad ket mangilawlawag kadagiti linaon ken kadagupan iti tunggal leksion dita libro a pagbasaan. Adda met listaan dagiti sao ken ragup ti sasao a naurnos a kas pannakaurnos ti abesedario para iti tunggal paset iti leksion (Vocabulary/Phrases). Daytoy ket dagiti sao ken ragup ti sasao a naiyulog ken naipatarus iti Ilocano a nausar iti libro a pagbasaan a Nursing Aide Reading Right. Dagitoy ket naipatarus iti Ilocano a mayanatup iti pannakausarna iti pagbasaan. Bayat ti panagbasam iti libro nga Ingles, mabalin a makasarakka kadagiti sarita wenno sanaysay a namarkaan iti Tr iti baba wenno udi iti sarita. Daytoy (Tr) ket mangitudo a dayta a sarita wenno sanaysay ket naipatarus iti Ilocano ket masarakan dagitoy ditoy a libro. Adda met dagiti pagasaasan iti panagbalikas kadagiti sarita a masarakan ti listaan dagiti sasao (Vocabulary/Phrases). No saanka a sigurado ti panagusar kadagitoy a panagbalikas iti Ingles, mabalinmo met iti agintuod wenno agusar iti diksionario nga Igles ken basaen ti panakailawlawag daytoy. Mabalin met a tulongannaka iti maestram no agintuod kenkuana.

Namnamaek a makatulong daytoy a kaiyuluqan a libro iti panangawatmo ken panagadalmo iti panagbasa, pagsasao ken panagdengngeg iti Ingles.

O.G.B.

Honolulu, Hawaii
September 1977

UNIT I

AN INTRODUCTION

PREVIEW

Iti umuna a paset ket pammasunqad iti isla a Mahimahi ken iti suidad ti Tamarind. Daytoy ket mangiyam-ammo kadaqiti sumaqmamano a tao nqa agtaeng iti isla ti Mahimahi. No basaem daqiti salaysay ken aramidem daqiti pagasaasan, maam-ammom daqiti tattao iti puro ti Mahimahi. Makitam to met ti pannakaurnos daytoy a paqbasaan nqa adalen ken daqiti kita ti babasaen ti sapasap ken daqiti paqasaasan nga aramidem iti daytoy a libro.

Malaksid kadaqiti salaysay, ti kangrunaan nga paqasaasan iti paqsasa ditoy a paset ket isu ti panangawat kadaqiti pananqusar ti sumaqmamano a sao a panqisaad. Asaasem to daqitoy a panqisaad a kaaduan a mausar kas daqiti -- in, on, at, to ken toward. Adda pagasaasan iti udi ti daytoy umuna a paset. Masapul a palpasem nqa umuna daqitoy a pagasaasan sakbay a manqruqika iti sabali wenno sumaruno a paset.

Daqiti sunqbat kadaqiti amin a pagasaasan ket adda iti kaudian a paset iti daytoy a paqbasaan. Aturem daqiti inaramidmo nqa asaas tunqqal aramidem iti maysa a paset.

Vocabulary/Phrases

Reading 1

agriculture /ăg-ri-kŭl'chər/ n panagtalon
agricultural land - daga a pagtalonan
area /ā'rē-ə/ n disso ; lugar
came /kām/ v pt,pp of come simmangpet ; dimtengngen
city /sĭt'ē/ n siudad ; ili
dolphin fish /dŏl'fĭn fĭsh/ n baliena
east /ēst/ n daya
eastern /ē'stərn/ adj maipapan i[illegible] daya
find /fīnd/ v sapulen ; biruken
first /fûrst/ adj umuna ; immuna
fishing /fĭsh'ĭng/ n panagkalap
grow /grō/ v agtubo ; dumakkel
head /hĕd/ n ulo
hotels /hō-tĕlz'/ n pl of hotel otel
industries /ĭn'də-strēs/ n pl of industry industria ; pagsapulan
islang /ī-lănd/ n [illegible]isla ; puro
it's about - dayt[illegible] ket maipanggep iti..
language /lăng'wĭj/ n pagsasao
largest /lărj'əst/ superl of large kadakkelan
looked like - umasping iti ; umarngi iti
main /mān/ adj kangrunaan ; kaunaan
map /măp/ n mapa
more and more - umadu nga umadu
most /mōst/ adj ti kaaduan ; ti kadakkelan
named /nāmd'/ v pt,pp of name nainaganan ; natudingan
near /nîr/ adj asideg
Pacific Ocean - Taaw Pacifico
part /part/ n paset ; bagi
pineapples /pīn'ăp-əls/ n pl of pineapple pinya
plantations /plăn'tā-shənz/ n pl of plantation talon ; minulaan

population /pop'y -la'sh n/ n (bilang) dagiti umili
ports /ports/ n pl of port pundungan dagiti barko, bapor, etc.
south /south/ n abagatan
speak /spēk/ v agsao
square miles - ti rukod ti (dagu) - uppat sulina ken sikigna
sugar cane /shoog' r kan/ n unas
tail /tal/ n ipus ; udi
tourism /toor'iz' m/ n panagbaniaga ; turismo
western /west' rn/ adj maipapan iti laud

Reading 1A

called /kold/ v pt,pp of call inayaban
drew /droo/ v pt of draw paasitgen
flat /flăt/ adj patad
footsteps /foot'steps/ n pl of footstep addang ; baddek
income /In'kŭm/ n sueldo ; kita ; nasapulan
is located - ti ayan a disso ; ti pakakitaan, pakasapulan a lugar
it's made up of - naaramid iti
measured /mezh' rd/ v pt,pp of measure narukod ; rinukod
mountainous /moun-t-n- s/ adj nabantay ; adu ti banbantayna
rainy /ran'e/ adj matutudo
region /re'j n/ n paset ; maysa kadagiti nakabingayan iti daga
rolling plains - parang ; tanap
sources /sors'is/ n pl of source naggapuan ; paggapuan
stones /stons/ n pl of stone bato
walked /wokt'/ v pt,pp of walk nagna ; pinagna
were /wur/ be pt of are (awan maitudo a tarusna iti Ilokano)

Reading 2

actually /ak'choo' l-e/ adv pudno a/nga
farmers /far'm rs/ n pl of farmer mannalon ; agtaltalon
founded /found'id/ v pt of found nairugi ; naisimpa
growing /gro'ing/ v prp of grow rumangrang-ay ; dumakdakkel
residential /rez' -den'sh l/ adj lugar a pagtaengan ; ayan dagiti balbalay

west /wĕst/ n laud

Reading 2A

compared to - naipadis iti
easiest /ēs'ē-ĭst/ superl of easy 'kalakaan
ever since - manipud idi
grown /grōn/ v pp of grow ; rimmang-ay ; dimmakkel
rapidly /răp'ĭd-le/ adv nadaras ; napardas
story /stŏr'ē/ n sarita ; s naysay ; artikulo

Short Readings

address /ă-drĕs/ n pagtaengan
apartments /ă-pärt'mĕnts/ n pl of apartment balay ; pagtaengan
City Hall - Balay ti Siudad
elementary school - pagbasaan ti elementaria ; pangrugyan
hospital /hŏs'pĭ-tăl/ n ospital ; balay a pagpaagasan
meets /mēts/ v agkita ; agsarak
moved into - umalis idiay
neighbor /nā'bĕr/ n karruba
new /n/yōō/ adj baro ; kab aro
nursing aide - katulongan a ars
sister /sĭs'tĕr/ n kabsat a babai
teacher /tē'chĕr/ n manursuro ; meastra(o)
typist /tī'pĭst/ n mumamakinilia
works /wûrks/ n pl of work trabaho ; aramid

Reading 3

ahead /ă-hĕd/ adj immuna ; iti una
announces /ă-nouns'ĭs/ v iwarragawag ; ipablaak
answers / ăn's rs'/ v sumungbat
as they walk away - idi magnada a pumanaw (umadayu)
asks /ăsks;äsks/ v agsaludsod ; agdamag
beautiful /byōō'tĭ-fŭl/ adj napintas
box /bŏks/ n kahon ; karton
catches up - umabot
C'mon (come on) - alan 'a

daughter /dô't r/ n anak a babai
day /dā/ n aldaw
don't know (somebody) very well - saan unay nga amammo (iti maysa a tao)
every /ĕv'rē/ adj tunggal maysa
explains /ĕk-splāns/ v ilawlawag
friendly /frend'lē/ adj mannakigayyem
full of questions - adu a saludsod ; napnuan saludsod
hand /hănd/ n ima
her /hûr/ pron isuna (babai)
hope /hōp/ v mangnamnama ; agururay
hopping /hŏp'ĭng/ v prp of hop aglagto-lagto
investigate /ĭn-vĕs'tĭ-gāt'/ v usigen ; ammirisen
kitchen /kĭch'ĕn/ n kusina ; paglutuan
know /nō/ v maammo ; mabigbig
lady /lā'dē/ n babai a natakneng
let's go - intayon ; intan
mommy /mŏm'ē/ n informal nana ; nanang ; inang
moving day - aldaw ti panagalis
nice /nīs/ adj napintas ; naimbag
please /plēz/ v paragsaken ; ayaywen
points /points/ n pl of point ungto ; turong
pulling /pŏŏl'ĭng/ v prp of pull guyguyoden
replies /rĭ-plīz/ v sumungbat
runs /rŭns/ v tumaray ; agtaray
says /sĕz/ v ibaga ; saw-en
sees /sēz/ v kitaen
smiles /smīlz/ v umisem
someone /sŭm'wŭn/ pron maysa a tao
stuff /stŭf/ n aniaman a banag a maaramat
take a walk - magna-magna ; apan magna
today /t -dā/ n itatta nga aldaw
What's yours? - What's your name? - Ania met kenka? Ania iti naganmo?
walks up to her - umasideg kenkuana (maysa a babai)

Miscellaneous Translations

Tr1 (COMPREHENSION)

Basaen ti umuna a sarita maipanggep iti isla a Mahimahi. Sungbatan dagiti sumaganad a saludsod.

Tr2 (VOCABULARY)

Masapul nga awatem dagiti sasao ditoy a listaan. Isurat dagiti kaipapanan dagiti naugesan a sasao. Isurat dagiti kaipapanan dagitoy iti sigud a pagsasaom no kayatam daytoy.

Tr3 (VOCABULARY)

1. Kaaduan kadagiti turista ket gusgustoda ti agyan iti otel iti daya ti ili a Tamarind.

prefer - gusgusto; ipangpangruna

to stay - agyan; agtaeng; agbati

Iti sao nga stay ket maysa a kadawyan a sarita a pangited anag. Ti kaiyuluganna ket agsardeng wenno agbati iti maysa a lugar wenno kasasaad iti uneg ti sumagmamano a tiempo.

2. Basaen dagiti sasao a sumaganad.

_____ a. They stay at home on weekends.

_____ b. They stay in the house at night.

_____ c. They stayed in Tamarind City.

_____ d. They stayed at the beach.

_____ e. She stayed for dinner.

_____ f. He stayed on the boat.

_____ g. Young-Hee and Chul-Soo came to Hawaii last year. Bong-Sik stayed in Korea.

_____ h. The boys stayed clean all day.

_____ i. Manuel stays healthy all the time.

_____ j. Be sure the room stays neat.

Markaan iti X dagiti sasao dita ngato, no ti kaipapanan iti stay ket agsardeng wenno agbati iti maysa a lugar. Markaan met iti ✓ dagiti sasao a ti kaipapanan iti stay ket agbati iti maysa a kasasaad. Markaan itan dagiti sasao. Kalpasanna, ituloy ti sumaruno nga urnos ti sarita.

Kitaen dagiti sasao nga iti kaipapanan iti stay ket agsardeng wenno agbati iti maysa a lugar. Ania a kita a sao dagiti sumaruno iti stay kadagitoy a sasao?

Adda makitam nga ababa a sao a sumaruno iti stay, dagitoy ti sao a pangisaad. Dagitoy a sao a pangisaad kalpasan iti stay ket makatulong iti panangawattayo a ti pagsarsaritaan ket maipanggep iti panagsardeng wenno panagbati iti maysa a lugar. Basaen dagiti pangngarigan a sumaruno.

a. He stayed in the bathtub for an hour.

b. She stayed at the party.

Uliten a basaen dagiti sasao. Ugesan dagiti sasao a pangited-saad.

Kadagiti addaan stay a sasao, dagiti pangited-saad kalpasan iti stay ket mangibaga a ti maysa a lugar ket saan a naitudo wenno nalawag. Basaen dagiti sumaruno a sasao.

place time
She stayed on duty (for three hours.)
place time
He stayed in the Army (for five years.)

Kitaen dagiti sasao nga addaan stay + kasasaad. Agpadpada kadi dagiti sao a sumaruno kalpasan iti stay ken ti stay + lugar?

Ingles iti Hawaii. Iti pagsasao iti Hawaiiano a "pidgin" usarenda iti stay kadagiti pangited-anag be no ti pagsasaritaan ket purok. Basaen ti sumagana̅d a sasao. Manqnqeqmo dagitoy a sasao ditoy Hawaii. Mabalin a di-mo makitkita a naisurat dagitoy.

Where he stay?
(Where is he?)

He stay da house.
(He is in the house.)

She stay Hilo.
(She is in Hilo.)

Paqsasarita Maipanqqep ti Tao ken Paqsasao

Ti sumaruno a listaan ket naqlaon kadaqiti pakpaka-ammo maipanqqep iti panangawaq iti tao a naqqapu iti sabali a nasyon. Naqlaon pay daytoy iti naduma-duma a paqsasao a naipatarus iti Ingles.

Masapul nga ammom iti Ingles iti paqsasaom ken katataom wenno paqilian.

Ti tao a taqa-Tsina ket Insik ken aqsao iti Insik. (Adu ti di-makaammo a ti "Mandarin" ken "Cantonese" ket dua a paqsasao nga Insik.)

Ti tao a taqa-Hapon ket Hapones ken aqsao iti Hapones.

Ti tao a taqa-Biyetnam ket Biyetnames ken aqsao iti Biyetnames.

Ti tao a taqa-Pilipinas ket Pilipino ken mabalinda ti aqsao iti Tagaloq wenno Ilokano. (Adu a paqsasao iti Pilipinas.)

Ti tao a taqa-Korea ket Koreano ken aqsao iti Koreano.

Ti tao a taqa-Samoa ket Samoan ken aqsao iti Samoan.

Iti maysa a tao nga adda darana nga Hawaiiano ket Hawaiian. Adda paqsasao nga Hawaiian, ngem bassiten iti makasao iti Hawaiian. Ti kaipapanan iti sao nga Hawaiian ket maysa a tao nga adda darana nga Hawaiiano. Ket mabalin met daytoy a paqsasao nga Hawaiian.

Ania ti panangawatayo iti tao a taqa-Mahimahi? Ania ti panqawaq no adda paqsasaoda?

Ti Lao a taqa-Mahimahi ket ken makasao iti

Tri (PREPOSITIONS)

in - iti uneq ti; idiay
on - iti rabaw ti
at - idiay; iti asideg ti
to - inggat (agpapan idiay..)
toward - asiturong iti; agpapan iti, idiay..

Mabalinyo nga usaren ti in, on, at a mangipasimudaag wenno manqitulo iti maysa a lugar.

in	iti in ket mangitudo iti maysa a disso wenno lugar a naserraan wenno nabakudan.

He lives in an apartment.

She lives in the house.

They live in Honolulu.

You are in Hawaii.

on	iti on ket mangitudo iti maysa a disso iti rabaw wenno ruar.

She lives on Nene Street.

We live on Oahu.

The cat is on the roof.

He sits on the floor.

Usarentayo iti in kadagiti estados, pagilian, kontinente, nalawa a luglugar ken babassit a suidad.

He lives in California.
(a state)

He lives in Korea.
(a country)

He lives in Asia.
(a continent)

He lives in the West.
(a large area)

He lives in Manila.
(a city)

Usaren iti on kadagiti nagnagan iti isla wenno puro ken kalye.

We live on Oahu.
(But we live in Hawaii.)

They live on Nene Street.

at • iti at ket mangitudo iti maysa a disso nga adayu iti agsasao. No usaren iti at, maysa a lugar wenno disso laeng ti panpanunutentayo.

He lives at 2131 Mango Blvd.

He is at the beach.

He is at the hospital.

Mabalin nga adda sasao a kas dagitoy:

She lives in Hawaii on Oahu on a street in a house at 220 Pali Avenue.

He is in Hawaii on Oahu at the beach on a bicycle.

Mabalintayo nga usaren iti to ken toward kadagiti sasao a pangited-anag a mangitudo iti maysa a turong wenno garaw.

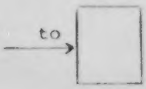

iti to ket mangitudo iti garaw nga agsardeng iti maysa a tiempo ken lugar.

No usarentayo iti to para iti maysa a turong, maysa a naitudo a tarigagay wenno papanan iti panpanunutentayo.

We walk to the beach.
The beach is our goal or destination.

He goes to the park.

She is walking to the bank.

They are running to the library.

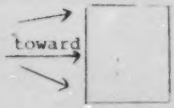

iti toward ket mangitudo iti tignay nga awan masnop a pagturongan. Saan a mangitudo iti maysa a naitudo a tarigagay wenno papanan.

They are walking toward the beach.

He walks toward the bank.

The cat is walking toward the hospital.

The girl is running toward the park.

Maysa a Pagsasaasan

Kitaen ti mapa iti suidad ti Tamarind. Sungbatan dagiti sumaganad a saludsod.

1. Magmagnaka iti suidad ti Tamarind. Ania a kalsada wenno daldalan a pagnaam no kayatmo ti magna nga agturong iti igid ti baybay?

2. Addaka idiay talier ni Fukuda a pagtarimaanan kadagiti bagi ti lugan. Mapanka idiay pagsinean. Magnaka nga agturong iti _____ Boulevard.

3. Addaka idiay pagbasaan ti liblibro. Mapanka agdeposito iti sueldom. Magnaka idiay Banyan Tree Street _____ iti bangko.

4. Agtaengka _____ Mango Blvd. Agtaengka _____ Hibiscus Court Apt. Agtaengka _____ maikadua a gadsaaran.

5. Mapanka _____ pagipupukan ti ayup. Addaka dita Mango Blvd. Magmagnaka _____ baybay.

Tr5 (Exercises With Prepositions)

Pilien dagiti sarita a mangiladawan kadagiti retrato kadagitoy sumarsaruno a panid. Isurat dagiti sarita dita abay iti husto a ladawan. Mabalin nga adda nasursurok ngem maysa a sarita para iti maysa a ladawan.

Tr6 (More Exercises With Prepositions)

Basaen dagiti sarita. Kitaen dagiti ladawan. Adda uppat a sarita para iti tunggal maysa a ladawan. Ugesan ti nagtitimbukel dagiti letra ti sarita a mangiladawan kadagiti retrato. Mabalin nga adda nasursurok ngem maysa a sarita para iti maysa a ladawan. Markaan amin dagiti sarita a mangiladawan iti retrato.

Tr7 (RECOGNITION EXERCISES)

Dagiti Bilin: No agbasaka, masapul nga awatem ti kaipapanan dagiti sao ditoy a panid. Iti maysa a wagas iti panangawat ket iti pananqbasa kadagitoy a sasao nga agraragup. Saan a basaen ti sao iti tungçal maysa. Padasen a kitaen nga aggigiddan dagiti dua wenno tallo a sao. Kas panqnqarigan, kitaen daytoy a sarita. Kitaen iti bassit a tulnek iti ngato ti at. Makitam kadi dagiti tallo a sao nga look at this? Basaen dagiti sarita kadagiti sumaganad a paqasaasan. Padasen a kitaen dagiti tallo a sao nga aggigiddan. Markaan ti (✓) dagiti agpapada a paris. Mabalinmo a markaan ti akinkannigid a sasao. Pardasam ti agbasa. Orasam ti bagim.

Tr8 (CULTURAL EXPLORATION)

PANANGSUKISUK ITI KULTURA

PANANGIYAM-AMMO ITI BAGI KEN MAIYAM-AMMO

Ammom nga iyam-ammo ta bagim itan. Iti mabiit, maadalmonto nga iyam-ammo ti sabali a tao. Daytoy ket maysa a paset iti Ingles nga adda annurotenna; daytoy ket, maiyulom no kasano nga iyam-ammo iti bagim ken ti sabali. Itatta, masapul nga asaasem ti panangiyam-ammom iti bagim ken ti sabali agingga't maaramidmo daytoy iti nasayud. Iti kangrunaan a paset iti panangiyam-ammo ket iti panangibalikas a nalawag kadagiti amin a nagan.

NAMES

Kaadduan kadagiti Amerikano ket adda tallo a naganda--ti umuna a nagan, ti akintengnga a nagan, ket ti maudi a nagan.

Iti umuna a nagan ket isu iti pangawag dagiti gagayyemtayo. Isu iti nagan nga umuna nga ibaga no iyam-ammo iti bagitayo. Adu nga umuna a nagnagan iti Ingles. Masansan nga iti anak a lalaki ket nainaganan iti nagan ti ama. Isu nga, iti anak a lalaki ket agpada iti naganna ken ti amana. Masansan met a ti anak a babai ket nainaganan iti nagan ti ina. Ti anak a babai ket agpada iti naganna ken ti inana.

Ti akintengnga a nagan ket isu ti nagan iti nagbaetan ti umuna ken maudi a nagan. Masansan a saan(tayo) nga usaren ti akintengnga a nagan malaksid no agpirmatayo kadagiti naikalintegan a kasuratan. Adu a tao ti agusar iti umuna laeng a letra ti akintengnga a naganda. Kas pangngarigan, ni Mary Anne Jones ket agpirma iti Mary A. Jones. Ti umuna a letra iti akintengnga a naganna ket A.

Ti maudi a naqan ket isu iti apelyido. Dagiti ubbing nga Amerikano ket kaadduan nga usarenda iti apelyido ti amada. Ti naasawaan a babai ket masansan nga usarenna iti apelyido ti lakayna. Saannan nga usaren iti apelyidona idi balasang. Kas pangngarigan, ni Robert Allen Jones ket asawaenna ni Mary Jane Smith. Agbalinda a Mr. ken Mrs. Robert Allen Jones. Iti nainkalinteqan a naganna ket agbalin a Mary Jane Jones. Iti naganna idi balasang ket Smith. Iti apelyido iti maysa a babai sakbay a naasawaan ket isu ti naganna idi balasang (maiden name). (Adda sumagmamano a babbai nga Amerikano a naasawaan nga agusar iti naganda idi balasangda.)

Iti nainkalinteqan a naqan, ket isu iti umuna, akintengnga ken maudi a naqan. Dagiti umuna ken akintengnga a naqan no maminsan ket maawaqan a naited a nagnagan, (given names). Naawaqan daytoy a naited a nagnagan (given names) gapu ta dagiti naqannak ket isuda ti nangpili ken nangited kadagitoy a naqnaqan. Ti maudi a nagan ket isu ti maawagan nga apelyido. Dagiti tallo a nagan ket isu ti nainkalinteqan a nagan.

INITIALS

Dagiti "initials" ket isu dagiti umuna a letra iti naited a nagan ken ti apelyido. Kas pangngarigan , ti Mary Anne Jones ket agbalin nga MAJ. Dagiti dadduma a tao, kaadduan dagiti lallaki, usarenda dagiti umuna a letra ti nagan a kas naganda. Kas pangngarigan, ti napanaganan iti Billy Joe ket mabalin a maawaqan iti BJ. Masansan met nga usaren dagiti umuna a letra no pagsasaritaantayo maipanggep iti dadduma a Presidente. Kas pangngarigan, FDR (Franklin Delano Rosevelt), JFK (John Fitzgerald Kennedy), LBJ (Lyndon Baines Johnson).

NICKNAMES

Iti birnqas ket maysa a nagan nga usaren iti saad ti nainkalinteqan a naganmo. No dadduma dagiti nagannak ket saanda a birnqasan dagiti annakda iti kastoy a nagnagan. Kas pangngarigan, iti ubing nga agnagan iti William ket mabirnqasan iti Bill. Iti babai nga agnagan iti Elizabeth ket mabirnqasan iti Liz.

No dadduma, dagiti birnqas ket makaibaga iti langa wenno kita iti tao. Ngem saan nga ipanagan dagiti nagannak dagitoy a klase ti naqnaqan. Masansan a dagiti ubbing iti mangted kadagitoy a birnqas iti tunqqal maysa kadakuada. Kas pangngarigan, iti lalaki a kas amarilio ti buokna ket mabalin a maawaqan iti Cotton (Kapas); wenno iti lalaki a nakuttong ket mabalin a maawaqan iti Slim (Nakuttong). No maminsan, dagitoy a birnqas ket naulpit. Kas pangngarigan,

ti tao a nakaanteohos ket mabalin a maawagan iti Four-Eyes (Uppat Matana); wenno ti tao a nalukmeg ket mabalin a maawagan iti Chubby or Fatso (Lukmeg wenno Balkat).

Dagitoy ti sumagmamano a kadawyan a nagnagan ti Amerikano nga ipanagan dagiti nagannak.

Girls

legal name	nickname
Abigail	Abby
Barbara	Barb
Cynthia	Cindy
Deborah	Debbie
Elizabeth	Liz, Beth, Betty
Janice	Jan
Janet	Jan
Jennifer	Jinny, Ginny
Judith	Judy
Katherine	Kay, Kathy, Kate
Margaret	Marge, Margie
Nancy	Nan
Patricia	Pat, Patty
Suzanne	Sue, Suzy, Suzie
Susan	Sue, Suzy Suzie

Boys

legal name	nickname
Alfred, Alvin	Al
Arthur	Art
Andrew	Andy
Donald	Don
David	Dave
Edward, Edwin	Ed
Franklin	Frank
Henry	Hank
Harrison	Harry
James	Jim, Jimmy
Jonathan	John, Johnny
Kenneth	Ken
Michael	Micky, Mike
Jeffrey	Jeff
Patrick	Pat
Robert	Rob, Bob
Ronald	Ron, Ronnie
Steven	Steve
Randolph	Randy
Randal	Randy
Richard	Rick, Rich, Dick
Samuel	Sam, Sammy
Terrence	Terry
Terrance	Terry
Thomas	Tom, Tommy

Boys

legal name	nickname
Matthew	Matt
Victor	Vic
William	Bill, Billy
Theodore	Ted, Teddy

TITLES

Adu a tao ti saan nga aqusar iti titulo kadaqiti naqnaqanda iti panangiyam-ammo. Nupay kasta, no dammom iti makiyam-ammo iti nataengan a tao, maysa a superbisor wenno maysa a maestro(a), kasayaatan iti panangusar kadaqiti titulo.

Daqiti titulo ket mairaman iti apelyido. Kas pangngarigan, ni May Lee ket Mrs. Lee no adda asawana. Miss Lee no balasang isuna. Ms. Lee no isu ti kayatanna a panqawaq kenkuana wenno no saanmo nga ammo no naasawaan wenno balasang isuna. Mary isuna no isu ket maysa a gayyem, wenno katawenam, wenno maysa nga ubing. Saan a maawagan isuna iti Miss Mary, Mrs. Mary wenno Ms. Mary.

Adda sumaqmamano a babbai a mangur-urnos iti buok nga aqusar iti Miss kadaqiti umuna a nagan no manarimaan nga aqtratrabahoda. Ket no kastoy iti usaren ti mangur-urnos iti buokmo, mabalinmo nga awaqan isuna iti Miss ken ti umuna a naganna. Nupay kasta, saan a masapul nga awagam ti sabali a tao iti kastoy. Saan a narusanger iti panangawaq iti maestra, kas pangngarigan, iti Miss Mary ngem madi ken qangannaet daytoy.

Ti titulo ti lalaki ket Mister (Mr.). Awan iti titulo ti Ingles a makaitudo no iti lalaki ket naestaduan wenno saan. Narusanger iti panangawaq iti lalaki ti Mister a saan nga aqusar iti apelyido. Ni Jim Johnson ket Mr. Johnson wenno Jim no katawenam, gayyemmo, wenno ubing isuna. Saan a maawagan isuna iti Mister laeng.

No saanmo nga ammo iti apelyido iti maysa a lalaki, mabalinmo nga awaqan isuna iti sir. Usarentayo iti sir a saan a mairaman iti apelyido. Masansan nga usaren iti sir kadaqiti lallaki a nataengan ngem datayo wenno kadaqiti addaan ngato a saad wenno rangko. Masansan nga aqusar daqiti serbidor, serbidora ken eskribiente iti sir no awaqanda daqiti kliente. Saantayo nga usaren iti sir kadaqiti naqnaqan:

Sir Cruz
Sir Johnson
Sir Charles

mabalin nga usaren daytoy kadaqiti tao a naarian. (BrE = Ingles iti Bretania)

SHAKING HANDS

Makilamanoka iti akinkanawan nga ima. Masansan dagiti tao ket makilinnamanoda no makiam-ammoda. Aglilinnamano dagiti lallaki no damoda iti makiam-ammo. Aglilinnamano dagiti lallaki no agkikitada maipapan iti panagkakadua wenno iti negosio uray pay no agam-ammodan. Dagiti agkagayyeman unay ket aglinlinnamanoda no saanda a nagkita iti nabayag, iti uneg ti dua wenno tallo a buian. Saanmo a lamanuen iti maysa a tao kalpasan a maam-ammom isuna no agkikitakayo iti inaldaw.

Makilamano dagiti babbai no kayatda la ketdi. Kaaduanna dagiti lallaki ket saanda nga iyawat iti imada malaksid no iti babai ti umuna a mangiyawat ti imana.

EYE CONTACT

Kasapulan iti panagkinnita iti panangiyam-ammo. Daytoy iti panangkita kadagiti mata iti tao a kasasaom. No ibagam iti nagan iti maysa a tao nga iyam-ammom, masapul a kitaem isuna.

BODY SPACE

Amin a kultura ket adda maysa a kaadayu iti bagi a suroten dagiti agsisinnarita a tattao. Saan a naisuro daytoy maipanggep iti ugali--ngem naadal a di-napupuotan.

Dagiti Amerikano ket agtakderda iti nagbaetan iti dua wenno tallo dapan no agsasaritada. Padasenyo a paliiwen dagiti Amerikano no agsasaritada. Makitam ti kaadayu dagiti bagida no agsasaritada.

Tr9 (COMPREHENSION)

Ugesan ti nagtitimbukel iti letra ti husto a sungbat nga adda iti baba.

Tr10 (VOCABULARY)

Sapulen dagitoy a sasao ken pagsasao ditoy a sarita. Padasen a pugtuan ti kaipapanan dagitoy a sao ken pagsasao. Saanka nga agusar iti libro a pagkitaan iti kayulugan ti sao. Isurat dagiti kaipapanan wenno kayulogan iti pagsasaom wenno iti Ingles.

Tr11 (REVIEW EXERCISES)

Sungbatan dagiti sumaganad a saludsod sakbaymo nga aramiden iti sabali a paset.

UNIT II

IT'S A MATTER OF TIME

PREVIEW

Ditoy maikadua a paset, maadalmo ti ad-adu pay a banbanag maipanggep ti Mahimahi. Iti kangrunaan a banag a saritaen ditoy a paset ket maipanggep iti oras. Mabasam dagiti urnos ti pannakaipagna dagiti luglugan ken maadalmo a basaen ti listaan ti oras nga iyaalis ken isasangpet dagiti luglugan. Daytoy a listaan ket kapadpada iti listaan ti Honolulu. No kabaelam a basaen dagiti listaan ditoy a paset ti leksion, kasta met a kabaelam metten a basaen iti listaan ti Honolulu. Adda met ababa a babasaen maipanggep iti oras ken no kasano ti panangusar tayo iti oras dagiti bulan ken aldaw.

Ti kangrunaan nga pagsasaasan iti pagsasao ditoy a paset ket isu dagiti sao a pangisaad nga -- into, through, from ken between.

Laglagipem a dagiti sungbat kadagiti pagasaasan ket adda dita kaudian a paset iti daytoy a pagbasaan.

Vocabulary/Phrases

Reading 4

a lot of money - adu a kuarta, pirak
all day - maysa nga aldaw ; agmalem
always /ôl'wāz/ adv kankanayon ; amin a panawen
breaking down - maperperdi
bought /bôt/ v pt,pp of buy ginatang
brings /brĭngs'/ v ikuyog ; iyeg
brought /brôt/ v pt,pp of bring nangikuyog ; nangitugot
buy /bĭ/ v gumatang
buying /bĭ'ĭng/ v prp of buy gumatgatang
children /chĭl'drən/ n pl of child dagiti ubbing
cost /kôst/ n pateg ; bayad
decided /dĭ-sī'dĭd/ adj nakasagana ; situtulok
expensive /ĕk-spĕn'sĭv/ adj nangina
high school - nangato pagadalan
houses /hous'ĭs/ n pl of house dagiti balbalay
in the mornings, afternoons - iti bigat, malem
needed /nēd'ĭd/ v pt,pp of need masapul
old /ōld/ adj daan ; nabayagen
renting /rĕnt'ĭng/ v prp of rent agup-upa
runs from ____ to ____ - agtartaray wenno agbibiahe manipud ___
ingga't ____
students /s/t/y/ōō'dənts/ n pl of student dagiti estudiante
system /sĭs'təm/ n urnos ; ayus
takes home - iyawid
through /thrōō/ prep babaen ; gapu
used /yōōzd/ adj nausaren ; daanen
used buses - dagiti nausaren a luglugan
visits /vĭs'ĭts/ v sarungkaran ; bisitaen
workers /wŭrk'ərs/ n pl of worker dagiti agtrabtrabaho

Reading 4A

between /bĭ-twēn/ prep nagbaetan iti
housing area - lugar nga ayan dagiti balbalay

voted /vot'id/ v pt,pp of vote bimmutos ; naqbutos

Reading 5

agreed /.-gred/ v pt,pp of agree tumunos ; kumanunong
city-wide /sit'e-wid/ para iti siudad
discussion /dis'kus'sh.n/ n pagsasaritaan ; paglilinnawag
doctor /dok't.r/ n doktor ; mangngagas
during /d/y/oor'ing/ prep kabayatan iti ; bayat
easy /e'zē/ adj nalaka
everyone /ev're-wun/ pron tungqal maysa (amin) a tao
figure out - patta-pattaen ; sumaren
go back and forth - aqsubli-subli
had to - masapul a, nga
island-wide - para iti isla
lots of - adu a, nga
routes /roots/ n pl of route dalqalan ; pagnaan
said /sed/ v pt,pp of say imbaqa ; sinao
shop /shop/ v aqqatang ; aqtienda
should /shood/ v pt of shall used as an auxiliary rumbeng ;
maitutop
so /sō/ adv ngarud ; iti kasta
start /start/ v mangrugi
take the bus - aqluqan iti "bus"
that is - dayta ket
those /thōs/ pron pl of that daqita
travels /trav' ls/ v aqbiahe
wanted /wont'id;wont'id/ v pt,pp of want kayatan
weekday /wek-da'/ n amin nga aldaw ti uneq ti maysa a lawas
malaksid iti aldaw ti Domingo

Reading 6

airport /ar'port/ n sangladan daqiti aeroplano
also /ol'so/ adv met ; pay
blocks /bloks/ n pl of block bloke
build /bild/ v aqbangon ; aqpatakder
businesses /bis'nes-is/ n pl of business panqnqedan ; paqsapulan

bus terminal - istasyon iti lugan
catch a bus - aglugan iti "bus"
company /kŭm'pə-nē/ n balay a pagtrabahuan
edge /ĕj/ n igid ; murdong
end /ĕnd/ n pagtungpalan ; murdong
finally /fī'nəl'ē/ adv kamaudiananna
garage /gə-räj';räzh/ n garahe ; pagidulanan iti auto
happy /hăp'ē/ adj naragsak
merchants /mûr'chənts/ n pl of merchant agtagtagilako
near /nîr/ adj asideg
north /nôrth/ n amianan
of course - ket wen 'a ; agpayso dayta!
owners /ōn'ərz/ n pl of owner ti akinkua
residents /rĕz'ə-dənts/ n pl of resident dagiti agtaeng, agyan
ride /rīd/ v aglugan
several /sĕv'ər-əl/ adj sumagmamano ; nadumaduma
spa /spä/ n lugar a pagdigusan
stop /stŏp/ v agsardeng
suburb /sŭb'ərb/ n kabangibang ti ili wenno siudad
turn /tûrn/ v aglikmot ; agsikko ; agsubli

Bus Schedule

arrive /ə-rīv/ v sumangpet
destination /dĕs'tə-nā'shən/ n pakaidestinuan ; yan a papanan
east bound /ēst bound/ agpadaya
effective /ĭ-fĕk'tĭv/ adj mairugi into no..
fare /fâr/ n pilete ; bayad ti panaglugan
for further information - iti adadu (nayon) pay a pakaammo
holidays /hŏl'ə-dāz/ n pl of holiday piesta ; bakasion
leave /lēv/ v pumanaw ; agalis
one-way /wŭn-wā/ adj maminsan laeng nga agpapan
Saturdays /săt'ər-dāz/ n pl of Saturday Sabado
schedule subject to change without notice - dagiti listaan
ket masukatan nga awan pakpakaammona
signs /sīns/ n pl of sign karatula

Sundays /sŭn-dāz/ n pl of Sunday Domingo
thru /thro͞o/ prep babaen iti
transit company - kompania dagiti lugan
via /vī'ə;vē'ə/ prep pagnaan nga agpa..
west bound /west bound/ agpalaud

Short Readings

after /ăf'tər/ prep kalpasan
ahead /ə-hĕd/ adv immuna ; agpauna
America /ə-mĕr'ə-kə/ n Amerika
Americans /ə-mer'ə-kənz/ n pl of American Amerikano
another /ə-nŭth'ər/ adj maysa pay ; sabali ; saan nga isu
as soon as - kas iti kadarasan a, nga
August /ô-gəst/ n Agosto
autumn /ô'təm/ n nagbaetan ti kalgaw ken sibabasa ; otonyo
because /bĭ-kôz/ conj gapu ta ; gaputta
blue /blo͞o/ adj asul
calendar /kăl'ən-dər/ n kalendario
church /chûrch/ n simbaan
clocks /klŏks/ n pl of clock relos ; pagorasan
cold /kōld/ adj nalam-ek ; nalamiis
December /dĭ-sĕm'bər/ n Disiembre
divide /dĭ-vīd/ v gudduaen ; bingayen
doors /dôrz;dōrz/ n pl of door ruangan
ends /ĕnds/ v tungpalen ; ipatingga
evening /ēv'nĭng/ n rabii ; sumipnget
extra /ĕk-strə/ adj surok ; sobra
faces /fās'ĭs/ n pl of face rupa
fall /fôl/ n nagbaetan ti kalgaw ken sibabasa
February /fĕb'yo͞o-ĕr'ē/ n Pebrero
food /fo͞od/ n kanen ; taraon
Friday /frĭ-dā'/ n Biernes
give /gĭv/ v ited ; ikkan
go back to work - agsubli nga agtrabaho
go shopping - makitienda
God /go͞d/ n Dios

hot /hŏt/ adj napudot ; nabara
important /ĭm-pôr'tənt/ adj kasapulan
in thirty minutes - iti uneg ti kaguddua nga oras
January /jăn'yōō-ĕr'ē/ n Enero
lasts from ____ to ____ - agpaut manipud iti ___agingga't ____
last day - maudi nga ladaw
Latin word - sau a Latina
Leap years - taw-en nga agsurok ti maysa nga aldaw (no adda 29 nga aldaw iti uneg ti Pebrero)
learn /lûrn/ v agsursuro ; adalen
like /lĭk/ v kas
looks /lo͝oks/ v kakita iti ; kas iti
mainland /mān'lănd/ n dakkel a bagi ti daga
March /märch/ n Marso
May /mā/ n Mayo
means /mēns/ v kaipapanan ket ; iti kayat a sawen ket
midnight /mĭd-nīt/ n tengnga't rabii
Monday /mŭn'dā/ n Lunes
Monday thru Friday - Lunes agingga't Biernes
months /mŭnths/ n pl of month bulan
never /nĕv'ər/ adv ni kaanoman
next /nĕkst/ adj iti sumaruno ; iti umay
night /nīt/ n rabii
noon /no͞on/ n tengnga't aldaw
offices /ô'fĭs-ĭs/ n pl of office opisina
often /ôf'ən/ adv masansan
open /ō'pən/ adj silulukat ; nakalukat
parents /pâr'ənts/ n pl of parent nagannak ; ama wenno ina
parks /pärks/ n pl of park parke
picnic /pĭk'nĭk/ n piknik
playing /plā'ĭng/ v prp of play agayayam
relax /rĭ-lăks/ v aginana ; agaliwaksay
sad /săd/ adj naladingit
sadness /săd'nĕs/ n ladingit
sand /sănd/ n darat

seasons /sē-z ns/ n pl of season panāwen
second /sek' nd/ adj maikadua
September /sep-tēm'b r/ n Septiembre
spring /spring/ n panawen ti panagtubo
stores /storz/ n pl of store tiendaan
summer /sum' r/ n panawen ti tikag
supermarkets /soo'p r-mar'kits/ n pl of supermarket tiendaan
tell time - ibaga iti oras
three-day weekend - tallo nga aldaw a bakasion (Sabado, Domingo, Lunes wenno Biernes, Sabado, Domingo)
Thursday /thurz'dē;da/ n Huebes
time /tim/ n oras ; panawen
Tuesday /t/y/ooz'dē;dā/ n Martes
weather /weth'r/ n kasasaad ti panawen
Wednesday /wenz'dē;da'/ n Mierkoles
week /wēk/ n lawas
winter /win't r/ n panawen ti lam-ek
workday /wurk'dā/ n lawas iti panagtratrabaho
wristwatches /rist'woch'is/ n pl of wristwatch relos
year /yîr/ n tawen

Miscellaneous Translations

Tr1 (Comprehension)

Basaen dagiti sumaruno a sarita. Lawlawem nga ugesan iti letra dagiti pili a natarus ken nalinteg a maibatay ti immun-una a sarita. Daytoy a pakaitarusan ket saan a mabalin a maulit iti immun-una a sarita.

Tr2 (VOCABULARY)

No adda saanmo nga ammo a sao kadagiti basbasaem, saanka nga agsardeng nga agusar iti libro - (diksionario):. a pagkitaan kadagiti kaibuksilan ti sasao, inggat mapadasmo nga awaten iti kaipapanan ti daytoy a sao. Masapul a basaem iti sarita nga ayan iti daytoy a sao, kalpasanna basaem ti isu amin (naan-anay) nga urnos ti sarita. Masansan a mabalinmo nga awaten iti kaipapanan ti maysa a sao a saan

nga agusar iti libro (diksionario) a pagkitaan kadagiti kaibuksilan ti sasao.

Kas pangngarigan, kitaen iti umuna a sarita. Kitaen dagiti sao nga island-wide ken city-wide.

Kitaen dagiti dua a sarita a mangrugi iti "That is," no makitam iti "That is," ammom nga adda sumaruno a kaiyulogan wenno pakaipalawagan iti maysa a banag wenno sarita.

> One bus is an island-wide bus. That is, one bus travels between Poi City and Tamarind City.
>
> One bus is a city-wide bus. That is, one bus travels in Tamarind City.

Makitam nga adda maysa a naan-anay a sarita kalpasan ti "That is." Daytoy a sarita ket mangted iti nayon a pakaammo. No adda makita(tayo) a that is, ammotayon nga adda nayon a pakaammo a sumaruno a makatulong iti panagawattayo iti immun-una a sarita. Masansan nga adda dagitay nayon a sasao no adda maysa a narikut a sao tapno maawatantayo iti kaibuksilan daytoy. Isu nga, ituloy iti panagbasam ken saanka nga agusar iti libro (diksionario) a mangkita iti kaipapanan iti sao tunggal makakitaka iti saanmo nga ammo a sao. Padasem a pattaan nga umuna iti kaibuksilan dagitoy a sasao.

Tr3 (Vocabulary Exercises)

Basaen dagiti sumaruno a sarita. Isurat ti kaipapanan dagiti naugesan a sao. Saan nga agusar iti libro (diksionario) a pagkitaan kadagiti kaibuksilan ti sasao.

Tr4 (Vocabulary)

Sapulen dagiti sumaganad a sao dita sarita. Basaen dagiti sarita a pakakitaan kadagitoy a sao. Padasen a pugtuan ken ilawlawag ti kaipapanan dagitoy a sao a saan nga agaramat iti libro (diksionario) a pagkitaan kadagiti kaibuksilan ti sasao. Adda nayon a pakaammo a naglaon kadagitoy pagasaasan a mangbayabay kenka.

Tr5 (Comprehension)

Pilien ti sarita a kapadpada iti kaipapanan ti immun-una a sarita.

into - iti uneg ti
through - babaen ti
from - manipud iti; mangrugi iti
between - iti nagbaetan; iti nagtengngaan

Iti into ket mangitudo iti tignay wenno garaw; no nalpasen daytoy a tignay wenno garaw, iti maysa a tao wenno banag ket addan iti uneg (iti maysa a banag).

1. She is walking into the bank.

2. He is driving into the city.

3. They moved into an apartment.

Iti through ket mangitudo iti tignay wenno garaw a saan nga agsardeng iti maysa a lugar.

1. The bus goes through the town. (The bus continues its journey.)

2. He walked through the park. (He continued walking.)

3. The car went through the window.

Iti from ket mangitudo iti adayu a tignay wenno garaw; iti from ket masansan nga usaren a kadua iti to.

1. Where are you from?

2. I'm from Korea.

3. The bus runs from Poi City to Tamarind City.

4. The letter is from her sister.

5. He traveled from Tamarind City to Poi City.

Iti between ket iti nagbaetan ti; iti nagtengngaan ti.

Iti lugan ket agbibiahe iti nagbaetan ti siudad ti Poi ken Tamarind.

Iti bar ni Jake ket adda iti nagbaetan ti panaderia ken iti kompania nga aglaklako ti kasapulan ti luglugan.

UNIT III

FOOD FOR THOUGHT

PREVIEW

Iti maikatlo a paset ket naglaon iti adu a banbanag a pakaammo maipanggep ti taraon ken salun-at. Kas maysa a katulungan iti nars, kadkadduaem dagiti pasyente no manganda. Mabalin a sika ti akin-rebbeng a mangpakan kadagiti pasyente a di-makawayas a mangan nangnangruna unay iti panangawatmo kadagiti taraon a kasapulan dagiti pasyentem. Saanmo nga isagana dagiti makmakan, ngem masapul nga awatem dagiti pateg ti taraon a mangpaimbag kadagiti masaksakit.

Kadagitoy dadduma a pagasaasan ditoy a paset ti leksion, subokem nga untonan ti kabukbukudam a taraon ken ugali ti pannangan. Gapu ta sika ket agtrabaho iti tay-ak maipanggep ti salun-at, masapul nga ipakat ti nasayaat nga ugali ti pannangan iti bukodmo a panagbiag.

No basaem daytoy a paset ti leksion, makitam dagiti sumagmamano a "graphs" kadagiti babasaen. Maysa kadagiti kangrunaan nga aramidem ket isu ti panangipatarusmo ti kaipapanan dagitoy a "graphs." Kabayatan ti panangadalmo, addanto sumagmamano nga eksamen nga alaem. Masansan a dagitoy nga eksamen ket adda pasetna a masapulmo nga ipatarus ti kaipapanan dagitoy a "graphs." Isu dagitoy a "graphs" ti pagasaasam iti panagbasa ken panangipatarus nga adda kadagiti alaem nga eksamen.

Isu nga daytoy a paset, ket mangited ti pakpakaammo maipanggep ti taraon. Masapulmo dagitoy a kas katulongan iti nars. Adda met dagiti pagasaasan iti panagbasa ken panangipatarus kadagiti "graphs" a makatulong iti panageksamenmo.

Vocabulary/Pagsasao

Reading 7

bones /bōns/ n pl of bone tultulang (ti bagi)
builds /bildz/ v anbanjon
butter /but'r/ n mantekelya
calcium /kal'se-m/ n maysa a kanigrunaan a paset nga adda iti tulang
carbohydrates /kar'bo-hI'drIts/ n pl of carbohydrate banbanag wenno makmakan nga asukar wenno arina
cellulose /sel'y-lōs/ n bubassit a labag ti mulmula wenno natnateng
cereal /sI'r-I/ n makmakin kas dagiti bagas wenno mais
chemicals /kem'I-k-lz/ n pl of chemical banbanag a kemikal
citrus fruits /sit'r s frōōts/ n pl of citrus fruit prutas kas dagiti suli ken naranghita
coconut /kō'k-nut/ n niyog
complete protein - dagiti protina nga maala kadagiti karne, lames ken itlog
contain /kan-tān/ v laonen
energy /en' r-jē/ n piqsa ; siglat
fats /fats/ n pl of fat taba ; mantika
fruits /frōōts/ n pl of fruit dagiti bunga ti kayo
growth /grōth/ n idadakkel
healthy /hēlth'ē/ adj nasalun-at
incomplete protein - protina nga agqapu kadagiti natnateng
iodine /I'e-dIn/ n sustansiya nga aggapu kadagiti taraon nga maaala manipud iti baybay
iron /I' rn/ n sustansiya nga aggapu kadagiti taraon
keep us healthy - agbalin tayo a nasalun-at
limes /lImz/ n pl of lime naranghita
living cells - dagiti sibibiag a selola
margarine /mär'j -rIn/ n mantekelya ; margarina
meat /mēt/ n karne ti baboy wenno baka
milk /milk n gatas
minerals /mIn' r- ls/ n pl of mineral sustansiya a saan nga aggapu kadagiti ayup ken natnateng

nood'es /nōōd'ls/ n pl of noodle bihon ; miki
normal /nor'm-l/ adj kalalainganna ; kadawyan
nuts /nuts/ n pl of nut dagiti bukbukel a makmakan
nutrients /n/y/oo'tre-.nts/ n pl of nutrient taraon ; kanen
oil /oil/ n lana ; manteka ; lana
one-half to two-thirds - kagudua ingga't mamindua a pagkatlo
oranges /ôr'lnj̆is/ n pl of orange dagiti bunga ti sua ;
naranghita
potatoes /p.-tā'tōs/ n pl of potato dagiti patatas
poultry /pōl'trē/ dagiti manmanok
protein /pro'ten/ n protina
rice /rīs/ n bagas ; innapuy ; pagay
starch /stärch/ n arina
sugar /shoog'.r/ n asukar
teeth /tēth/ n pl of tooth dagiti ngipen
vegetables /vĕj't.-b. ls/ n pl fo vegetable natnateng
vision /vizh'.n/ n sirmata ; panagkita
vitamins /vī't.-m .s/ n pl of vitamin dagiti bitamina
water /wô't.r/ n danum
whole milk - gatas nga awan laokna

Nutrition For A Healthy Body

abundant /.-bun'd nt/ adj nawadwad ; aglablabonan
activities /ăk-tiv' -tes/ n pl of activity dagiti aramid ,
trabaho
added /ăd'id/ v passive nainayon ; nailaok
ais /ăds/ v makatulong
air /ăr/ n angin
all through life - iti dagup ti panagbiag
animal foods - dagiti taraon nga aggapu kadagiti ayup
antibodies /an'ti-bod'ēs/ n pl of antibody pangdadael kadagiti
mikrobio
are needed - ket kasapulan
bacon /bā'k.n/ n taba (ti baboy)
basic substance - dagiti kangrunaan a sustansiya
bean /bēn/ n bukel ti nateng
beef stock /bef stok/ n digo a nagipaluagan iti karne
before /bi-for/ prep sakbay ti
best /best/ adj superl of good kalaingan ; kasayaatan

bleeding /bled'ing/ n panagdara
blood vessels - dadakkel nga ururat ti bagi
bodies /bod'es/ n pl of body bagbagi
brain /bran/ n utek
broccoli /brok'-li/ n maysa a kita iti nateng
bulk /bulk/ n dakkel wenno adu a paset
cabbage /kab'ij/ n ripolyo
carotene /kar'-ten/ n banag nga aggapu kadagiti nateng ken mulmula nga agbalin a bitamina
carries /kar'es/ v 3rd per sing agituqot ; mangitugot
carrots /kar'ets/ n pl o carrot maysa a klase iti nateng
cartons /kart'ns/ n pl of carton dagiti karton, kahon
change /chanj/ v sukatan
cheese /chez/ n keso
classes /klas'is/ n pl of class dagiti kita, klase
combine /k.m-bin/ v pagtiponen ; pagkaduaen
control /k.n-trol'/ v tenglen ; singeden
cooking oil - manteka nga usaren iti panagluto
correctly /k.-rekt'li/ adv husto ; saan a riro
cushion /koosh'n/ n kulson
dark green vegetables - dagiti nalangto ken berde a natnateng
deep yellow vegetables - dagiti amarilio a natnateng
destroy /di-stroi/ v dadaelen
diets /di'ets/ n pl of diet dagiti taraon, dieta, kanen
digestion /di-jest'.n'/ n pannakatunaw
dim light - nakudrep a silaw
dozen /doz'.n/ n dosena
dry beans - nakaring wenno naibilaq a bukel ti natnateng
eaten /e'tn/ v pp of eat kinnan
egg yolks - dagiti nalabaga ti itlog
especially /e-pesh'-l-e/ adv nangnangruna ; naipadpaduma
evaporation /i-vap'-ra'sh.n/ n panagpukaw (kas iti danum)
fight /fit/ v lumaban
for example - kas pangngarigan
forms /forms/ n pl of form dagiti kita, klase
fortified /f.r't.-fid/ v pt,pp of fortify papigsaen ; bangenan

furnishes /fûr'nĭsh'ĭs/ v 3rd per sing ikkan (ti aniaman)
get out of - makaala iti ; maala manipud iti
gives /gĭvz/ v 3rd per sing makaited
glass of milk - sangabaso iti gatas
grains /grānz/ n pl of grain dagiti bukbukel ken bagbagas
hair /hâr/ n buok
head /hĕd/ n ulo
heart /härt/ n puso
hemoglobin /hē'mə-glō'bən/ n iti nalabaga a paset ti dara
hold /hōld/ v tengngelen ; pakaibatayan
identified /ī-dĕn'tə-fīd/ v pt,pp of identify nailasin ;
paneknekan ti kinaisu
include /ĭn-klōōd/ v iraman
individual /ĭn'də-vĭj'ōō-əl/ adj tunggal maysa a tao wenno banag
infection /ĭn-fĕk'shən/ n makaakar a sakit
iodized salt /ī'ə-dīzd sôlt/ n asin a naikkan ti iodine
kidney /kĭd'nē/ n biel
life /līf/ n biag
liver /lĭv'ər/ n dalem
lungs /lŭngs/ n pl of lung bara
macaroni /măk'ə-rō'nē/ n makaroni
maintain /mān-tān/ v ituloy
maintenance /mān'tə'nāns/ n mangtengngel ; mangsalaknib
major /mā'jər/ adj kangrunaan
muscles /mŭs'əlz/ n pl of muscle dagiti piskel, lasag
naturally /năch'ər-ə-lē/ adv kasta latta ; kas kadawyan
necessary /nĕs'ə-sĕr'ē/ adj masapul ; ki maliklikan
nerves /nûrvz/ n pl of nerve dagiti paset ti bagi a pagrikna
occurs /ə-kûrs/ v 3rd per sing mapasamak ; rumsua ; maaramid
onions /ŭn'yənz/ n pl of onion lasona
oxygen /ŏk'sĭ-jən/ n angin (nga angangsen)
peanut butter - makan a mani
protective /prə-tĕk'tĭv/ adj makaisalakan
provide /prə-vīd/ v itden ti kasapulan ; isagana
raw /rô/ adj sadiwa ; naata
regulates /rĕg'yə-lāts/ v 3rd per sing timbengen

resis [illegible] pakbakal ; agpatinden
salmon /sam' n/ n [illegible] ; salmon
sandwich /san'wich/ n [illegible] tinapay ; nasalokseksan iti dulse wenno
[illegible] kita ti nakan
sardines /sar-ēnz' / n pl of sardine sardinas
scientific /sī'[illegible]-tik/ n tao a nagadal ti siensia
seafood /s''[illegible]/ n taraon a manla iti baybay
shellfish /shel'fish/ n taraon nga agnapu iti baybay nga andan
nkin wenno kabibina
skin /skin/ n kudil ; lalat
soup /soop/ n sabsabe ; digo
soybeans /soi'benz' / n pl of soybean bukbukel ti nateng
spinach /s in'ich/ n kalunay (nateng)
stored /stord/ [illegible]st of store naidulin ; naiperpen
strength /strēngkth/ n pinsa
strengthen /strengkth'n/ v papidaaen
strong /strong/ adj napigsa ; natibker
substances /sub'stans'iz/ n pl of substance dagiti sustansia:
dagiti lision
sunshine /sun'shīn/ n init
sweet potatoes - dagiti ramut ti kamote
temperature /tem'p r- -chuor/ n kapudot wenno kalam-ek
thyroid gland /thī-roid gland/ n paset ti karabukob
tissues /tish'ooz/ n pl of tissue dagiti laslasag ti bani
together /t -geth' r/ adv agkakadua ; agtitipon
tomatoes /t -ma'toz/ n pl of tomato kamatis ; tamatis
tuna /t/y/oo'n /n maysa a kita iti lames
types /tīps/ n pl of type dagiti kita, klase
various /var'e- s/ adj naduma-duma
waste /wast/ n dalel
whole-grain products - dagiti apit kas dagiti bagas, mais, diket
wounds /wōonds/ n pl of wound sugsugat
yellow /yel'o/ adj amarilio

A Well Balanced Diet

adults /ə-dŭlts/ n pl of adult dagiti nataengan a tao
apple /ăp'ə-lĭ/ n mansanas
banana /bə-năn'ə/ n saba
below /bĭ-lō'/ prep iti baba
bread /brĕd/ n tinapay
buttermilk /bŭt'ər-mĭlk/ n maysa a kita iti gatas
calories /kăl'ər-ēs/ n pl of calorie iti bilang ti pudot ken pigsa a mausar ti bagi
candy /kăn'dē/ n kendy
canned /kănd/ adj de-lata ; nailata
cereal /sîr'ē-əl/ n taraon (mabalin a mais wenno pinipig)
Cheddar cheese /chĕd'ər chēz/ n maysa a kita iti keso
corn chips /kôrn chĭps/ n pl of corn chip makmakan a mais
cornmeal /kôrn'mēl/ n giniling a mais
cottage cheese /kŏt'ĭj chēz/ n puraw a keso
crackers /krăk'ərs/ n pl of cracker galyetas ; biskuwit
cream cheese /krēm/ n keso a krema
eight ounce cup - tasa nga aglaon ti walo nga onsa
empty /ĕmp'tē/ adj awan nagyan
enough /ĭ'nŭf/ adj makaanay
enriched flour /ĕn-rĭchd flour/ n tapung ; arina
evaporated /ĭ-văp'ə-rāt'ĭd/ adj maysa a kita iti gatas
fattening /făt'n'ĭng/ adj makapalukmeg
fish /fĭsh/ n lames
fish without bone - lames nga awan siitna
fluid /flōō'ĭd/ n likido ; kas la danum
frozen /frō'zən/ adj naipalamiis ; tumangken a kas yelo
groups /groops/ n pl of group dagiti ragup ; bunggoy
ice cream /īs krēm/ n sorbetes
ice milk /īs mĭlk/ n kas la sorbetes a naaramid iti gatas
includes /ĭn-kloods/ v 3rd per sing nairaman ; naikadua
junk food - taraon nga awan sustansiana

lamb /lam/ n kordero ; tupa
lean cooked meat - naluto a karne nga awan tabana
medium /'mi'di-m/ adj kalkalainganna ; akintengnga
nurse /nas/ n - dagiti ina nga agpasuso kadagiti anak
one-inch cube - kubito a maysa a pulgada iti rukod dagiti igidna
onion /'anyi/ n onas
packaged /pak'ijd/ v passive nakabungon
pork /pork/ n karne iti baboy
portions /por'shn-s/ n pl of portion dagiti bingay, paset, bagi
potato chips - naiwa ken naprito a patatas
pregnant women - babbai a masikog
processed food - dagiti taraon a nakalata, nakabungon, ken naisa-
lamila
processing /pros'es'ing/ n panagsaramid
ready-to-eat - nasasaona a kanen
recommended amounts - nairekomenda a kadagupan
replace /ri-ples/ v sukatan ; sublatan
rolled oats /rold ots/ n maysa a kita iti oatmeal
same /sam/ adj agpada ; isu met laeng
seasoning /se'z -ning/ n pangpaimas ; rekado
servings /sur'ings/ n pl of serving dagiti naiserbi wenno nai-
dasar
skim /skim/ v akkatan
slice /slis/ n iwa
sodas /so'd-s/ n pl of soda dagiti mainom kas dagiti coca-cola
spaghetti /sp -get'e/ n kas la bihon
specified /spes' -fid/ v passive naitudo ; nalawag
tablespoons /ta'b l-spoons/ n pl of tablespoon kutkutsara
teen-agers /ten-aj'irz/ n pl of teen-ager dagiti agtawen ti
trese aginggat diesinuwebe
under /un'd r/ prep ababaing ngem
veal /vel/ n karne iti baka
well-balanced diet - taraon a nasayaat ken balanse dagiti
sustansiana

Diet Diary

breakfast /brĕk-făst/ n pammigat
lunch /lŭnch/ n pangngaldaw
snack /snăk/ n pagmerendar ; merienda
supper /sŭp'ər/ n pangmalem ; pangrabii
total /tōt'l/ n pakadagupan

These Are Facts About Hawaii's Breakfast Problems

accidents /ăk'sə-dənts/ n pl of accident dagiti di napadaan a napasamak
adolescents /ăd'l-ĕs'ənts/ n pl of adolescent dagiti bumalasang ken bumarito
age groups - lupon ti agkakataw-enan
average breakfast - kalkalainganna a pammigat
benefits /bĕn'ə-fĭts/ n pl of benefit pagimbagan ; gunguna
board the train (idiom) - aglugan iti tren (maysa a pagsasao)
body building foods - taraon a makaited ti pagimbagan iti bagi wenno langa
breaks a fast - putden wenno pagsardengen iti panagbisin
building materials - dagiti taraon a makatulong iti bagi
bulk /bŭlk/ n dagup
burned /bûrnd/ v pt of burn nausar iti bagi (kas ti pudot ken pigsa)
chilled /chĭld/ v pt of chill naipalamiis
choices /chois'ĭs/ n pl of choice dagiti pili
cocoa /kō-kō/ n kakaw
cover /kŭv'ər/ v kaluban
danger /dān'jər/ n peggad
different /dĭf'ər-ənt/ adj aggidiat ; di agpada
digested /dĭ'jĕst'ĭd/ v passive narunaw
double boiler - agkasukot a kaserola
doughnut /do-nut/ n namasa a tinapay
efficient /ĭ-fish'ənt/ adj nalaing
effort /ĕf'ərt/ n peksa ; aramid

emergency /i-mur'j n-sē/ n darikmat a napasamak
especially /i-spesh' l'e/ adv nangnangruna ; naipadpaduma
even though - uray pay no
everything /ev-re'thing/ pron tunggal (banag) ; amin
fits /fits/ v 3rd per sing bumagay ; umisu
figure /fig'y.r/ n numero ; bilang
figure out - patta-pattaen ; kuwentaen
fix /fiks/ v aimpaen ; tarimaanen
get ready - agsagana
grades /grāds/ n pl of grade grado
growing /grō'ing/ v prp of grow dumakdakkel
handy /hand'e/ adj nalaka nga aramaten ; adda ti asideg
happen /hap'en/ v mapasamak ; maaramid
headache /hēd'āk/ n sakit iti ulo
health /hēlth/ n salun-at
industrial /in-dus'tre-el/ adj maipapan iti industriya
instant breakfast - ti pammigat a sisasagana
leafy /lēf'e/ adj nabulong a nateng
light breakfast - nalag-an a pammigat
look out - kitaen ; agaluad
meals /mels/ n pl of meal kanen ; pannangan
members of (your) family - dagiti miembro iti pamilya
no breakfast at all - awan pulos iti pinammigat
oatmeal /ot'mel/ n maysa a kita iti taraon
of (_____), 1/5 had no (milk for breakfast) - kadagiti
(_____), 1/5 ket awan (gatasda iti pammigat)
papaya /p--pa'y-/ n papaya
pastries /pās'tres/ n pl of pastry ensemada
plan /plan/ v igakat ; balabalaen
plastic wrap - plastik a pagbunqon
poor /poor/ adj nababa iti kitana ; saan a nasayaat
pot /pot/ n banga ; paglutuan
prepare /pri-par/ v isagana
quick /kwik/ adj napardas ; nadaras
race /ras/ n paglulumbaan

rated poor - nababa a kita wenno klase

refrigerator /rĭ'frij'-rā'tər/ n pangipalamiisan dagiti makmakan

regularly /rĕg'yə-lər'lē/ adv masansan ; kadawyan

relay runners - dagiti tao a tumataray iti paglulumbaan

repair /rĭ-pâr/ v tarimaanen ; ayutimaren

riboflavin /rī bō-flā'vĭn/ n maysa a kita iti bitamina

rule /rōōl/ n annuroten ; paglintegan ; bilin

set your alarm - simpaen wenno ikabil iti alarma ti relos

shaky /shā'kē/ adj agpigerger

show /shō/ v ipakita ; ipasimudaag

since /sĭns/ adv manipud iti ; idinto ta

slept /slĕpt/ v pt.pp of sleep naturog

sluggish /slug'ĭsh/ adj nabuntog

soda pop - dagiti mainom kas dagiti coca-cola wenno pepsi

spend /spĕnd/ v aggasto ; agpalabas

start /start/ v mangrugi

stove /stōv'/ n dalikan ; paglutuan

supplied by - naited iti, ni

surveys /sər-vās'/ n pl of survey panagrukod ; panangsirpat

system /sĭs'təm/ n urnos ; ayos

take over - sukatan ; sublatan

tastes /tāsts'/ v 3rd per sing agraman

thiamin /thī'ə-mĭn/ n maysa kita iti bitamina

thought /thôt/ v pt,pp of think nagpanunot

toast /tōst/ n naipakersang a tinapay

way /wā/ n pamay-an ; wagas

wide-awake /wīd-ə'wāk/ adj siririing

win /wĭn/ v mangabak

worth /wûrth/ n pateg

yet /yet/ conj ita pay ; ngem

Amount Of Vitamin A In 1/2 Cup

beansprouts /ben'sprouts/ n pl of beansprout patubo a balatong

breadfruit /brĕd'frōōt/ n pakak

chinese celery /abbaje - repolyo
corn /korn/ n mais
cucumber /kyoo'kum'b r/ n pepino
green beans - bichuelas : lubiyas
green mustard cabbage - mustasa : maysa a kita iti pechay
luau or taro leaves - bulong iti aba
manoa lettuce /man'o' let' s/ n letioqaa
mung /mung/ n pitubo a balatong
peas /poz n pl of pea qisantes : patani
poi /poi/ n Hawaiian word aba
swan cabbage - balangngeg ; kangkong
sweet potato leaves - bulong wenno uggot ti kamote
taro /ta'ro/ n aba
tomato /t 'ma-to/ n kamatis : tamatis
trace /tras/ n bassit a linion : ugis ; uged
ung choi - balangngeg : kangkong
watercress /wo't r kres/ n maysa a kita iti nabeng
white mustard cabbage - pechay
won bok /won bok/ n pechay

Keiki Talk About Fruit Juices

according /a -kor'ding/ v kas iti ; no ibagay iti
acerola juice /a'se-ro'l joos/ n tubbog iti bunga ti mansanita
against /a-genst/ prep iti maisupiat iti
agree with'/a -gre/ tumunos iti : kumanunong
artificial /ar't -fish' l/ adj saan a kasisigud
babies /ba'bes/ n pl of baby taqibi : maladaga
baby foods - taraon dagiti taqibi wenno ubbing
bases /bas'is/ n pl of base kas pulbos a maaramid a mainom
bottle /bot'l/ n botelya (a paqsusuan iti ubing)
broken bones - nabullo a tultulang
cement /si-ment/ v sementuen
chart /chart/ n mapa ; ladawan
concentrated /kon's n-trat'id/ adj awan laokna
crystals /kris't ls/ n pl of crystal kas la naburak a sarming

daily /dā'le/ adj pangngalda-aldaw ; inaldaw
dilutes /di-loots/ v 3rd per sing runawen ; laokan
directions /di-rek'sh ns/ n pl of direction bilbilin
disease /di-zez/ n sakit ; ananayen ti bagi
drinks /drinks/ n pl of drink dagiti inumen
equal /e-kw l/ adj maipada ; agpada
follow /fol'o/ v suruten
fresh /fresh/ adj sadiwa ; kabarbaro
fruit flavored beverages - dagiti mainom a ti ramanda ket kas bungbunga
gradually /graj'oo' l'e/ adv sagsabassit
grape juice - tubbog iti ubas
guava juice - tubbog iti bayabas
healing /hel'ing/ n gerund pangagas ; pagimbag
heat /het/ v idadang ; papudoten
homemade /hom'mad/ adj naaramid wenno naluto iti balay
keiki /ke'i'ke/ n Hawaiian word ubing
kills /kils/ v 3rd per sing patayen
labels /lā'b ls/ n pl of label etiketa ; tanda ; marka
milligrams /mil'i-grams/ n pl of milligram miligramo
nourishments /nur'ish-m nts/ n pl of nourishment dagiti taraon ken inumen
powders /pou'd rs/ n pl of powder dagiti pulbos (a marunaw nga inumen)
protects /pro'tekts/ v 3rd per sing salakniban
prune juice /proon joos/ n tubbog iti ubas
pure /pyoor/ adj natarnaw ; nalinis
scurvy /skur've/ n sakit iti dugot
several days - sumagmamano nga aldaw
since /sins/ conj ta ; gapu ta
speed up - pardasan
spoon /spoon/ n kutsara
Start and Tang - nagan dagiti mainom
sterilizing /ster' -liz'ing/ n gerund panangpatay ti mikrobio

strained /strānd'/ v passive nasaqat
tangerine juice /tan'j -rēn joos/ n tubboq ti naranjhita
tart /tart/ adj nialsem ; makaaprad
teaspoon /te'spoon/ n kutsarita
trial /trī- l/ n pulas
unsweetened /un-swet'nd/ adj saan nasam-it
wounds /woonds/ n pl of wound sugsugat

Milk The Nearly Perfect Food

a good buy - nasayaat a patamgen
according to - ibatay iti ; sigun iti
at any cost - iti uray ania a pateq wenno bayad
available /ə-vā'l -b l/ adj mabalin a gumoden ; maala
be careful - siannad
block /blok/ n bloke ; kuadrado
blood clotting - panagtutukel iti dara
boiled /boild/ adj naipaburek ; nalingta
budget buj'it/ n gakat iti gastuen
buy /bī/ v gumatang
cheaper /chēp' r/ adj comp of cheap nalaklaka
cheapest /chēp'-ist/ adj superl of cheap kalakaan
compares /kəm'pārz/ v 3rd per sing ipadis
convenience /k n-vēn'y ns/ n pagnam-ayan ; pagsayaatan
cost /kost/ n bayad ; pateq
creamed dishes - kanen a nalaokan iti gatas wenno tubboq iti niyog
dessert /di-zurt/ n dulse
dirty /dur'te/ adj naruqit
dried /drid/ adj namaqa ; naibilang
economy /i-kon' -me/ adj kinatiped ; kinasalimetmet
equivalents /i-kwiv' -l nts/ n pl of equivalent kapadis ; pumada
except /ek-sept'/ v ilaksid ; saan nga ibilang
expectant mothers - babbai a masikuq
expensive /ek-spen'siv/ adj nangina

forms /fôrms/ n pl of form dagiti kita ; klase
hardening /härd'n'ĭng/ n gerund panagtangken
imitation /ĭm'ə-tā'shən/ n tinulad a..
in place of - iti lugar ti
including /ĭn-klōōd'ĭng/ v prp of include mairaman
leaving the container open - ibati a silulukat iti paggianan ti..
level /lĕv'əl/ adj patad
nearly /nĭr'lē/ adv nganngani ; nagistayan
nonfat /nŏn'făt/ adj saan namanteka wenno nataba
pasteurized /păs'chər-īzd/ adj naidadang tapno maikkat dagiti mikrobiona
perfect /pûr'fĭkt'/ adj naananay
refrigerated /rē-frĭj'ə-rāt'ĭd/ v passive naipalamiis
removed /rĭ-mōōvd/ v pt of remove naikkat
safe /sāf/ adj natalged ; saan a napeggad
sauces /sôs'əs/ n pl of sauce sarsa ; sawsawan
save /sāv/ v isalakan
spoiling /spoil'ĭng/ v prp of spoil banglesen ; dadaelen
substitutes /sŭb'stĭ-t/y/ōōts/ n pl of substitute dagiti maisuksut, mangisaup
tastes /tāsts/ n pl of taste kaykayatan ; raman
tofu /tō'fū/ n tokwa
types /tīps/ n pl of type dagiti kita, klase
undiluted /ŭn'dī'lōōt'ĭd/ adj awan laokna a danum
value /văl'yōō/ n pateg
vegetable oil - lana nga aggapu kadagiti natnateng
whatever /hwŏt'ĕv'ər/ adj, pron uray ania
whether.. or /hwĕth'ər ôr/ conj no.. wenno

How Do You Know You Are Overweight

automobiles /ô'tə-mō-bēls/ n pl of automobile pagluganan
avoid /ə-void/ v liklikan ; lisian
becoming /bĭ-kum'ĭng/ adj kas mayannugot
certainly /sûrt'n-lē/ adv pudno ; awan duadua ; nagtaud ti puso

combi... ...pt of combine pinaykadua : pinartipon

count ...ainat you - ...ribilang a naisupiat kenka

creepin... /krep'lin... / prp of creep nainnayad : aguyas

data /da't/ n paapakaammo a rambanag

...ift ... - bilang dagiti marmatay a tattao

...ecved /di-rivd/ ... passive naitaud : naggapu

desirable /di-...r-...b...l/ adj nakaay-ayo : narayo

...ptional /...po'sh...n...l/ adj maipapan iti panagrikna

excuse ...e-sks/ adj surok : labes

flat /flat/ adj yu'ad

flesh /flesh/ n laman

found /found/ ... pt/pp of find naduktalan : nasarakan

frame /fram/ n nakabuklan iti bagi (dagiti tultulang)

gain in weight - nayon a kadagsen ti bagi

gradual /gra'...-...l/ adj sagrabassit

hazard /haz' rd/ n parikut : tubeng

heels /hels/ n pl ... neel dagiti mukod, takon

height /hit/ n tayad : katayag

height in shoes - katayag a nakasapatos

labor-saving machines - dagiti makina a makatulong iti panag-
trabaho

lie /lI/ v agidda : agdata

lie on your back - agdata

life expectancy - iti kapaut ti biag (ti maysa a tao)

mirror /mir'...r/ n sarming

modern /mod' rn/ adj kabarbaro

no fair - di rumbeng

normal /nor'm...l/ adj kalalainganna

obese /o-bes/ adj nalukmeg unay

once /wuns/ adv maminsan laeng

opportunity /op'...r-t...y/oo'n -te/ n gundaway

overweight /o'v r-wat/ adj sobra iti kadagsenna : nalukmeg

physical work - aramid a maipapan iti pigsa ti bagi

pinch /plnch/ v kudduten

prepared by - insagana iti, ti

prevent /prĭ-vĕnt/ v lappedan
primarily /prī-mĕr'ə-lē/ adv umuna unay a/nga
probably /prŏb'əb-lē/ adv mabalin a/nga
pulling it in - pabassiten
put up a good front - mangted iti nasayaat a sangoanan
recent /rē'sənt/ adj di pay nabayag ; iti nabiit laeng
reduce /rĭ-d/y/o͞os'/ v pabassiten ; ipababa
reports /rĭ-pôrts/ n pl of report padpadamag ; pakpakaammo
result /rĭ-zŭlt/ n nagbanagan
ribs /rĭbs/ n pl of rib dagiti paragpag
risks /rĭsks/ n pl of risk dagiti peggad
side of the ribs - iti bakrang
social problem - parikut iti panagkakadua
spoil /spoil/ v madadael
surgical risk - makigasang-gasat a maoperar
susceptible /sə-sĕp'tə-bəl/ adj nalaka a maakaran wenno maka-
ala iti sakit ken dadduma pay
tend /tĕnd/ v agturong iti/ti..
tight /tīt/ adj nairut ; nakipet
tired /tīrd'/ adj nabannog
told /tōld/ v pt of tell naibaga ; imbaga
tummy /tŭm'ē/ n tian
used to (do) - iti sigud nga araramiden
weight control - panangsinged iti dagsen ti bagi
weights /wāts/ n pl of weight dagiti simbang, kadagsen
worry /wûr'ē/ v agdanag ; agdukot ; agaburrido

A Breakfast Problem

alert /ə-lûrt/ adj naalibtag ; nasiglat
at least - uray no bassit laeng
board /bôrd/ n hunta
bowl /bōl/ n malukong
cooperation /cō-ŏp'ə-rā'shən/ n panagkakadua ; agtitinunos
forms /fôrms/ n pl of form pappapeles ; porpormas
graph /grăph/ n inkuri-kur-it a ladawan

intermediate (in't r-mi'dr-it) adj intermedia

occupations (ok'y -pa'sh nz) n pl of occupation daqiti trabaho, pagsasalan wenno pagsapulan

percentage (p r-sen'tij) n porsiento

public schools - daqiti eskuwela a para iti publiko wenno daqiti amin

secretaries (s k'r -ter'eez) n pl of secretary daqiti katulongan ti opisina

sent (sent) v p/p of send impaw-it

sincerely (sin-sir'li) adv napudno

themselves (thim'selvz) pron kadakuada met laeng

took (took) v/t pt of take inasla ; naala

Miscellaneous Translations

Tr1 (DIET DIARY)

Mamarsiid iti listaan daqiti kanem iti daytoy sumaruno a lawasna. Iliata daqiti klase ti makmakan sen bilang ti naidasar ti sumaruno a "chart". Mang-manganka kadi iti husto sen naan-anay a makmakan?

Tr2 (DIET DIARY DATA)

Daraten daqiti kuadrado (bar graphs) dita baba a man ipakita no mano ti kinnanmo a dasar manipud tunggal grupo ti makmakan iti tunggal maysa nga aldaw.

Tr3 (COMPREHENSION)

Adalen iti "graph" ti bitamina A. Sungbatan daqiti sumaganad a saludsod. Note: Iti "International Units" (IU) ket maaramat a pagsukat wenno pagrukod kadaqiti bitamina.

UNIT IV

THE HOSPITAL STAFF

PREVIEW

Daytoy maikapat a paset ket aglaon kadagiti pakpakaammo maipanggep kadagiti tao nga agtrabaho iti ospital. Maadalmo a dagiti tao nga agtaripato kadagiti pasyente iti ospital ket adda naisangsangayan a kasanayanda. Ket maadalmo met nga adda dua a kasapulan a ragup iti tao nga agtaripato kadagiti pasyente. Iti maysa ragup ket dagiti tao a mangbukel kadagiti nars. Iti maikadua ket dagiti mangbukel kadagiti mangngagas wenno dagiti doktor.

Adda dua a kangrunaan a paset maipapan ti panagadal iti sasao ditoy a leksion. Iti maysa ket maipanggep kadagiti sasao maipapan ti panagagas a mangngegmo idiay ospital. Iti maikadua ket maipanggep kadagiti sasao maipapan iti ayan ti banbanag kas dagiti above, under ken next to. Dagitoy a sasao maipanggep iti ayan ti banbanag ket masapul iti panangawatmo iti panagbasa ken panagdenngneg. Kas maysa a katulongan iti nars, tungpalem dagiti bilbilin a maisurat wenno maibaga kenka. Masansan a dagitoy a bilbilin ket adda maysa wenno nasursurok a sao maipapan iti ayan ti banbanag a maadalmo ditoy a paset iti libro.

Vocabulary Phrases

Reading 8

care /kâr/ n panangtaripato
charge nurse - nars nga isu't akin rebbeng iti maysa a ward
head nurse - nars a mangipanqulo iti maysa a ward
licenced practical nurse (LPN) - maysa a nars nga addaan
lisensiana nga agtrabaho a kas maysa a nars
(Sabali ti pagrebbenganna iti "Registered Nurse")
nursing aide - katulongan a nars
nursing care - panangtaripato kadagiti masakit iti ospital
nursing personnel - dagiti bunggoy ti tao a mangbukel kadagiti
nars ken katulongan a nars
off duty - awan ti trabahona; saan nga agtrabtrabaho
paper work - trabaho wenno aramid maipapan kadagiti pormas wenno
pappapeles
patients /pā'sh'nts/ n pl of patient dagiti pasiente
registered nurses - nars a nakarehistro wenno lisensiado.
reports /ri-pôrts'/ v pakaammo
responsible /rīspon'sə-bəl/ adj akinrebbeng; sumungbat
staff nurse /staf nûrs/ dagiti bunggoy a mangbukel kadagiti nars
take care of - aywanan, taripatuen
take over - subiatan
team leader - mangipanqulo iti maysa a bunggoy
ward /wôrd/ n ward
ward clerks /wôrd klûrks/ n pl of ward clerk eskribiente iti
ward

Reading 8A

bedside nursing procedures - dagiti waqas a panangtaripato
kadagiti masakit iti ospital
closely /klōs'lē/adv asidegan iti
called /kôld/ v pt pp of call maawaqan iti
group /grōōp/ n bunggoy; ragup
included /in-klood'id/ v pt pp of include nairaman
part /pârt/ n paset; parte

particular /pär-tĭk'yə-lər/ adj naisangsangayan; maysa

procedures /prə-sē'jərs/ n pl of procedure wagas; ipamuspusan

responsibilities /rĭ-spŏn'sə-bĭl'ə-tēs/ n pl of responsibility rebbengen; sungsungbatan

services /sûr'vĭs'ĭs/ n pl of services panagserbi; panagpaay; tulong

Reading 9

babies /bā'bēs/ n pl of baby dagiti ubbing

diseases /dĭ-zēz'ĭz/ n pl of disease dagiti saksakit, an-annayen ti bagi

going to have - addaan

has (hăz) 3rd person Sing. present - adda

intensive /ĭn-tĕn'sĭv/ adj nasaknap; napeksa

intensive care ward - ward a pagtaripatuan kadagiti masaksakit nga addaan nakaro a sakit

maternity ward - ward a paganakan dagiti babbai

medical ward - ward dagiti masakit wenno addaan an-annayen iti bagi

mental illnesses - sakit wenno sagubareng iti panunut

pediatric ward /pē'dē-ăt'rĭk/ adj ward dagiti kayyanak wenno dagiti masakit nga ubbing

Pilikia Nui (hawaiian word) pilikia - riri; riribuk nui-adu

psychiatric ward /sī-kī'ə-trĭk/ adj ward dagiti addaan sakit wenno sagubareng iti panunut

six /sĭks/ n innem

sick /sĭk/ adj masakit

special /spĕsh'əl/ adj naisangsangayan; karkarna; naipangpangruna

stay /stā/ v ayan; agtaeng

surgery /sûr'jə-rē/ n panagoperar

surgical ward - ward a pagoperaran

women /wĭm'ĭn/ n pl of woman dagiti babbai

Reading 9A

childbirth /chīld'bûrth/ n panaganak

injuries /in'j -res/ n pl of injury' dunor wenno suqsuqat
important /im-por't nt/ adj kasapulan; napateg
less than (16 year old) - naub-ubing ngem (sangapulo ket innem a tawen)
medical problems - sakasakiten wenno parikut iti bagi
more ---,than - nasursurok ngem
obstetric ward - ward iti panagpaitot wenno panaganak
pregnancy /preg'n-n-se/ n panagsikug
similar /sim'i-l r/ adj pumada
tests /tests/ n pl of test eksamen

Reading 10

all the time - kankanayon; ti amin a panawen
attending physicians - dagiti doktor nga saan nga agtaeng iti ospital
become /bi-kŭm/ v agbalin a/nga...
college /kol'ij/ n kolehio
correct /k -rekt'/ adj husto; pudno
difficult /dif'i-kult/ adj nariqat; narikut
doctors /dok't rs/ n pl of doctor doktor; mangngagas
during /d/y/oor'ing/ prep kabayat'an ti; bayat ti
examine /eg-zam'in/ v eksamen; suboken
graduate /graj'oo-at'/ v agturpos ti adal
intern /in'tŭrn/ n mapalpaliiw iti aramidna; agtaeng iti uneg
just (graduated)/just; j st jĭst/ adv kalkalpas laeng nga/a..
medical orders - dagiti bilin ti doktor maipapan kadagiti pasiente
medical personnel - dagiti doktor wenno mangngagas
medical school - eskuela a pagbasaan ti kinadoktor
must /must/ v used as an auxiliary masapul a/nga
offices /ô'fis'is/ n pl of office opisina
outside /out'sid/ n ruar
physician /fi-zish' n/ n doktor; mangngagas
resident /rēz' -d nt/ n doktor nga agtaeng iti ospital
spend /spend/ v agpalabas
specialists /spesh' -lists/ n pl of specialist espesialista; nalaing unay

studying /stʌd'ə'ĭng/ n gerund agad-adal
title /tĪt'l/ n pangnagan; pangawag

Miscellaneous Translations

Tr1 (COMPREHENSION)

7. Iparis dagiti kaipapanan nga adda iti akinkanawan kadagiti husto a nagnagan iti akinkanigid.

Tr2 (IT'S GREEK TO ME)

Iti "It's Greek to me," ket maysa a panangisao iti Ingles. ("It's Greek to me." - "Griego daytoy kanniak.) Ti kaipapanan daytoy ket, "Saanko a maawatan." Masansan kadi a kasla kayatmo a sawen ti, "It's Greek to me," no makangngeqka iti atiddog a sao nga Ingles? Ti kinaagpaysona, adu a sao a Griego wenno Latina nga Ingles. Adu a sao iti siensia ken medisina nga aggapu iti sao a Griego ken Latina.

Adu dagiti kabarbaro a sao a mangngeqmo ken makitam iti ospital. Adu kadagitoy a kabarbaro a sao nga aggapu iti Griego ken Latina. Sumagmamano kadagitoy a sao ket agturpos iti -logy, a naggapu iti Griego ken iti kaipapananna ket "ti panagadal iti..." kas pangngarigan, ti kaipapanan iti "biology" ket ti panagadal iti nabiag a banbanag. (Bio- ti kaipapananna ket biag iti sao a Griego.) Ti kaipapanan iti "psychology" ket ti panagadal iti isip wenno panunut. (Psycho- ti kaipapananna ket isip wenno panunut iti sao a Griego.)

Dagitoy ti pagasaasan a mangtulong kenka nga umawat kadagiti agturpos iti -logy. Saan a masapul nga adalem amin dagitoy a sao. Kitaem no kasano ti panangusartayo kadagiti turpos a -logy nga agaramid iti maysa a sao. No kalpasanna, saanmon a sawen iti, "It's Greek to me," no makangngeqka wenno makakitaka kadagitoy a sao.

1. anesthesio + logy = anesthesiology, the study of (anesthesia) anesthesia.
2. bacterio + logy = bacteriology, the study of (bacteria, germs) bacteria, germs.
3. bio + logy = biology, the study of living things. (life)

4. cardio + logy = cardiology, the study of the heart.
(heart)

5. cranio + logy = craniology, the study of the skull.
(skull)

Turposen wenno isurat dagiti awan a sao ditoy sumaruno a sarita:

6. crimino + logy = criminology, the study of _____.
(crime)

7. dermato + logy = dermatology, the study of the _____.
(skin)

8. _____ + logy = epidemiology, the study of _____.
(epidemic)

9. _____ + logy = geology, the study of the _____.
(earth)

10. Neuro + _____ = _____, the study of nerves.
(_____)

11. _____ + _____ = pathology, the study of _____.
(disease)

12. _____ + _____ = pharmacology, the study of _____.
(drug)

13. psycho + _____ = _____, the study of the mind.
(____)

14. radio + _____ = _____, the study of radiation.
(_____)

15. zoo + logy = _____, the study of animals.
(_____)

Adda sumaqmamano a sao nga aqturpos iti -ist. No ti -ist ket mainayon iti maysa a sao, ti kaipapanan daytoy a turpos ket "maysa a tao a nasaririt wenno nalaing." Sawentayo iti, "Isuna ket maysa a biologist", no ti kayat a sawen ket, "Isuna ket maysa a tao a nasaririt ti panaqadal iti nabiag a banbanag." (Bio = nabiag a banbanag; logy = ti panaqadal iti; -ist = maysa a tao a nasaririt) Adda dagiti paqasaasan a mangtulong kenka nga umawat kadagitoy a turpos ti sao. Saan a masapul nga adalem amin dagitoy a sao. Kitaen no kasano nga usaren dagiti turpos nga -ist.

1. biology + ist = biologist, a person skilled in the study of biology.

2. bacteriology + ist = bacteriologist, a person skilled in the study of bacteria.

3. anesthesiology + ist = anesthesiologist, a person skilled in the study of anesthesia.

4. cardiology + ist = cardiologist, a person skilled in the study of the heart.

Turposen wenno isurat daqiti awan a sao ditoy sumaruno a sarita.

5. craniology + ist = craniologist, _____.

6. criminology + _____ = criminologist _____.

7. _____ + ist = dermatologist, _____.

8. epidemiology + ist = epidemiologist, _____.

9. geology + ist = _____, _____.

10. _____ + _____ = neurologist, _____.

11. pathology + ist = _____, _____.

12. _____ + ist = _____, a person skilled in the study of drugs.

13. psychology + _____ = _____, a person skilled in the study of the mind.

14. radiology + ist = radiologist, _____.

15. _____ + _____ = zoologist, _____.

Kitaen no sadinno ti ayan ti panangipiqsa kadagiti sumaruno a sao:

1. anesthesiólogy — anesthesiólogist
2. bacteriólogy — bacteriólogist
3. biólogy — biólogist

Ipukita weno itudo no sadinno ti panangipiqsa kadagiti sumaruno a sao:

4. cardiology — cardiologist
5. psychology — psychologist
6. craniology — craniologist

7.	criminology	criminologist
8.	geology	geologist
9.	neurology	neurologist
10.	pathology	pathologist

Tri (POSITION WORDS)

above - iti ngato; iti rabaw

below - iti baba; iti babaen

Dagiti panagsasao a sao nga above ken below ket usaren a mangisaysay kadagiti appingato nga urnos. Masansan nga usaren dagiti above ken below a mangitudo iti pannakaurnos iti maysa a disso wenno lugar. Masansan a saan nga agiekket wenno agsinnagid dagiti dua a disso. Iti above ket mangitudo iti maysa a disso a nangatngato ngem ti sabali a disso. Iti below ket mangitudo iti maysa a disso a nababbaba ngem ti sabali a disso. Mabalin a dagiti dua a disso ket agassidegda wenno agaddayuda.

Adalen dagiti sumarsaruno a panangngarigan a sarita:

1. The surgical floor is above the first floor.
2. The first floor is below the surgical floor.
3. The bath basin is above the blanket.
4. The blanket is below the bath basin.
5. The heart is above the stomach.
6. The stomach is below the heart.

over - iti ngato; idiay ngato

under - iti baba; iti babaen; iti nababbaba

Dagiti over ken under ket mabalin met nga usaren a mangisawang kadagiti agpangato nga urnos. Ngan-ngani agpada ti kaipapanan dagiti over ken under ken above ken below. Iti over ket mangitudo iti maysa a nangatngato a disso. Iti under ket mangitudo iti nababbaba a disso. Dagiti over ken under ket mabalin met a mangitudo iti nababbaba a disso. Dagiti over ken under ket mabalin met a mangisawang iti agpangato nga agassideg nga yan wenno disso.

Adalen dagiti sumarsaruno a pangngarigan a sarita:

7. Turn the lights on over the bed.

8. Clean the floor under the bed.

No dadduma, dagiti over/under ken above/below ket mapagsisinnukat nga usaren.
Kas pangngarigan:

9. The light | over / above | your head is out.

10. Put the blanket | below / above | the bath basin.

Iti underneath ket masansan a maisukat para iti under. (underneath = iti babaen ti; iti sirok)

11. Put the book | underneath / under | the table.

Dagiti under ken underneath ket mabalin a mangitudo iti dua a banag nga agdekket wenno agsinnagid.

12. The tray is | underneath / under | the pitcher.

Usaren ti beneath kadagiti pormal a pagsasao. Ti kaipapanan daytoy ket underneath. Kaadduan nga usaren dagiti tattao iti underneath, saan a beneath, iti pagsasaritada. (beneath = iti baba; iti uneg)

13. The book is | beneath / under / underneath | the table.

Iti on top of ket maisukat para iti on. Daytoy ket mangitudo kadagiti banbanag nga agdekket wenno agsinnagid. (on top of = iti rabaw ti; on = iti rabaw)

14. Put the tray | on top of / on | the bedside table.

Dagiti behind ken in front of ket usaren a mangipakita ti pannakaurnos nga agpangato. (behind = iti likudan; in front of = iti sango; iti sangoanan) Kas pangngarigan:

15. Alice Chong is walking behind Miss Hookala.

16. Miss Hookala is walking in front of Alice.

17. The powder is behind the skin lotion.

18. The skin lotion is in front of the powder.

Dagiti next to ken beside ket mangipakita met ti pannakaurnos nga agpangato. (next to = sumaruno ti; kaabay ti; beside = iti abay)

19. The flowers are next to the tray.

20. The tray is beside the flowers.

Dagiti between, in between, in the middle, in the middle of ket sao met a pangisaad.

between = iti nagtengngaan; iti nagbaetan
in between = iti nagtengngaan ti; iti nagbaetan ti
in the middle = iti tengnga; iti baet
in the middle of = iti tengnga ti; iti baet ti

Tr4 (POSITION WORDS EXERCISE)

Basaen dagiti sumarsaruno a sarita. Kitaen dagiti ladawan. Pilien ti kasayaatan a sao a pangisaad para iti tunggal maysa a sarita.

Tr5 (WORD PUZZLE)

Sapulen dagiti kompleto a sao iti kuadrado. Mabalin nga agpaatiddog wenno agpangato dagitoy a sao. Saan a padasen a sapulen dagiti pasikig a sao. Lawlawen nga ugesan dagiti nasapulan a sao. Sapulen dagiti sao a naadalmo kadagiti napalabas a leksion, kas dagiti, to, in, from ken between.

UNIT V

BODY LANGUAGE

PREVIEW

Kaadduan kadagiti pakpakaammo ditoy a leksion ket maipanggep kadagiti paspaset ti bagi. Masapul nga adalen ken ammuen dagiti sao iti Ingles para kadagiti naduma-duma a paspaset iti bagi. Masapul a mabigbigmo dagitoy a sao para iti bagi kadagiti basaem ken kabaelam met nga usaren dagitoy iti pagsasaom. Dagiti pasiente ken superbisormo iti ospital ket nammamaenda nga ammom dagiti paspaset iti bagi.

Ti sabali pay a paset ditoy maikalima a leksion ket maipapan kadagiti urnos ti sasao nga, "going to..." (agpapan idiay wenno ag-). Ket kinapudnona, adda dua nga urnos ti sasao a kasla agpadpada. Adalem dagitoy a dua nga urnos ti sasao iti daytoy a paset iti leksion. Dagitoy a dua nga urnos ti sasao ket mangrugi iti "going to". Iti maysa nga urnos ket mangitudo iti tignay a saan a naaramid wenno napasamak. Usaren daytoy a mangitudo iti masangwanan a tiempo. Daytoy a pannakaurnos ti sasao ket kastoy:

subject + be-verb + going + to + verb
(noun or pronoun)
(pangnagan wenno pangsandi)
banag a saritaan + "be" - pangited-anag + ag +
panangited-anag
("be" - awan kayuluganna iti Ilokano.)

Kas pangngarigan,

a.

I subj.	+	am be-verb	+	going going	+	to to	+	study verb

Siak + ket + mapan + ag- + adal
banag a saritaan + pangited-anag + ag- +
pangited-anag

Saan unay nga usaren ti Ilokano ti kastoy a pannakaur-nos. Mabalin met iti kastoy:

Innak agadal.
Mapanak agadal.

b.

Jane subj.	+	was be-verb	+	going going	+	to to	+	read verb

Ni Jane + ket + napan + nag- + basa
banag a saritaan + pangited-anag + mapan +
ag- + basa

Vocabulary/Phrases

Reading 11

Adam's apple /ăd'əmz ăp'əl/ n karabukob
bité /bīt/ n sangkabassit; sangkakagat
caught (in the throat) /kŏt/ v pt, pp of catch naisalat (iti karabukob)
coughed /kŏfd' kŏfd'/ v pt, pp of cough naguyek
earth /ûrth/ n daga; dagúp ti lubong
gave /gāv/ v pt, pp of give inted; inikkan
long ago - nabayagen
only /ōn'lē/ adv laeng
pick (an apple from a tree) /pĭk/ v agpuros (iti mansanas manipud iti kayo)
stick out - nakaruar
swallo /swŏ'lō/ v agtilmon
take a bite (of something) - kagaten (iti maysa a banag)
throat /thrōt/ n karabukob

Timely Tips on Health and Safety - Operation Lift

apart /ə-pärt/ adv agaddayo; agsina
arching /ärch'ĭng/ n gerund agarko; paarko
apply to - maipakat iti
backwards fall - matinnag a palikod
balance /băl'əns/ n nakasimbangan
bend /bĕnd/ n nagsikuan
body allignment /bŏd'ē ə-līn'mənt/ n urnos ti bagi a nalinteg
briefcases /brēf'kās'ĭs/ n pl of briefcase bassit a maleta
bundle /bŭnd'l/ n sangareppet; tampong
carry /kăr'ē/ v ituqot; ikuyog
center weight - nakasentro a dagsen
chock full /chŏk-fōōl/ adj napunno
closet /klŏz'ĭt; klə-zĭt/ n bassit a silid a pagikabilan ti kawkawes
equally balanced burdens - agpada iti simbang ti kinadagsen
erect /ĭ-rĕkt'/ adj nalinteg; natakder
face (the direction) /fās/ v sangoen

feet /fēt/ n pl of foot dagiti saka
flat on your back - nakadata wenno nakaid
give a lift - itag-ay; ipangato
gradually /grāj'ŏo- lē/ adv saggabassit
grasp /grāsp/ v maawatan
handle /hand'l/ v asikasuen
heave ho /hēv hō/ v maysa a pagsasarita no agitag-ay wenno
mangipangato ti maysa a banag
hint /hĭnt/ n panggpatta-pattaan
in line with - agabay iti/ti
keep weight centered over your feet - ipatingnga ti dagsen ti
baqi kadagiti saka
lift /lĭft/ n tulong; badang
lifting /lĭft'ĭng/ n gerung panangipangato; panangitag-ay
object /ŏb'jĕkt'/ n banag
opposite /ŏp'ə-zĭt/ adj kasupadi; kasungani
plan /plăn/ v igakat; balabalaen
prevent /prĭ-vĕnt'/ v lappedan; paritan
raising /rāz'ĭng/ n pannakaingato; panangitag-ay
reach (for something) /rēch/ v gaw-aten
require /rĭ-kwīr'/ v sapulen
safety - operation lift - wagas a pangbagkat tapno saan a madunor
side /sīd/ n sikigan; bakrang
shift /shĭft/ v iyalis
shopping bag - supot a pagikabilan ti ginatang
slide /slīd/ v iyalis
spine /spīn/ n duri
sprain /sprān/ n bul-lo
stand /stănd/ v tumakder; agtakder
straighten /strāt'n/ v lintegen
straightening /strāt'n-ĭng/ n paglintegen
suitcases /sōōt'kās'ĭs/ n pl of suitcase dagiti maleta
tactics /tăk'tĭks/ n wagas; pagsiriban
tip off /tĭp ŏf/ v ipablaak; ipakdaar
tiptoe /tĭp'tō'/ v agtil-ay
upwards /ŭp-wərdz/ adv agpangato

weight /wāt/ n dagsen; simbang

Short Readings

abdominal /ăb-dŏm'ə-nəl/ adj iti tian wenno pus-ong
bottom /bŏt'əm/ n lansad
calf /kăf/ n gurong
chest /chĕst/ n barukong
contain /kən-tān'/ v laonen
cranial /krā'nē-əl/ adj iti banga-banga
extremeties /ĕk-strēm'ə-tēs/ n pl of extremity dagiti ima ken saka
heel /hēl/ n mukod; takon
intestines /ĭn-tĕs'tənz/ n pl of intestine dagiti bagis
medical term - sao maipapan ti medisina
sense organs - dagiti paset ti bagi a pangrikna
sense of hearing - pagdengngeg
sense of sight - panangkita
sense of smell - panagangot
sense of taste - pangraman
skin /skĭn/ n kudil
sole /sōl/ n suelas; dapan
stomach /stŭm'ək/ n tian; pus-ong
tongue /tŭng/ n dila

Cells - The Body's Building Blocks

allow /ə-lou'/ v ipalubos
arteries /ăr'tər-ēs/ n pl of artery dadakkel nga urat
blood /blŭd/ n dara
cells /sĕlz/ n pl of cell selola
connective (tissue) /kə-nĕk'tĭv/ adj pangsilpo kadagiti tulang
digestive system /dī-jĕst'ĭv sĭs-təm/ n parte ti bagi a pangrunaw
entire /ĕn-tīr/ adj amin; dagup
epithelial (tissue) /ĕp'ə-thē'lē-əl/ adj lasag a mangabbong kadagiti paspaset ti bagi

individual (cells) /ĭn'də-vĭj'ŏō-əl/ adj agmaymaysa
living things - nabiag a banbanag
membranes /mĕm'brānz/ n pl of membrane nainqpis a banag a nanqabbonq kadaqiti paspaset ti bagi
messages /mĕs'ĭj/ n pl of message damdamag, daqiti mensahe
microscope /mī'krə-skōp/ n instrumento nga usaren a pangkita iti bassit a banag
millions of cells - laksa a selola
mostly /mōst'lē/ adv ti kaaduan
mucous /myōō'kəs/ adj naingpis a banag a paspaset ti bagi
muscular (tissue) /mŭs'kyə-lər/ adj piskel
nervous (tissue) /nûr'vəs/ adj aqipan ti mensahe iti wenno manipud idiay utek
outer layer - akinruar a rabaw
properly /prŏp'ər'lē/ adv husto; umisu
spinal cord - duri
tissues /tĭsh'ōōz/ n pl of tissue daqiti lasaq
to and from - aqpapan ken manipud
veins /vānz/ n pl of vein ur-urat

Brown Bag

action / ăk'shən/ n tignay
brought /brôt/ v pt, pp of bring inkuyog, inyeg
coffee shop - paqkapian
dialog /dī'ə-lŏg'/ n panaqsasarita ti dua a tao
expresses /ĕk-sprĕs'ĭs/ v mangisawang
meeting /mēt'ĭnq/ n taripnonq; qimong
sack /săk/ n supot

Reading 12

angry /ăng'grē/ adj nakapungtot; makaqura
bakery /bā'kə-rē/ n panaderia
barber shop (n) - barberia
choose /chōōz/ v aqpili; pilien
clean /klēn/ v dalusan
daughter /dô'tər/ n anak a babai
garage /gə-räzh/ n garahe; paqidulinan ti lugan

(to) go fishing - agkalap
haircut /hâr-kŭt/ n pukis
jar /jär/ n harra; botelya
mainland /mān'lănd/ n dakkel a bagi ti daga
mango tree - kayo ti manga
(be) married /măr'ĕd/ v pt of marry agasawa
never /nĕv'ər/ adv ni kaanoman
owned /ōnd/ v pt of own kukua
(be) retired /rĭ-tīrd'/ v pp of retire nagsardeng iti saad
run (the bakery) - asikasuen (ti panaderia)
sit /sĭt/ v agtugaw
son /sŏn/ n anak a lalaki
think /thĭnk/ v agpanunut
trim /trĭm/ v urnosen; dalimaneken
write /rīt/ v agsurat

Reading 12A

arrest /ə-rĕst'/ v tiliwen; ikabil ti imatang
Board of Health - Taripnong ti Salun-at
dad /dăd/ n informal tata; tatang
faucets /fô'sĭts/ n pl of faucet gripo
fix /fĭks/ v tarimaanen; urnosen
glare /glâr/ v mingminqan; mulagatan
good grief - maysa a pagsasarita
mom /mŏm/ n informal nanang; nana; inang
original owner - immuna nga akinkukua
rain check /rān chĕk/ n tiket a mabalin nga usaren ti sabali nga aldaw
retired /rĭ-tīrd'/ v pt of retire nagsardengen iti saad
sold /sōld/ v pt of sell inlako; nailako
tomorrow /tə-mŏr'ō/ adv " inton bigat
wanna come? (= want to come?) - kayatmo kadi ti sumurot/umay?

Miscellaneous Translations

Tr1 (THE HEART AND LOVE)

Iti Ingles, adda sumaqmamano a paset ti bagi a panunuten a kas senyal wenno tanda.

No maminsan iti puso ket maysa a senyal iti ayat. Kas panqnqarigan, iti kanta nga "I Left my Heart in San Francisco" - ("Nabatik iti Pusok idiay San Francisco"), ti kaipapanan ti puso ket ayat wenno kaayan-ayat. Adu a pagsasao nga agusar iti sao a puso a ti kaipapananna ket ayat. Kas panqnqarigan, iti pitik ti puso (heart throb) ket maysa a kaayan-ayat a lalaki wenno babai.

Iti kaayan-ayat (sweetheart) ket maysa nga ay-ayaten.

Adda maysa a piesta a manqrambak iti ayat. Maawagan daytoy iti aldaw ti Valentino. No aldaw ti Valentino, dagiti tao ket isagutanda wenno ikkanda iti kard dagiti ay-ayatenda. Awagantayo dagitoy iti Valentino a sagut wenno kard. Iti senyal daytoy a piesta ket nalabaga a puso a maawagan iti Valentino.

Iti puso ket maysa met a senyal iti kinaladingit. No maminsan dagiti tao ket naladingit. Ket no kastoy, kunaentayo nga isuda ket napakapsut wenno napaksuyan (downhearted). Kunaentayo a napisi iti pusona (broken heart) no ti maysa a tao ket naladingit unay qapu iti pannakapukaw wenno panakiqura iti kaayan-ayat.

Dagitoy dagiti dadduma a pagsasao nga agusar iti senyal a puso.

Tr2 (COMPREHENSION)

4. Ikkan iti numero dagiti sarita iti baba iti urnos a panakaaramidna wenno panakapasamakna iti salaysay.

Tr3 (COMPREHENSION)

Markaan ti sarita iti tunqqal qrupo a kapadpada iti kaipapanan iti umuna a sarita.

Tr4 (COMPREHENSION)

Lawlawen nga ugesan iti letra ti sarita a kapadpada iti kaipapanan ti umuna a sarita.

T'n COMPREHENSION

Pilien iti bunti a kampunan para iti umuna a sarita a nakaliwa iti bata.

T'n CROSSWORD PUZZLE

Sungbatan ti "crossword puzzle" kadaytoy ano a maibagay iti law-an. Tita bata. Tapnat mot dagiti sumsumo a sao kadaytoy law-ang.

UNIT VI

ASEPSIS

PREVIEW

Mabasam ditoy maikanem a paset maipanggep ti kinapateg iti kinadalus idiay ospital. Adda babasaen maipanggep ti panangpatay ken pananglapped kadagiti makaited sakit a mikrobio idiay ospital. Maadalmo dagiti wagas nga "aseptic techniques" bayat ti panagsanaymo. Kasapulan unay nga awatem no kasano iti panagwaras dagiti mikrobio tapno matengngelmo ken malapdam iti panagwarasda idiay ospital. Ad-adu ti maammuam maipanggep ti kinadalus idiay ospital kalpasan ti panangbasam iti daytoy a paset.

Iti kangrunaan a parte ditoy maikanem a paset ket iti lo sion maipanggep kadagiti Ingles a sasao nga adda kaipapananna maawagan iti "passive sentences." Bayat ti panagtuloymo nga dal, makitam nga umad-adu dagiti sasao a "passive sentences" a basam. Kaaduan kadagitoy a sarita ket adda kadagiti libro ken pagbasaan nga adalen. Masansan a makitam dagitoy a sasao kadagiti basbasaem, nangnangruna unay nga awatem ken adalem dagitoy.

Vocabulary Phrases

Short Readings

germs /jûrms/ n pl of germ dagiti microbio
get into - mapan iti/ti
mouth /mouth/ n ngiwat
nose /nōz/ n agong
sneeze /snēz/ v agbaen
spread /sprĕd/ v iwaras
tissue paper /tĭsh'ōo pā'pər/ n nainqpis a papel nga usaren a kas panyolito
throw the tissue away - ibelleng ti "tissue"
wash /wôsh, wŏsh/ v ugasan; labaan

Cleanliness In The Hospital Is Essential

bathroom /băth'rōom/ n siled a pagdigusan; banyo
clean /klēn/ adj nadalus
complete /kəm-plēt/ adj naan-anay; kompleto
dirty /dûr'tē/ adj naruqit; namureng
essential /ĭ-sĕn'shəl/ adj masapul; nangnangruna
men's room - siled a pagiblengan ken pagisbuan dagiti lallaki

Even Nursing Aides Can Spread Germs

bringing /brĭng'ĭng/ v prp of bring agikuy-kuyog; agiy-iyeg
drinking /drĭng'kĭng/ v prp of drink umin-inom
glass /glăs/ n baso
get /gĕt/ v alaen
touching /tŭch'ĭng/ v prp of touch masagsagid

Timely Tips on Health And Safety - Join The Clean Hands Club

adequate /ăd'ĭ-kwĭt/ adj makaanay
became /bĭ-kām/ v pt of become nagbalin
beware /bi-wâr/ v agannad; agalwad
care for - aywanan; taripatuen
certain /sûrt'n/ adj nalawag; napudno
cleaner /klēn'ər/ adj. comparative of clean nadaldalus
closer /klōz'ər/ adj as-asideg
communicable /kə-myōō'nĭ-kə-bəl/ adj makaakar

considered /kən-sĭd'ərd/ v passive naimutektekan; inruman
contact /kŏn'tăkt'/ n panagdekket; sagid; panaginnasideg
disease - causing bacteria - mikrobio a maka-iteđ ti sakit.
dividends /dĭv'ə-dĕnds/ n pl of dividend ti mabingbingay iti
bagi
entering /ĕn'tər'ĭng/ n gerund umuneg; sumrek
exposing /ĕk-spōz'ĭng/ v prp of expose maibilag
flu /flōō/ n trangkaso
food handlers - dagiti tao nga agiggem wenno agisagsagana
kadagiti makmakan
habit /hăb'ĭt/ n ugali
handles /hănd'ls/ v 3rd per. sing. iggaman
handkerchief /hăng'kər-chĭf/ n panyolito
homemakers /hōm'mākərs/ n pl of homemaker dagiti agtagibalay
illness /ĭl'nĭs/ n sakit; sagubareng
infection /ĭn-fĕk'shən/ n nailyakar a sakit
ingredients /ĭn-grē'dē-ənts/ n pl of ingredient dagiti mailimon ;
dagiti ingrediente
invite /ĭn-vīt'/ v awisen
leaving /lēv'ĭng/ n gerund iyaalis
manners /măn'ərs/ n pl of manner dagiti tignay; dagiti
gagangay
measles /mē'zəlz/ n kamuras
must /mŭst/ n masapul unay-unay
occupation /ŏk'yə-pā'shən/ n pagsapulan; pagsaadan
ordinary /ôrd'n-ĕr'ē/ adj kadawyan
organisms /ôr'gə-nĭz'əms/ n pl of organism dagiti nabiag a
bambanag
particularly /pər-tĭk'yə-lər'lē/ adv naisalsalumina; maitudtudo
pick up - piduten
prevention /prĭ-vĕn'shən/ n panangilapped
quantity /kwŏn'tə-tē/ n kaadu
respiratory /rĕs'pər-ə- tôr' ē/ adj panagangas
results /rĭ-zŭlts/ n pl of result bunga; nagbanagan
rinse /rĭns/ v gasgasan

routine /rōō'tēn/ n gagangay nga aramiden iti inaldaw ti pagrebbengan
running hot water - agar-aruyot a napudot a danum
soap /sōp/ n sabon
study /stŭd'ē/ n panagsukimat; panagadal
thought /thôt/ n kapanunutan
time-tested /tīm-tĕst'ĭd/ adj nasubok iti panawen
towel /tou'əl/ tualia
upper /up'ər/ adj nangat-ngato
usually /yōō'zhōō-əl'ē/ adv kalawyan
utensils /yōō'tən'səls/ n pl of utensil dagiti aruaten, gamigam
wetter /wĕt'ər/ adj nabasbasa

Reading 13

interview /īn't ər-vyōō/ n sarungkar ken panagsinnarita
outpatient clinics - klinika a pagawatan dagiti masakit a saan a masapul a mai-ospital
see the doctor - kitaen wenno sarungkaran ti doktor
serious /sîr'ē-əs/ adj nadagsen; nakaro
shots /shŏts/ n pl of shot dagiti inyeksion
TPR (Temperature, Pulse, Respiration) - kalam-ek wenno kapudot, pulso, panaganges
wards /wôrdz/ n pl of ward dagiti ward
wrong /rông, rŏng/ adj dakes; saan a pudno

Vaccination And Immunization

beyond /bē-ŏnd/ prep iti labes ti; iti bal-lasiw ti; idiay pay
boosters /bōō'stərz/ n pl of booster dagiti suplemento iti gatad ti agas a bakuna
catch /kăch/ v maalisan; maala; maakaran
delay /dĭ-lā'/ v aggabay-gabay; agtantan; maudi
diptheria /dĭf-thîr'ē-ə/ n sakit ti karabukob
due /d/y/ōō/ adj rumbeng; maikari
enter /ĕn'tər/ v sumrek
german measles - maysa a kita iti kamuras

immune /ĭ-myōōn'/ adj di maakaran ti sakit
immunization /ĭ-myō'nĭ-zā'shən/ n panagbakuna tapno saan a maakaran iti sakit
immunize /ĭ-myō'nīz/ v bakunaan tapno di maakaran ti sakit
infancy /ĭn'fən-sē/ n kinamaladaga
listed below - nailista iti baba
MD (Doctor of Medicine) - doktor; mangngagas
mumps /mŭmps/ n pl of mump dagiti kabbi
oval /ō'vəl/ adj maratimbukel
polio /pō'lē-ō'/ n polio
recommends /rĕk'ə-mĕnds/ v ikalikagum; irekomendar
rubella /rōō'bĕl-ə/ n (german measles) kamuras
series /sĭr'ēz/ n pagsasarunuan dagiti agpapada
sugar cube - sibubukel nga asukar
tetanus /tĕt'n-əs/ n tetano
triple /trĭp'əl/ adj bunggoy ti tallo
vaccination /văk-sē'nā'shən/ n panangbakuna
vaccine /văk-sēn'/ n bakuna
whooping cough /hwōōp'ĭng kŏf/ maysa a kita ti sakit a panaguyek

Reading 14

bacteria /băk-tîr'ē-ə/ n dagiti mikrobio a di-makita ti mata
cause /kôz/ n gapu; punganay
digestive /dī-jest'ĭv/ adj pannakatunaw
harmful /härm'fŭl/ adj makapasakit; makadanora
harmless /härm'lĭs/ adj saan a makadanora, makapasakit
helpful /hĕlp'fəl/ adj makatulong
humans /hyōō'mənz/ n pl of human tattao
rise /rīz/ v tumakder; ngumato
yeast /yēst/ n lebadura; buot

Reading 15

bandages /băn'dĭ'jĭz/ n pl of bandage patapat a lupot
contaminate /kən-tăm'ə-nāt/ v maikkan wenno maakaran ti mikrobio

contaminated /də-tăm'ə-nāt'ĭd/ adj naikkan wenno naakaran ti mikrobio

instruments /ĭn'strə-mənts/ n pl of instrument dagiti instrumento; dagiti aruaten

needles /nēd'ls/ n pl of needle dagiti daqum

sterile /stĕr'əl/ adj nadalus awan mikrobiona

thermometers /thər-mŏm'ĭ-tər/ n pl of thermometer dagiti termometro; pangrukod ti pudot

Asepsis In The Hospital

antiseptics /ăn'tə-sĕp'tĭks/ n pangpatay kadagiti mikrobio

asepsis /ā-sĕp'sĭs/ n awanan mikrobio

aseptic /ā-sĕp'tĭk/ adj nadalus ken awan mikrobiona

attacked /ə-tăkt'/ v passive atakaren; rauten

bedding /bĕd'ĭng/ n dagiti arumaten ti paqiddaan

bedpans /bĕd'păns/ n pl of bedpan dagiti arinola

disinfectants /dĭs'ĭn-fĕkt'ənts/ n pl of disinfectant dagiti banag a paq-disimpektar kadagiti mikrobio

gets rid of - iskaten ti

getting rid of - panangikkat ti

inner /ĭn'ər/ adj naun-uneg

killing /kĭl'ĭng/ n panangpatay

liquids /lĭ'-kwĭdz/ n pl of liquid dagiti likido; kasla danum

medical asepsis - panagdalus tapno saan nga agbiag ken agwaras dagiti mikrobio a makaited ti sakit

method /mĕth'əd/ n waqas; pamay-an

natural openings - dagiti ab-abut iti bagi

openings /ō'pən-ĭngs/ n pl of opening dagiti ab-abut

orifices /ôr'ə-fĭs'ĭs/ n pl of orifice dagiti abut; ngiwat

pressure /prĕsh'ər/ n talmeg; pigsa; presion

protective / prə-tĕkt'ĭv/ adj makaisalakan

spreading /sprĕd'ĭng/ n gerund panagwaras

steam /stēm/ n alibongabong

such as - kas iti; kas dagiti

surgery /sûr'jə-rē/ n panagoperar

surgical asepsis - panangpatay kadagiti mikrobio kadagiti banbanag

touches /tŭch'ĭs/ v saqiden; iqqaman

way /wā/ n pamay-an waqas

Your Immunity System

attack /ə-tăk/ v atakaren; rauten

circulates /sûr'kyə-lāts/ v ipinda nga ited kadaqiti adu

damage /dăm'ĭj/ v dadaelen

fight /fīt/ v makilaban

how amazing it is - nakaskasdaaw daytoy

immunity /ĭ-myōō'nĭ-tē/ n di-mairaman iti sakit; saan a pannakaakar

lifetime /līf'tīm/ n ti panawen a sibibiaq iti maysa a tao

lunqs /lŭnqs/ n pl of lunq daqiti bara

medicine /mĕd'ə-sĕn/ n aqas

seconds /sĕk'ənds/ n pl of second daqiti sequndo (oras)

travel /trăv'əl/ v aqbaniaqa; aqpasiar

white blood cells - ti puraw a parte iti dara

Miscellaneous Translations

Trl (CONTEXT CLUES)

Masansan nqa adda daqiti paqilasinan kadaqiti basbasaen a makatulong iti panangawatmo iti kabarbaro a sao. No maminsan ti mannurat ket ilawlawaqna ti kaipapanan daqiti kabarbaro a sao. No naalibtaqka nqa aqbasa, kaaduanna a mapatta-am ti kaipapanan ti kabarbaro a sao a saan nqa aqusar iti libro a diksionario. Daqiti mannurat ket aqusarda kadaqiti dadduma a sao a mangiyuna kadaqiti panqnqariqan wenno kaipapanan daqitoy. Daqiti mannurat ket aqusarda kadaqiti sao kas ti kas pangngarigan, kas daqiti/iti ken daytoy/dayta ket. Importante daqitoy a sao qapu ta ti mannurat ket manqited iti nayon a pakaammo. Ti mannurat ket tulunqannaka nqa umawat kadaqiti sao nqa adda iti maysa a sarita.

Basaen daqiti sumaqanad a sarita. Isurat ti kaipapanan daqiti naugesan a sao. Lawlawen nqa ugesan daqiti sao a paqilasinan. No maminsan, daqiti kaipapanan daqitoy ket adda iti mismo a sarita.

Tr2 (COMPREHENSION)

Basaen dagiti sumaganad a sarita. No ti sarita ket pudno, a mayanatup iti babasaen, isurat iti T ti abay ti numero. No ti sarita ket sala a pudno, a mayanatup iti babasaen, isurat iti F ti abay ti numero.

Tr1 (COMPREHENSION)

Basaen dagiti paris ti sarita iti baba. No ti dua a sarita ket agpadada ti kaipapanan, markaan iti (✓) ti abay ti numero iti sarita.

Tr1 (PASSIVES)

Masapul a maawatam dagiti sarita iti Ingles a "passives". Agparang kadagiti ada a libro dagitoy sarita a "passive" uray no saanmo nga usaren iti pagsasaom, masapul nga awatem daytoy gapu ta masansan nga agparang daytoy kadagiti basbasaen. Adalen dagiti sumaganad a panagsarigan.

Iti umuna a sarita ket maysa nga active sentence.
1. The elephant broke the plates.

Ditoy umuna a sarita, ti elepante ke maysa a mangar-aramid (agent). Ti elepante ti agar-aramid ti tignay. Ammotayo a ti elepante iti nangburak kadagiti plato. Ti elepante ket maysa met a banag nga ammirisen (subject) iti sarita.

Iti maikadua a sarita ket maysa a passive sentence.
2. The plates were broken by the elephant.

Ditoy maikadua a sarita, ti elepante ket maysa met pay a mangar-aramid (agent). Ammotayo nga ti elepante ti nangburak kadagiti plato. Ngem dagiti plato itan ti banag nga ammirisen (subject) ti sarita.

Iti maikatlo a sarita ket maysa a passive sentence.
3. The plates were broken.

Adda kadi maysa a mangar-aramid (agent) iti maikatlo a sarita? Ania iti banag nga ammirisen (subject) ti maikatlo a sarita?

NOTE: Iti maikatlo a sarita ket awan iti agar-aramid ti tignay (agent). Saantayo nga ammo no siasinno ti nangburak kadagiti plato. Masansan nga agparang dagiti sarita a "passive" nga awan naitudo nga agar-aramid ti tignay (agent). No dadduma, maammuantayo ti agar-aramid ti tignay manipud kadagiti sao iti sarita. Kas pangngarigan, Ni Jimmy Carter ket naibotos idi 1976. Awan ti naisawang nga agar-aramid

ti tignay ditoy a sarita. Ammotayo no siasinno daytoy (agent). Siasinno ti agar-aramid ti tignay? Mabalintayo a sawen a ti agar-aramid ti tignay ket dagiti tattao wenno dagiti agbutbutos wenno dagiti Amerikano. Isu a maawatantayo ti sarita a kastoy:

Jimmy Carter was elected in 1976 by | the people. / the voters. / Americans. |

Saantayo nga iraman ti agar-aramid iti tignay kadagiti sarita a "passive".

Pagasaasan

Adalen dagiti sumaganad a panangngarigan. Ugesan ti agar-aramid iti tignay (agent) ti tunggal maysa a sarita.

1. The instruments were sterilized by the nurse.
2. The beds are made by the nursing aides.
3. The patients were fed by the nursing aides.
4. The TPR's were taken by the nursing aides.
5. The germs were killed by the steam.
6. The child is given a shot by the doctor.
7. The injection is given by a doctor.
8. The meal is cooked by the dietary staff.
9. The wound was attacked by germs.
10. The inner body is protected by the skin.

Itan basaen manen dagiti sarita. Ugesan dagiti ragup ti sasao nga "by" iti tunggal sarita. Kompleto kadi iti tunggal maysa a sarita?

Mabalin mo a sukatan dagiti sarita a "passive" nga agbalin nga "active". Isurat manen dagiti immun-una a sangapulo a sarita tapno ti agar-aramid iti tignay ket adda iti urnos ti banag nga ammirisen. Dagiti tallo nga umuna ket naaramiden. Maduktalam kadi no ania ti nagbalinan ti pangited-anag no pagbalinem dagiti sarita nga "active" iti "passive"?

11. The nurse sterilized the instruments.
12. The nursing aides make the beds.

13. The nursing aides fed the patients.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

Kitaen ti panqited-anaq iti sarita a "passive". Adda "be" + panqited-anaq. ("be" - awan maitudo a kaiyuloqanna iti Ilokano.) Ti kadi panqited-anaq a "be" (is, are, was, were) ket addana a panawen? Ket, ti panqited-anaq ti sarita a "passive" ket addana a panawen nqa awanan "be". Ti kadi panqited-anaq a "be" ket napalabas a panawen? Ket, ti panqited-anaq ti sarita nqa "active" ket napalabas a panawen nqa awanan "be".

Passive: The instruments were sterilized by the nursing aide.
Active: The nursing aide sterilized the instruments.
Passive: The instruments are sterilized by the nursing aide.
Active: The nursing aide sterilizes the instruments.

Nayon a Pagasaasan

1. When the skin is cut or open the inner body can be attacked by germs.

   a. When can the inner body be attached by germs?
   b. What can be attacked by germs?
   c. What can attack the inner body?

2. Surgical asepsis is used in the hospital. It is used for patients in surgery.

   a. Where is surgical asepsis used?
   b. What is used in the hospital?
   c. Who uses surgical asepsis in the hospital?

3. Surgical asepsis is used in the hospital. It is used for patients in surgery.

   a. What does it mean?
   b. What is used for patients in surgery?
   c. Who uses it?

d. Where is it used?

4. Surgical asepsis is used to keep germs out of body openings.

a. What is used to keep germs out of body openings?
b. What is surgical asepsis used for?
c. Who uses surgical asepsis?

5. Steam and pressure are used to get things sterile.

a. What is used to get things sterile?
b. How are things sterilized?
c. Why are steam and pressure used?
d. What are steam and pressure used for?
e. Who uses steam and pressure to get things sterile?

Tr5 (CULTURAL EXPLORATION: TAKING A BREAK)

No mapanka aginana, agsardengka nga agtrabaho iti uneg ti ababa a tiempo bayat iti panagtrabahom iti inaldaw. Ti dadduma a tao ket mapanda la agaliwaksay wenno aginana. Ti dadduma ket kayatda met nga adda kanenda no mapanda aginana. No addanto trabahomon, mabalin a mapanka aginana a kaduam dagiti katrabahuam.

Mabalin a kayatmo met ti gumatang iti pagmerendar no aginanaka. Masansan a bayadam iti kanem no mapanka aginana. No adda espesyal a maaramid, kas iti kasangay, mabalin nga adda mangibaga iti, "This is my treat." Ti kaipapanan iti "This is my treat," ket "Siak ti agbayad iti kanem." Ngem masansan a sika ti mangbayad iti kanem.

Hints for women: masapul a kanayonmo nga igakat iti panangbayad iti kanem iti pagtrabahuan. Mabalin nga idiay ti katrabahuam a lalaki ti panagbayad iti merienda no agkuyogkayo a mapan aginana. No bayadanna iti meriendam, mabalin nga idiayam met a bayadan iti merendarna no maminsan a mapankayo aginana a dua. Ngem saan met a kapilitan a bayadam isuna. No kayat ti lalaki a bayadan ti merendarmo, saan no a panunuten nga isu ket agayat kenka. Mabalin a kayatna laeng ti makigayyem.

No saanmo a kayat a bayadan ti maysa a tao iti merendarmo, mabalin a sawen iti, "Let's go Dutch treat." Ti kaipapanan ti "Dutch treat" ket ti tunggal maysa kadakayo ti mangbayad ti kabukbukodan a kanen.

Hints for men: no dagiti lallaki ken babbai ket agkuyog a mapan aginana, masansan a bayadanda ti kabukbukodanda a kanen. Ngem, no awisem iti katrabahuam a babai a kumuyog kenka a mapan aginana, mabalin a namnamaenna a sika

iti apbayad ti Kanenna. Malagip a siasasapanka nga apbayad no asanna nga idiaya a bayadan iti Kanenna.

Adu iseiti babbai a sayucandi a bayadan ti merendarda no mapandis agtinana. Nabalin-no nga idiaya a bayadan ti merendar ti babai no kayatna ta nalli. Saanko nga ipapilit ti panagbayad no kayatna a bayaden ti kanenna. Saanka koma a mapaburasan no kayat ti babai a bayadan ti kanenna. No ipalubos ti babai a bayadan ti kanenna, saanco met a panunutan nga arayat isuna kenka.

No dadiv AmeriKano set mapandis agtinana, masansan nga itali a ti kuntigal sayca kastadu ti apbayad ti kabukbukudanda a kanon

UNIT VII

MEASUREMENT AND ABBREVIATION

|PREVIEW|

Adda tallo a kangrunaan a saritaen ditoy maikapito a paset. Iti umuna a saritaen ket maipanggep ti rukod wenno sukat. Masapulmo nga ammuen ti panagrukod ti Amerika ken panagrukod maipapan iti metro. Adda babasaen ken pagasaasan ditoy maikapito a paset a makatulong kenka iti panagadal ken panagusarmo kadagitoy dua a wagas iti panagrukod.

Iti maikadua a saritaan ket maipanggep iti panangpaababa ti sao. Adu dagiti naipaababa a sasao a masapul a maammuam. Maadalmo ditoy a paset dagiti adu a naipaababa a sasao nga usaren idiay ospital. Makitam dagitoy naipaababa a sasao kadagiti pappapeles ken naisurat a bilbilin idiay ospital. Adda sumagmamano kadagiti doktor ken nars nga agusar kadagitoy naipaababa a sasao no agsasaritada. Isu a kasapulan nga adalem dagitoy. Namnamaen dagiti tao a katrabahoam a kabaelam a basaen iti husto dagitoy naipaababa a sasao.

Iti maikatlo a saritaen ditoy maikapito a paset ket maipanggep iti pannakisarita ti telepono iti pagsapulan. No agtrabahoka iti ospital mabalin a sika ti sumungbat iti telepono. Masapul nga agsaoka iti nalawag ken agalaka iti awan rirona a mensahe. Masapul nga ammom iti husto a panagsungbat iti telepono idiay ospital. Kasta met a kasapulan unay iti panangisurat kadagiti mensahe nga awan rirona.

Adalem a nalaing daytoy maikapito a paset. Masapul nga ammuem dagiti banbanag ditoy a paset iti libro no mangrugika nga agtrabaho idiay ospital.

Vocabulary/Phrases

Reading 16

foot /fŏot/ n dasa; ammadpan
grandfather /grand'fa'th r/ n lolo; lelong
grandmother /grand'muth'r/ n lelang; lola
grandparents /grand'par'ents/ n pl of grandparent ama ken ina
        ti nagannak
Guess what, grandpa... - Pagtnag no ania, lelong...
maybe /mā'bē/ adv nalabit
measured /mezh' rd/ v pt of measure rinukod; nasukat
measuring /mezh'r'ing/ n gruma panangrukod
metric system /met'rik sis't m/ n waqas iti panangrukod
        maipapan iti metro
second grade (grade II) - nairaduna a grado
tall /tôl/ adj natayag
taller /tôl'r/ adj comparative of tall nataytayag; atatayag
traced /trāsd'/ v pt of trace inudasan; inuqedan
visiting /vis'it'ing/ v prp of visit sumarsarungkar

Reading 16A

equal /ē'kwel/ v 3rd per sing pumada; ipada
explain /ek-splān/ v ilawlawag
getting confusing - nakariribuk
insists /in'sists/ v 3rd per sing ipapilit
standard measurements - pangrukod

Measuring Intake And Output

accurate /ăk'y-r-it/ adj awan kurang wenno riro
approximate /ə-prŏk's-mit/ adj ngangani pumada wenno husto
bowls /bōls/ n pl of bowl dagiti malukong
cookies /kŏŏk'ēs/ n pl of cookie galyetas; biskwit
cubic centimeter (cc's) /kyōō'bik sen't-mē't-r/ n
        pagkasangagasut ti metro a kubito
custard /kŭs't rd/ n leche plan
hold /hōld/ v aglaon; laonen
intake /in'tāk'/ n dagiti mainom wenno maipauneg ti bagi
jello /jĕl'ō/ n gulaman

VII

measurement /mezh'ər-mĕnt/ n rukod; sukat
problems /prŏb'ləms/ n pl of problem problema a makuwenta
output /out'pŏot/ n dagiti isbo, ken dadduma pay.
snack /snăk/ n pag-merendar
solve /sŏlv/ v kuwentaen
steak /stāk/ n karne ti baka

Fluid Balance

average /ăv'rĭj/ adj kalkalainganna
bleeding /blēd'ĭng/ n gerund panagdara
breathing /brēth'ĭng/ n gerund panaganges
dehydration /dē-hī'drā'shən/ n panagmaga
diarrhea /dī'ə-rē'ə/ n panagibleng iti nadaruy
die /dī/ v matay
discharge /dĭs'chərj/ v ikkaten
discharged /dĭs'chərjd'/ v passive naikkat
edema /ĭ-dē'mə/ n umbal
emesis /ĭ-mēs'ĭs/ n sarua
evaporated /ĭ-văp'ə-rāt'ĭd/ v passive nagpukaw; nagawan
excessive /ĕk-sĕs'ĭv/ adj aqsursurok
fluid /flōō'ĭd/ n likido; kasla danum
gelatin /jèl'ə-tən/ n gulaman
imbalance /ĭm-băl'əns/ n saan a nasimbang; di-agpada
intestinal system - paset ti bagi a mangbukel kadagiti bagbagis
life /lĭf/ n biag
lose /lōōz/ v mapukawan
occurs /ə-kûrz'/ v 3rd per sing mapasamak; maaramid
ordinarily /ôrd'n-ĕr'ə-lē/ adv kadkadawyan
perspiration /pûr'spə-rā'shən/ n ling-et
prescribe /prĭ-skrīb'/ v isurat ti matungpal
rekord /rĕk'ərd/ n ti naisurat; rekord
several days - sumagmamano nga aldaw
sweating /swĕt'ĭng/ n gerund panagling-et
swell /swĕl/ v dumakkel; bumung-or; bumsog
taken into /tāk'ən in'tōō/ v passive naala iti; naipan iti
treatment /trēt'mənt/ n panangagas
24-hour period - ti uneg ti 24 nga oras

urine /yōō'rin/ n ihbo
vomiting /vŏm'it'ing/ n gerund panagsarua

Measuring Length And Width

diagram /dī'ə-gram'/ n agia-ajia
figure out /fig'yər out/ v patta-pattaen
length /lĕngkth/ n kaatiddog
long /lŏng/ adj atiddag
multiply /mul'tə-plī/ v paaduan
scale /skāl/ n eskala
space /spās/ n law-ang
12' x 15' = 180 sq. ft. (twelve feet by fifteen feet equals 180 square feet) = ti maysa a sangapulo ket dua ken sangapulo ket lima a kadapan ket kapadpada iti kuadrado nga 180 a kadapan.
wide /wīd/ adj malawag akaba
width /width/ n kalawag kaikaba

Using The Yellow Pages

advertisements /ăd'vər-tīz'mənt/ n pl of advertisement dagiti wirnak; pakdaar
alphabetical order /ăl'fə-bet'i-kəl ôr'dər/ n urnos ti abesedario
arranged /ə-rānjd'/ v passive naurnos
classified directory /klăs'ə-fīd dī-rek'tə-rē/ n nagtitipon a direktorio
garbage collection /gär'bĭj kə-lek'shən/ n panangurnong kadagiti rugit
government agencies /gŭv'ərn-mənt ā'jən'sēz/ n pl of agency dagiti agensia ti gobierno
guitar /gĭ-tar'/ n gitarra
Immigration Department /ĭm'i-grā'shən dī-part'mənt/ n Benneg ti iseserrek iti pagilian
listed /lĭst'ĭd/ v passive nailista
listing /lĭst'ing/ n listaan
musical instrument /myōō'zi-kəl ĭn'strə-mənt/ n pagtokaran nga instrumento

retail /re-tal'/ n panaglako iti saggabassit
State Employment Service - agserserbi iti pagsaadan ti ili
telephone directory - direktorio wenno listaan ti numero
ti telepono

Reading 17

agrees /ə-grēz/ v 3rd per sing tumunos
being changed - masuksukatan
centimeter /sèn't∂-mē't∂r/ n pagkasangagasut ti metro
deal /dēl/ v lako; pusta
decimeter /des'∂-mē't∂r/ n pagkasangapulo ti metro
(ok) it's a deal - wen, daytoy ket maysa a pusta
kilometer /kĭl'∂-mē't∂r/ n kilometro
Let's make a deal - agpinnustatayo
look something up (in a dictionary) - sapulen ti maysa a
banag idiay diksionario
meter /mē't∂r/ n metro
mile /mīl/ n milya
mileage /mīlĭj/ n iti rukod ti kaadayu a milya
millimeter /mĭl'ĭ-mē't∂r/ n milimetro
quizzes /kwĭz'ĭs/ n pl of quiz dagiti ababa a panangonton
quizzes /kwĭz'ĭs/ v 3rd per sing pagsaludsudan
road signs /rōd sīns/ n pl of road sign dagiti karatula iti
kalsada wenno dalan
rotten /rŏt'n/ adj nalungsot
(a) rotten egg (expression) - nalungsot nga itlog (maysa
a pagsasao)
"The last one is a rotten egg" - pagsasao nga ususaren
dagiti ubbing. Iti maudi a tao nga agaramid ti maysa
a banag ket maawagan iti nalungsot nga itlog; ti
maabak iti paglulumbaan ket maawagan ti nalungsot
nga itlog.

Business Telephone Techniques

alike /∂-līk'/ adv padapada
caller /kŏl'∂r/ n ti umaw-awag
how /hou/ v kasano

clearly /klîr-lē/ adv nalbaag

co-worker /kō'wûr'kər/ n katrabahuan

even though /ē'vən thō/ conj uray pay no

flashes /flish'iz/ v 3rd per sing rumilap

gum /gum/ n kasla goma a kendi

hold button - ti italmeg ti telepono no kayatmo nga aguray ti mabiit ti kasarsaritam

leave somebody on hold for a long period - pagurayen ti kasarsarita iti telepono ti mabayag a tiempo

mouthpiece /mouth-pēs/ n bokilya; pangisaoan

muffled /muf'əld/ v passive pitayen ti daranudor

pronounce /prə-nouns'/ v baliksen

pronunciation /prə-nun'sē-ā'shən/ n panangbalikas

receiver /ri-sēv'ər/ n auditibo (ti telepono)

repeat /ri-pēt'/ v uliten

slang /slang/ n pangasaio a bassit dagiti makaammo

speak /spēk/ v agsao

spell /spel/ v letraan ti sao

spelling /spel'ing/ n gerund panangisao kadagiti letra ti sao

take messages - alaen ken isurat dagiti mensahe

technique /tēk'nēks/ n waras; pamay-an

voice /vois/ n timek

Miscellaneous Translations

Tr1 (CULTURAL EXPLORATION: RELATIVES)

Adda manmano a sao para iti kabagyan iti Ingles. Iti sumaruno a "chart" ket mangiladawan kadagiti kadawyan a sao iti Ingles para kadagiti kabagyan.

Kitaen ti sao a sika (you) nga adda iti "chart". Dagiti sao para iti tunggal maysa a tao nga adda iti "chart" ket mangipakita iti nagkabagyananyo ti daytoy a tao. Kas pangngarigan, ti kabsat ti inam ket ulitegmo (uncle). Agparang ditoy a "chart" ti sao nga uliteg gapu ta isu daytoy ti sao a mangiladawan ti panakikabagyanna kenka. Ken, dagiti met apongmo (grandparents) ket isuda dagiti ama ken ina ti inam. Agparang ti sao nga apong (grandparents) ditoy a "chart" gapu ta daytoy ti panakikabagyanda kenka.

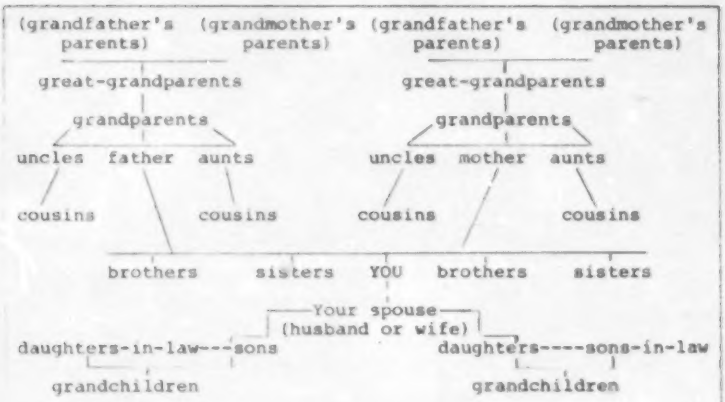

Your spouse's mother is your mother-in-law.

Your spouse's father is your father-in-law.

Your spouse's brother is your _____ _____ _____ _____.

Your spouse's sister is your _____ _____ _____.

AMERICAN FAMILIES

Iti Estados Unidos adu dagiti pamilia a babassit. Masansan a dagiti annak ket umadayuda manipud iti sidong dagiti nagannak ta mangrugida iti kabukbukodanda a pamilia. Masansan a ti pamilia ket nabukel iti agassawa a babai ken lalaki ken dagiti annakda. Mabalin nga agtaeng daytoy bassit a pamilia iti adu a milya a kaadayu manipud iti pagtaengan dagiti nagannak kenkuada. Adu dagiti annak a saanda unay nga amammo dagiti apongda wenno ikit, uliteg ken kasinsinda.

Adda sumagmamano a pamilia nga addaan dagiti apongda nga agtaeng kenkuada. Ngem masansan nga adda kabukbukodan a balay wenno pagtaengan dagiti apongda uray no kalugaranda ti annakda.

Ditoy Hawaii dagiti tao ket agtaengda ti asideg kadagiti nagannak kenkuada. Ti gapuna daytoy ket ti estado nga Hawaii ket bassit ken adu dagiti tao nga agayat nga agtaeng ditoy. Ken, adda met napigsa a bileg ti biag

maipapan kadagiti tao a taga daya (Oriental) tapno dagiti tao ket isuda ti akinrebbeng a mangkita kadagiti nagannak kenkuada. Masansan dagiti apong ket adda kabukbukodanda a balay. Mabalin nga aywananda met dagiti anak ti annakda no mapanda agtrabaho.

VOCABULARY

Sao para kadagiti Kabagyan

your father's parents your mother's parents	=	your grandparents, grandfather & grandmother
your parents	=	your father & mother
your father's brothers your mother's brothers	=	your uncles
your father's sisters your mother's sisters	=	your aunts
your siblings	=	your brothers & sisters
your uncles' children	=	your cousins
your aunts' children	=	your cousins

Sao a Pagawag

Usaren dagiti ubbing dagiti sumaganad a sao a pangawag kadagiti nagannak kenkuada:

father	mother
daddy	mommy
dad	mom
pop	ma
pa, papa	mama

Dagiti sumaganad a sao ket mausar para kadagiti apong:

grandfatner	grandmother
granddad	grandma
granddaddy	tutu (Hawaiian)
grandpa	grandmam

Dagiti sumaganad a sao ket usaren para kadagiti ikit ken uliteg:

uliteg (uncle) + umuna a nagan
Uncle Bob

ikit (aunt) + umuna a nagan
Aunt Helen

No dadduma, usaren ti auntie (ikit) para kadagiti babbai a nataengan nga asideg a gayyem uray saan a kabagyan isuna.

Masansan nga awagan dagiti kasinsin ti umuna a naganda. Dagiti dadduma a tao ket agusar ti pagawag a, kasinsin (cousin) + umuna a nagan; kas iti, Kasinsin Sarah, Kasinsin Mike. Ngem, masansan a dagiti kasinsin ket maawagan ti umuna a nagan laeng.

Tr2 (MEDICAL ABBREVIATIONS)

Masapul nga adalem dagitoy naipaababa a sao sakbay nga agtrabahoka iti ospital. Mabalin a kayatmo a rugian itan nga adalen dagitoy.

1.	aa	iti tunggal; kada
2.	@	iti, ti
3.	AC, a.c.	sakbay pannangan
4.	ad lib	iti kayat a tarigagay; no kayatam
5.	AM	bigat
6.	BID	mamindua ti maysa nga aldaw
7.	BM	panagibleng; panagtakki
8.	BP	presion iti dara
9.	BR	pagdigusan - kasilyas
10.	BRP	dagiti gundaway a panangusar iti kasilyas
11.	c̄	kadua; katipon
12.	CVA	atake
13.	Dx	panangsukimat ti puon ti sakit
14.	elix.	matumar nga agas a harabe
15.	ext.	tubbog; iti ruar, maaramat iti ruar
16.	EEG	instrumento a pag-eksamen iti utek
17.	EKG	instrumento a pag-eksamen iti puso
18.	ENT,EENT	lapayag, mata, agong, karabukob
19.	GI	dagiti bituka ken bagbagis
20.	Gm.	gramo

21.	It.	nay-a panangsukat iti agas
22.	gtt(s)	tudtod
23.	HS, hs	iti oras ti pannaturog
24.	ID	iti baba (uneg) ti kudil
25.	IM	iti baba (uneg) ti lasag
26.	IPPB	maysa a wagas iti panangagas ti panagangos
27.	IV	suero (agas a maipauneg babaen iti ugat)
28.	IV inf.	suero (nga nalaokan iti agas)
29.	L, Lt.	kanigid
30.	noc.	rabii
31.	NPO	awan maipauneg babaen ti ngiwat (agan a mabalin ti mangan ken uminom)
32.	Ob. Gyn	sirib iti panagpaanak ken sakit ti bambai
33.	OOB	awan iti pagiddaan
34.	PC, p.c.	kalpasan pannangan
35.	Pil.	pildoras
36.	PM	malem
37.	PO	babaen iti ngiwat
38.	prn	no kasapulan
39.	pt(s)	dagiti pasiente
40.	PT	panangtaripato wenno panagagas iti bagi babaen ti panangwatwat
41.	qd	maminsan t. maysa nga aldaw, inaldaw
42.	QID	mamimpat ti maysa nga aldaw
43.	q^2h	tunggal dua nga oras
44.	q^4h	tunggal uppat nga oras
45.	q^8h	tunggal walo nga oras
46.	qs	makaanay a kantidad wenno kaadu
47.	ROM	panagsursuro iti garaw (panangwatwat)
48.	R, Rt.	kanawan
49.	RT	panagagas wenno panangtaripato babaen iti rayos
50.	Rx	tumaren; alaen (nga agas)
51.	$\bar{s}$	awan; awanan iti
52.	SOS	no kasapulan daytoy
53.	ss	kagudua; juddua
54.	sol.	templa ti agas wenno kemikal
55.	STAT	dagus; insigida
56.	SUBQ, SUBC	iti baba (uneg) ti kudil

57.	tab.	tableta
58.	tbsp.	kutsara
59.	TID	mamitlo ti maysa nga aldaw
60.	TPR	Kalam-ek wenno Kapudot ti bagi, Pulso, Panaganges
61.	tr., tinct.	tintura
62.	tsp.	kutsarita

Vocabulary/Phrases

Reading 18

accidents /ăk'sə-dənts'/ n pl of accident dagiti di napadaan a naaramid; dagiti karkarna a napasamak
automobile /ô-tə-mō-bēl/ n pagluganan nga adda makinana
busiest /bĭz'ē'ĭst/ adj kaaduan ti aramidna
emergency rooms - pagawatan iti ospital kadagiti tao nga addaan darikmat a napasamak kas dagiti aksidente wenno sakit
food poisoning - nagamut iti makmakan (taraon)
heart attack /härt ə-tăk'/ n atake iti puso
life-saving treatment - panagagas tapno maisalakan iti biag
lives /lĭvz/ n pl of life dagiti biag
serious /sĭr'ē-əs/ adj nakaro; nadagsen
suddenly /sŭd'n-lē/ adv dimteng a di napakadaan; maigiddato
techniques /tĕk-nēks/ n pl of technique wagas; pamay-an
trained /trānd'/ v passive nasanay; nasursurwan

Reading 19

afraid of - agbuteng iti
cause /kôz/ n gapu; punganay
dangerous /dān'jər-əs/ adj napeggad
disaster /dĭ-zăs'tər/ n dimteng a rigat; didigra
employees /ĕm-ploi'ēs/ n pl of employee dagiti agtrabaho, mangmanqged
escape plan /ĕ-skāp' plăn/ n gakat iti panagtalaw, panaglibas
extinguished /ĕk-stĭng'gwĭsh/ v passive iniddep; pinatay
fire /fīr/ n apuy; uram
fortunately /fôr'chə-nĭt'lē/ adv nagasat
in case there is (a fire) - no kas pagarigan nga adda uram
knowledge /nŏl'ĭj/ n pannakaammo; pagsiriban
major /mā'jər/ adj dakkel; kangrunaan
others /ŭ'thərs/ pron pl dagiti sabali
panic /păn'ĭk/ n riribuk gapu ti buteng
United States - Estados Unidos

Reading 20

carbon dioxide extinguishers - pagiddep wenno pagpatay iti uram nga agusar iti kemikal a "carbon dioxide"

chemical fire extinguishers - dagiti kemikal a paqiddep ti uram
code /kōd/ n senias; paqilasinan
Code Red (fire) - senias nga usaren ti ospital no adda uram
depend on /dĭ-pĕnd/ v aqtalek iti
electrical fires - dagiti uran ti elektrisidad
extinguishers /ĕk-stĭng'gwĭ-shərs/ n pl of extinguisher
dagiti paqiddep, paqpatay (ti uram)
flammable /flăm'ə-bəl/ adj mabalin a mauram wenno aqqil-ayab
gasoline /găs'ə-lēn/ n gasolina
grease /grēz/ n lana
linen /lĭn'ən/ n lienso

Reading 21

bed number /bĕd nŭm'bər/ n numero iti katre
besides /bĭ-sīdz/ adv malaksid la
cardiac arrest /kär'dē-ăk' ə-rĕst'/ n atake ti puso
Code BTA (Bomb Threat Alert? - senias nga usaren no adda bomba
iti ospital wenno maysa a patakder a balay
Coronary Care Unit (CCU) - parte iti ospital a pagaywanan
kadagiti pasiente a naatake (ti puso)
drill /drĭl/ n panangpadas
Intensive Care Unit (ICU) - parte iti ospital a pagaywanan
kadagiti pasiente nga addaan nakaro wenno nadagsen
a sakit
nurses' station /nûrs'ĭs stā'shən/ n estasyon dagiti nars
room number - numero iti kuarto

Clinics

completely /kəm-plēt'lē/ adv naanay; kompleto
doctor's office - opisina dagiti doktor
examinations /ĕg-zăm'ə-nā'shən/ n pl of examination dagiti
panag-eksamen
fees /fēz/ n pl of fee dagiti bayad
lab tests (laboratory tests) - panag-eksamen kadagiti dara,
isbo, takki ken dadduma pay
lab work (laboratory work) - dagiti maaramid iti laboratorio
laboratory /lăb'rə-tôr'ē/ n laboratorio

privace /pr'vit/ adj pribado
private clinics - dagiti pribado a klinika
private practice - dagiti doktor nga addan kabukbukodan wenno pribado a klinika
released /rì-lèsd'/ v pp of release pagawiden (manipud iti ospital wenno klinika
sends /sends/ v 3rd per sing ibaon
sorts /sôrts/ n pl of sort dagiti kita
supported /s -pôrt'id/ v pp of support tinulongan; sinarapa
tax money - dagiti kuarta nga aggapu iti buis
technicians /tèk'nĭsh'n/ n pl of technician dagiti tekniko
treatment /trēt'm nt/ n panangtaripato; panangagas
well /wĕl/ adj nalaing; nasalun-at

Miscellaneous Translations

Tr1 (RELATIVE CLAUSES)

Adalen dagiti sumaganad a sarita.

1. A person who has a heart attack can go to the er rgency room.

   a. Who can go to the emergency room?

   b. Can a person who has a heart attack go to the emergency room?

A person *who has a heart attack* can go to the emergency room.

who has a heart attack is a relative clause.

Iti "relative clause" ket maysa nga ababa a sarita nga adda iti uneg iti kangrunaan a sarita. Isurat iti kangrunaan a sarita ditoy.

2a.

Isurat itan iti kompleto a sarita a mairaman ti "relative clause".

2b.

Iti "relative clause" ket mangted iti nayon a pakaammo maipanggep iti kangrunaan a sarita. Iti kangrunaan a sarita ket mangibaga iti "a person can go to the emergency room." Iti "relative clause" ket mangibaga iti "a person who has a heart attack can go to the emergency room". Iti "relative clause" ket daytay mainayon a mangiladawan maipanggep ti tao a sarsaritaen.

Usarentayo ti siasino (who) iti pangrugian ti "relative clause" no ti itudotayo ket maysa a tao wenno tattao. Iti "relative clause," ti siasino kas saan a mangitudo iti panagsaludsod. Mabita a ti "relative clause" ket adda bukodna a pangitan-anag. Ugasan dagiti "relative clauses" kadagiti sumaganad a sarita.

1. A person who has food poisoning can go to the emergency room.

2. A person who was in an automobile accident can go to the emergency room.

3. The doctors and nurses who work in the emergency room are trained in life-saving techniques.

4. People who are in serious accidents or who suddenly become sick go to the emergency room in a hospital.

Nayonan iti "relative clause" ti tunggal sarita iti baba.

7. The student _____ is absent.

8. The man _____ is from Korea.

9. The nurse _____ is an R.N.

10. The women _____ are gone.

11. The children _____ are playing.

Tr2 (MORE RELATIVE CLAUSE)

Tandaanan dagiti "relative clauses" nga inadalyo ditoy a paset ti leksion. Dagiti "clause" ket mangrugi iti sao a siasino (who). Mabalin met a mangrugi dagiti "relative clauses" ti sabali a sao. Kas pangngarigan,

> Fire isn't the only emergency *that can happen in a hospital.*

Iti "relative clause" ket naisurat iti sabali a letra. Ania a sao ti mangirugi iti "relative clause" dita pangarigan a sarita?

Adalen itan dagiti sumaganad a sarita. Ugesan ti "relative clause" iti tunggal maysa a sarita.

1. The house that we live in is for sale.

2. The cat that has stripes is lost.

3. The drill that we practiced was a fire drill.

4. Code BTA is a code that you should know.

5. The germs that cause the disease are very dangerous.

6. The man that has a beard is a teacher.

7. The woman that ate the candy is sick.

Ammom a nausar iti siasino (who) iti "relative clause" a mangitudo iti tao. Kaano ti panangusarmo iti a; nga (that)?

Adalen itan ti sumaruno a sarita.

"You should know code BTA, which means "bomb threat alert."

Ania iti sao a mangrugi iti "relative clause" iti sarita dita ngato?

Pagsaludsod kadi a sao iti ania (which) nga adda iti "relative clause"?

Iti ania (which) ket mangitudo kadagiti banbanag, saan a tattao.

Tr3 (IMPERSONAL USE OF YOU AND THEY)

Impersonal Use of You

Masansan nga usaren dagiti Amerikano ti pangsandi a sika (you) a mangiturong iti maysa a tao (someone) wenno uray sinoman (anyone). Iti sika (you) ket saan a kanayon a mangiturong kenka (you) a kas maysa a naitudo a tao.

Adalen dagiti pangngariga: dita baba.

1. A: I need to know what time it is in New York.

   B: Call the operator and ask.

   A: Can | you / someone / anyone | ask for that information?

B: Sure | you / someone / anyone | can.

2. A: This is a nice apartment.

B: Yes, | you / someone / anyone | can walk to town in 15 minutes.

A: Can | you / someone / anyone | walk to the beach?

B: No, but there's a bus | you / someone / anyone | can take.

3. A: Can | you / someone / anyone | park here at night?

B: Yes, | you / someone / anyone | can.

Iti paqsasao nqa Ingles, ket kadawyan ti panangusar iti sika (you) nqa awan maysa a tao nqa itudtudona. Iti nanqayed a paqsasao ken panaqsurat iti Ingles, aqusar daqiti dadduma a tao iti maysa a tao (one), saan a sika (you). Kas panqngariqan,

4. I wonder if one can ask for that information.

5. Can one park here at night?

NOTE: Daytoy a panangusar iti maysa a tao (one) ket pormal unay. Saan a padasen nqa usaren daytoy iti paqsasaom.

No dadduma mabalin a saan a nalawaq no ti aqsasao ket aqus-usar iti sika (you) a manqitudo ti uray sinoman wenno no ti kayatna nqa itudo ket sika (you) a mismo. No saanka a sigurado, saludsodem ti aqsasao tapno ilawlawagna pay bassit.

Impersonal Use of They

Masansan nqa usaren daqiti Amerikano ti pangsandi nqa isuda (they) a mangituronq iti raqup a saan a nainaqanan. Adalen daqiti sumaqanad a panqnqariqan. Ti isuda (they) kadaqitoy a panqnqariqan ket mangitudo iti sumaqmamano (some) a tao. Nqem saantayo nqa ammo no siasino daqitoy a tattao.

1. They say the weather is beautiful in Hawaii.

2. When did they raise the taxes?

3. When will they discover a cure for cancer?

4. Did you read this article? They don't know what they're talking about.

5. A: I called the city office about the bus schedule.

   B: What did they say?

   A: They had lots of excuses as usual.

Masansan nga usarentayo ti pagsasao iti isuda (they) nga awan itudtudona a tao wenno tattao. Daytoy ket saan a masansan nga usaren iti panagsurat. No awan ti kayattayo nga itudo a tao iti panagsurat, masansan nga usarentayo dagiti sarita a "passive". Kas pangngarigan,

6. It is said the weather is beautiful in Hawaii. (see sentence 1 for the active sentence, which would be used in speech.)

7. When were taxes raised? (see sentence 2.)

8. When will a cure for cancer be discovered? (see sentence 3.)

Padasen a denggen dagiti Amerikano no agsaritada. Masansan a mangngegmo ida nga agusar kadagiti sika (you) ken isuda (they) nga awan maysa a tao wenno tattao nga itudtudona. Masapul nga awaten no kasano ti panangusar kadagitoy. Asaasem met nga usaren dagitoy iti pagsasaom.

Tr4 (INTERPRETATION)

Markaan iti (✓) ti sarita nga adda iti tunggal ragup dita baba a kaasitgan ti kaipapanan ti immun-una a sarita.

Tr5 (PERSONAL PRONOUNS)

Adalen ti sumaganad pakaammo.

A doctor who has a private practice has his own office.

The doctor serds his work to a laboratory.

Maysa kadi a lalaki wenno babai iti doktor kadagiti pangngarigan a sarita? Iti Ingles masansan nga usaren ti pangsandi a para lalaki no agsasaotayo para iti sapasap. Dagiti pangngarigan a sarita ket adda met kadagiti babasaen maipanggep iti klinika. Dayta a babasaen, sarsaritaentayo dagiti doktor a kas maysa a ragup. Saantayo a sarsaritaen iti maysa a naitudo a doktor. Mabalin a daytoy a doktor ket babai wenno lalaki. Usarentayo ti pangsandi a para lalaki no saan a maysa a naitudo a tao a babai wenno lalaki ti sarsaritaen. Dagiti dadduma a tao ket agusar kadagiti kukuana/kenkuana (him/her, his/hers), isuna (his/her), tapno maliklikan ti parikut a kas dagiti doktor ket lallaki laeng. Isu a makakitaka ken makangngegka kadagiti sarita a kas kadagitoy:

A doctor who has a private practice has | his/her / his or her | own office.

The doctor sends | his/her / his or her | work to a laboratory.

Tr6 (INTERPRETATION)

Basaen dagiti sarita dita baba. Isurat ti M iti abay ti sarita no ti pangsandi a para lalaki ket nalawag a mangitudo iti lalaki. Isurat ti M/F no ti pangsandi a para lalaki ket nausar a mangitudo kadagiti amin a babai wenno lalaki nga adda iti ragup.

UNIT IX

THE LIBRARY

PREVIEW

Iti kadakkelan a paset ditoy maikasiyam a leksion ket maipanggep iti "library" - penpen dagiti libro ken pagbasaan. Ti tunggal maysa kadakayo amin ket masapul nga ammom nga usaren ti "library", ken dagiti naduma-duma a kita ti banbanag ken pakpakaammo nga adda iti "library". Ditoy a paset ket agpalabaska iti sumagmamano a tiempo idiay "library". Adalem ti panangusar iti Reader's Guide to Periodical Literature - (Makitam ti kaipapanan daytoy dita "Vocabulary Translations" iti sumaruno a panid a babasaen) ken ti panangusar iti katalogo dagiti kard. No malpasmon daytoy a paset, masapul nga ammomon no kasano a sapulen dagiti kayatmo nga ammuen a banbanag ken pakpakaammo iti "library". Masapul a nanam-ay iti panagriknam no addaka iti "library". Masapul a kabaelam nga usaren dagiti katalogo ken dagiti pagadulinan ti pappapel nga adda iti "library". Ken masapul met a kabaelam ti agpatulong iti agimaton iti "library" no madimo masapulan dagiti kayatmo.

Makatulong kenka iti "library" a kas maysa nga estudiante. Adda met banbanag a pakpakaammo a makatulong iti panagsapulmo iti trabaho. Adu dagiti kasapulan unay a banbanag a pakpakaammo nga adda iti "library".

Vocabulary/Phrases

Timely Tips On Health And Safety - Be A Medical Watchdog

alcoholic /ăl'kə-hŏl'ĭk/ adj mangnginom; mammartek
allergy /ăl'ər-jē/ n sakit a masla kadagiti banbanag a di-
kayatan ti bagi
blood pressure /blŭd prĕsh'ər/ n presion iti dara
cancer /kăn'sər/ n maysa a kita iti sakit (kanser)
cervix /sûr'vĭks/ n matris
checkup /chĕk'ŭp/ n panag-eksamen (iti bagi)
checked /chĕkd'/ v passive naeksamen
chest x-ray /chĕst ĕks'rā/ n panag-eksamen ti bara babaen
iti rayos-ekis
detect /dĭ-tĕkt'/ v maripirip; mailasin
determine /dĭ-tûr'mĭn/ v ikeddeng; ipatingga
diabetes /dī'ə-bē'tĭs/ n diyabetes
die of stroke - matay iti atake
frequently /frē'kwənt'lē/ adv masansan
harm /härm/ n dangrang
health history - dagiti napalpalabas a sakit ken dunor iti bagi
hemoglobin content - ti nalabaga a paset ti dara
indications /ĭn'dĭ-kā'shə ns/ n pl of indication mangipakita;
pakaamuan
inspection /ĭn-spĕk'shən/ n panangusisa
involves /ĭn-vŏlvz'/ v 3rd per sing iraman
irregularity /ĭ-rĕg'yə-lər'ĭ-tē/ n di-panagpadapada
means /mēns/ n pamay-an; pamuspusan
meaningful sounds - dagiti uni (ti puso ken bara) nga adda
kaipapananna
medical watchdog - para bantay ti salun-at (dagiti doktor)
microscopic examination of cells-panag-eksamen kadagiti selola
nga agusar iti "microscope"
mild /mīld/ adj kalkalaingan; nalumanay
needs /nēds/ n pl of need dagiti pakasapulan
Pap test /păp tĕst/ n panagraspa iti matris
periodic /pîr'ē-ŏd'ĭk/ adj gagangay
permits /pər-mĭts'/ v 3rd per sing palubusan

physical examination - pag-eksamen ti bagi
practically /prăk'tĭk-lē/ adv mabalin nga ipakat
pressing /prĕs'ĭng/ n gerund panangipilit
produced /prə-d/yōōd/ v pt of produce napataud; nagbalinan
protect /prə-tĕkt'/ v salakniban
pulse rate /pŭls rāt'/ n bilang iti pitik ti pulso
respiration rate /rĕs'pə-rā'shən/ n bilang ti panaganges
routine /rōō-tēn'/ adj gagangay
ruin /rōō'ĭn/ v dadaelen
search /sûrch/ n panagsukimat
secretions /sĭ-krē'shənz/ n pl of secretion dagiti tubbog nga agruar ti bagi
severe /sə-vîr'/ adj nakaro; nadagsen
shape /shāp/ n kasasaad
stethoscope /stĕth'ə-skōp'/ n instrumento a pagdengngeg kadagiti uni ti bagi
studies /stŭd'ēz/ n pl of study dagiti panag-eksamen
surface /sûr'fəs/ n ruar; rabaw
TB (Tuberculosis) /t/y/ōō-bûr'kyə-lō'sĭs/ n sarut
temperature /tĕm'pər-ə-chōōr'/ n kapudot wenno kalam-ek
timely /tīm'lē/ adj apagisu a tiempo
tips /tĭps/ n pl of tip dagiti balakad, patigmaan
trained /trānd'/ v passive dagiti nasursurwan a ramramay (dagiti doktor)
tumors /t/y/ōō'mərs/ n pl of tumor dagiti letteg
urine sample - isbo a maeksamen
uterus /yōō'tər-əs/ n aanakan; matris
valuable possession - napateg a tagikua
watchdog /wŏch'dŏg/ n para bantay (nga aso)
x-ray /ĕks'rā/ n rayos ekis

Getting Acquainted With A Textbook

answers /ăn'sərz/ n pl of answer dagiti sungbat
author /ô'thər/ n mannurat; nangisurat
chapters /chăp'tərs/ n pl of chapter dagiti kapitulo
collect /kə-lĕkt'/ v tiponen; alikumkumen
copyright /kŏp'ē-rīt/ n kalintegan iti libro

dots /dŏts/ n pl of dot dagiti tulnek
editor /ĕd'ə-tər/ n manarawidwid ti warnakan
figures /fĭg'yərz/ n pl of figure dagiti ladawan
get acquainted with - makiam-ammo iti
glossary /glŏs'ə-rē/ n nakatiponan dagiti nailawlawag a sao
headings /hĕd'ĭngs/ n pl of heading dagiti pangrugian; paulo
index /ĭn'dĕks/ n mangitudo ti pagkitaan
information /ĭn'fər-mā'shən/ n pakaammo; pakdaar
interesting /ĭn'trĭst'ĭng/ adj makaay-ayo
italics /ĭ-tăl'ĭks/ n pl of italic dagiti naisurat ti sabali
a letra
look through - kitaen kadagiti
marked /mărkd'/ v passive namarkaan
numbered /nŭm'bərd'/ v passive naikkan iti numero
once /wŭns/ adv maminsan laeng
page number - numero iti panid
poem /pō'ĕm/ n daniw
poetry /pō'ĭ-trē/ n dandaniw
preface /prĕf'ĭs/ n pangirugi iti sinuratan
printed /prĭnt'ĭd/ v passive naimprenta
printing dates - pettia a panakaimprenta
published /pŭb'lĭshd'/ v passive naisaknap; naiwarnak;
naiwaragawag
publisher /pŭb'lĭsh'ər/ n ti agisaknap, agiwarnak
recognize /rĕk'əg-nīz'/ v mabigbig; ammuen
review /rĭ-vyōō/ n panangasaas; panangammiris
self-check tests - dagiti panangasaas (eksamen) ti bagi
table of contents - mangitudo ti pagkitaan
textbook /tekst'book'/ n pang-araling aklat
thumb through - ukraden (iti panid ti libro)
title /tit'l/ n paulo; titulo
underlined /ŭn'dər-līnd/ v passive naugesan
up-to-date /ŭp-tə-dāt/ adj kankanayon nga apagisu; di-maladaw
useful /yōōz'fŭl/ adj masapul; adut' pakasapulanna,
pakaaramatanna
written /rĭt'n/ v passive naisurat
wrote /rōt/ v pt of write insurat

articles /är'tĭ-kəlz/ n pl of article banbanag a naisurat; artikulo

available /ə'vā'lə-bəl/ adj mabalin a gunoden; maawat

aware of /ə-wâr' ôv/ adj siaalibtag; sisisiput

borrow /bŏr'ō/ v buloden

bound /bound/ v passive of bind naakkuban, nareppet (kas iti libro)

card catalog /kärd kăt'l-ŏg'/ n katalogo dagiti kard

college /kŏl'ĭj/ n kolehio

copies /kŏp'ēs/ n pl of copy dagiti kopya

film strips /fĭlm strĭps/ n pl of film strip dagiti pelikula

imaginable /ĭ-măj'ə-nə-bəl/ adj mabalin a patta-pattaen

interested /ĭn'trĭst'ĭd/ adj mangayangay; maayayo

librarian /lī-brâr'ē-ən/ n agimaton ti nakaipenpenan dagiti pagbasaan

library /lī'brĕr'ē/ n penpen dagiti pagbasaan

magazines /măg'ə-zēns'/ n dagiti warnakan ti sapasap a babasaen

material /mə-tîr'ē-əl/ n aruaten

microfilm /mī'krə-fĭlm'/ n dagiti kababassitan a pelikula

movies /mōō'vēz/ n pl of movie dagiti sine

newspapers /n/y/ōōz'pā'pər/ n pl of newspaper warnakan; diaryo

pamphlets /păm'flĭts/ n pl of pamphlet dagiti naingpis ken ababa a babasaen

pamphlet file - urnos dagiti babasaen a naingpis ken ababa

Periodical Literature - dagiti basbasaen; warnakan

public /pŭb'lĭk/ adj maipapan ti pagilian

puppet shows /pŭp'ĭt shōs/ n pl of puppet show dagiti pabuya a babassit a munieka (sinanta-tao)

Readers Guide /rē-dərs gīd/ n mangiturong kadagiti agbasbasa

rekords /rĕk'ərdz/ n dagiti plaka

reference /rĕf'ər-əns/ n reperensia

shelves /shĕlvz/ n pl of shelf dagiti estante

specially trained people - dagiti tao nga adda naisangsangayan a nagsanayan

subject /sŭb'jĕkt'/ n topiko; banag nga ammirisen

take place - sukatan; sublata.

topic /tŏp'ĭk/ n topiko; banag a saritaan

university /yōō'nə-vûr'sə-tē/ n kangangatuan a pagadalan; unibersidad

videotapes /vĭd'ē-ō'tāpz/ n pl of videotape dagiti pelikula a nakatelebision

Miscellaneous Translations

Tr1 (COMPREHENSION)

20. Basaen dagiti sumarsaruno a listaan. Basaen iti listaan nga addaan numerona nga (1-8). Basaen iti listaan nga addaan letrana nga (a-o). Iparis dagiti paset ti libro nga adda iti kanawan kadagiti pakpakaamo nga adda iti katigid. Naaramiden ti umuna a bilang para kenka.

Tr2 (VOCABULARY)

Ilawlawag ti kaipapanan dagiti sumarsaruno a sao. Naited dagiti pangngarigan a sarita para ti tunggal sao. Mabalin a kayatmo nga asaasen nga isurat dagiti sabali a pangngarigan.

UNIT X

OBSERVING AND REPORTING

PREVIEW

Adda dua kangrunaan a paset iti maiksangapulo a leksion. Iti umuna a paset, maadalmo ti maipanggep iti panangpaliiw kadagiti pasientem idiay ospital. Maadalmo a nangnangruna unay iti panangpaliiw kadagiti pagbalbaliwan iti pasientem. Nangnangruna met nga ipadamagmo dagitoy a pagbalbaliwanna. Maadalmo nga adda dua a klase iti padpadamag maipanggep iti pasiente--"objective reports" ken "subjective reports". (Makitam ti kaipapanan dagitoy a sasao dita "Vocabulary Translations" iti sumaruno a panid a babasaen.) Masapul nga awatem ti pagsabalian dagitoy dua a klase iti padpadamag maipanggep iti pasiente.

Iti maikadua a paset, asaasem ti panagsungbat ken panagisurat kadagiti saludsod iti pormas. Adda pormas a maawagan iti "Intake and Ountput" ken saba-sabali a kita iti pormas iti ospital. Ti tunggal maysa kadagitoy a pormas ket addaan kasapulan a sasao a masapul nga awatem ti kaipapananda no agtrabahoka iti ospital.

Adda met pormas wenno papeles iti bangko dita paset iti leksion maipanggep ti porpormas. Daytoy a paset ket naglaon ti pakpakaammo tapno makatulong kenka maipanggep ti panagurnongan ken panagpai-tseke idiay bangko.

Masapul nga awatem amin dagitoy a pakpakaammo ditoy maikasangapulo a paset. Mabalin a kayatmo met ti mangala iti sumagmamano a tseke ken sumagmamano a papel a pagideposituan manipud iti bangko a pagurnongan ken pagutangan nga usaren a pagasaasan iti klase.

Vocabulary/Phrases

Observing And Reporting

avoid /ə-void/ v liklikan; lisian
bathe /bāth/ v agdigus; padigusen
blue lips /blōō lĭps/ n pl of blue lip aglilitem dagiti bibig
changes /chānj'ĭs/ n pl of change dagiti pagbalbaliwan
cough /kôf, kŏf/ n uyek
cyanosis /sī'ə-nō'sĭs/ n aglilitem
facts /făkts'/ n pl of fact dagiti pudno a napasamak
fever /fē'vər/ n gorigor
flushed face - limmabassit a rupa
including /ĭn-klōōd'ĭng/ n gerund mairaman; maikadua
interpret /ĭn-tûr'prĭt/ v ipatarus; ibuksilan
might be /mīt bē/ v mabalin a/nga
mouth odor /mouth ō'dər/ n angot iti ngiwat
notice /nō'tĭs/ v kitaen; lasinen
objective observations - panangpaliiw kadagiti pudno a napasamak
objective symptoms - dagiti pakailasinan a saksakiten iti bagi
a makita, mangngeg, marikna ken maangot
observations /ŏb'zər-vā'shənz/ n pl of observation dagiti paliiw
observe /əb-zûrv'/ v agpaliiw
observing /əb-zûrv'ĭng/ n gerund panagpaliiw
opinion /ə-pĭn'yən/ n kapanunutan
puffiness /pŭf'ĭ-nĕs/ n bumsog
pulse rate /pŭls rāt/ n bilang iti panagpitik ti pulso
rash /răsh/ n nagkagatan ti insekto wenno gagatel ti bagi
red /rĕd/ adj nalabaga; nalabassit
reporting /rĭ-pôrt'ĭng/ n gerund panangibaga; panangipadamag
reporting /rĭ-port'ing/ v prp of report ipadpadamag; ibagbaga
sign /sīn/ n tanda; pagilasinan
smell /smĕl/ v angoten
something /sŭm'thĭng/ pron maysa a banag
symptoms /sĭm'təms/ n pl of symptom dagiti pakailasinan
ti sakit
tired /tīrd/ adj nabannog
vital signs /vī'təl sīns/ n pl of vital sign dagiti bilang ti
kalam-ek wenno kapudot iti bagi, pulso, panaganges
ken presion ti dara

X

wheezing /hwēz'ĭng/ n nairut ken nauni a panaganges
wrong /rông/ adj dakes; madi

Subjective Symptoms

express /ĕk-sprĕs/ v isawang
listen /lĭs'ən/ v agdengngeg; dumngeg
only one /ōn'lē wŭn/ pron isu laeng
pain /pān/ n ut-ot; sakit
recognize /rĕk'əg-nīz'/ v ammuen; mabigbig
subjective symptoms - dagiti pakailasinan a saksakiten iti bagi a di-makita wenno marikna (ti sabali) malaksid no ti pasiente ti mangibaga kadagitoy

Short Readings

any /ĕn'ē/ adj uray no ania; uray no sino
in four ways - ti uppat a wagas wenno pamuspusan
patient's pain - ti ut-ot wenno sakit (a marikna) ti pasiente
should make - masapul nga aramiden
should not make - saan a masapul nga aramiden

Medical Forms In The Hospital

asked to - pinagsaludsodan
carefully /kâr'fŭl'ē/ adv naannad; naal-luad
charts /chärts/ n pl of chart dagiti pormas wenno pappapeles nga usaren ti ospital
end /ĕnd/ n pagtungpalan
fill in /fĭl ĭn/ v ikkan (suratan)
fill out /fĭl out/ v sungbatan (suratan)
forms /fôrms/ n pl of forms pappapeles; pormas
interview /ĭn'tər-vyōō'/ v kasarita
list /lĭst/ n listaan
medical forms - dagiti pormas a maipapan ti panagaqas
partner /pärt'nər/ n kadua
practice /prăk'tĭs/ v asaasen
section /sĕk'shən/ n panid; paset
supervisor /sōō'pər-vīz'ər/ n mangimaton; superbisor
translations /trăns-lā'shənz/ n pl of translation dagiti naiyulog (ti sabali a pagsasao)

vocabulary /vō-kāb'yə-lĕr'ē/ n pagbasaan a pagadalan ti sao

Intake And Output Record - Chart 1 & Chart 2

absorbed /ăb-sôrbd'/ v passive nasagepsep
description /dĭ-skrĭp'shən/ n salaysay; panangiladawan
emesis /ĭ-mĕs'ĭs/ n sarua
intake /ĭn'tāk/ n dagiti maipauneg (mainom, maitudok) iti bagi
intake and output record - dagiti naisurat a naipauneg ken naiparuar iti bagi
intravenous (IV) /ĭn'trə-vē'nəs/ n suero
medication /mĕd'ə-kā'shən/ n agas
nurse's initial - panagpirma iti umuna a letra (ti nagan) dagiti nars
nurses' signature - pirma dagiti nars
oral feeding /ôr'əl fēd'ĭng/ n taraon a maipauneg babaen iti ngiwat
output /out'put/ n dagiti agruar iti bagi (isbo, ling-et ken dadduma pay)
remarks /rĭ-marks/ n pl of remark dagiti saw-en wenno maisalpika maipanggep ti.....
stool /stōōl/ n takki; ibleng
stool if loose in cc - sukat iti takki (ibleng) no nadaruy
suction drainage /sŭk'shən drān'ĭj/ n dagiti masagepsep manipud ti bagi kas dagiti ano ti sugat a naoperar, plemas ken dadduma pay
surname /sûr'nām/ n apelyido
urine /yoō'rĭn/ n isbo
volume absorbed - kaadu ti nasagepsep
volume in cubic centimeter (Vol. In cc.) - kaadu ti rukod a "cc"

Preoperative Checklist - Chart 3

addressograph plate /ə-dres'ō'graf plāt/ n maysa a banag a metal nga adda nagan ken numero ti pagtaengan (ti pasiente)
ambulatory /ăm'byə-lə-tôr'ē/ adj makapagna-pagna
amount (amt.) /ə-mount'/ n pakadagupan
assistance /ə-sĭs'təns/ n tulong; badang
blood type /blŭd tīp/ n tipo iti dara

BP (blood pressure) /blŭd présh'ər/ n presion iti dara
braided /brād'ĭd/ v passive nasal-lapid
catheterized /kăth'ə-tər'īzd'/ v passive natudokan iti goma a tubo ti bagi (tapno rumuar ti isbo)
checklist /chĕk'lĭst/ n listaan a pagkitaan
contact lens /kŏn'tăkt' lĕns/ n bassit ken nagtitimbukel a sarming ti mata
cosmetics /kŏz-mĕt'ĭk/ n pl of cosmetic banbanag nga usaren para iti rupa ken bagi kas dagiti pulbos ken bangbanglo
cross match slips - papel a nakaisuratan iti tipo ti dara
defecated /dĕf'ə-kāt'ĭd/ v pt of defecate timakki; immibleng
dentures /dĕn'chərs/ n pl of denture dagiti pustiso a ngipen
dictated /dĭk'tāt'ĭd/ v pp of dictate naidiktar
doctor's order sheet - papel a nakaisuratan kadagiti bilbilin ti doktor
enema /ĕn'ə-mə/ n labatiba
glasses /glăs'ĭs/ n pl of glass dagiti sarming ti mata; anteohos
graphic sheet - papel a nakaisuratan dagiti temperatura, pulso, panaganges, presion ti dara, kadagsen ken dadduma pay (iti bagi)
hairpins /hârpĭns/ n pl of hairpin dagiti pangipit ti buok
history and physical - banbanag a maipanggep iti bagi (dagiti sakit ken dadduma pay)
HS sedation /sĭ-dā'shən/ n pagtalnaen wenno paturogen babaen iti agas
identification bracelet - pagilasinan a pulseras
inspected by - inusisa ni/ti
instructed /ĭn-strŭkt'ĭd/ v passive nabilinan
instructions /ĭn-strŭk'shən/ n pl of instruction bilbilin
jewelry /jōō'əl-rē/ n alahas
latest /lāt'əst/ adj super l of late kaudian
limbs /lĭmbs/ n pl of limb dagiti ima ken saka
low position - (adda) iti nababa nga urnos
nail polish /nāl pŏl'ĭsh/ n pinta iti kuko
operative area - paset a maoperar
operative record - ti naisurat maipanggep ti operasyon

pajama bottoms /pə-jä'mə bŏt'əms/ n ti pantalon a pagturog
postoperative /pōst-ŏp'ər-ə-tĭv/ adj kalpasan iti operasyon
pre-op medication - agas a maited sakbay a maoperar
pre-operative /prē-ŏp'ər-ə-tĭv/ adj sakbay ti operasyon
prep (preparation) /prĕp'ə-rā'shən/ n panagsagana
prepared /prĭ-pârd'/ v passive naisagana
prosthesis /pros-the'sis/ n dagiti saan a kasisigud a paset ti bagi kas dagiti landok wenno kayo a saka wenno ima
recorded /rĕk'ərd'ĭd/ v passive naisurat
recovery room - kuarto a pagpaungaran kalpasan ti operasyon
required permits- kasapulan a panangipalubos
removed /rĭ-mōōvd'/ v pt of remove inikkat
side rails /sīd rālz/ a pl of side rail dagiti barandilia iti katre
stretcher /strĕch'ər/ n pagbagkat kadagiti di-makapagna
tied on /tīd ŏn/ v naigalot iti
voided /void'ĭd/ v passive imisbo
wheelchair /hwēl châr/ n tugaw nga adda pilidna
wigs /wigz/ n pl of wig pinggol; pudos
written /rĭt'n/ v pp of write naisurat
wt. (weight) /wāt/ n simbang

Admission Interview - Chart 4

activity limitations - pagpatinggaan ti panagaramid wenno panaggaraw
admission interview - panakisarsarita iti panangawat (iti ospital)
alert /ə-lûrt'/ adj naalibtag
anxious /ăngk'shəs/ adj nadanag; nagagar
anyone else - siasino pay
bladder /blăd'ər/ n bassisaw
bowel /bou'əl/ n bituka; lalaem ti tian
brought from - naitugot manipud
comatose /kō'mə-tōs'/ adj awanan
comments /kŏm'ĕnts'/ n pl of comment dagiti pangidayaw wenno pangdil-law
confused /kən-fyōōzd'/ v passive used as án adj mariribuk
constipation /kŏn'stə-pā'shən/ n marigatan wenno madi makaibleng

depressed /dĭ-prĕsd'/ v passive used as an adj naliday; naladingit

dose /dōs/ n gatad ti agas

frequency /frē'kwən-sē/ n kadaras; kapardas

habits /hăb'ĭts/ n pl of habit dagiti ug-ugali

hospitalization /hŏs'pə-tə-lə-zā'shən/ n panaki-ospital; mai-ospital

incontinence /ĭn-kŏn'tə-nəns/ n madi matengngel ti panagibleng ken panagisbo

initial assessment /ĭ-nĭsh'əl ə-sĕs'mənt/ n umuna a panangusig

last dose - ti kaudian a gatad ti agas

nocturia /nŏk-tûr'ē'ə/n panagisbo iti rabii

paralizis /pă-răl'ə-sĭs/ n di makagunay

pre-existing illness - dagiti damo a sakit nga addaan (ti maysa a tao)

previous /prē'vē-əs/ adj kasakbayan; immun-una

reason /rē'zən/ n rason

remedy /rĕm'ə-dē/ n pamuspusan

restrict visitors - kedngan ti waya-waya dagiti bisita

sleep pattern - wagas ti pannaturog

special diet - naisangsangayan wenno karkarna a taraon

special request - karkarna a panagdawat wenno panagasug

speech /spēch/ n pagsasao

verbalizes /vûr'bə-līz'/ v 3rd per sing agsao

vision /vĭzh'ən/ n panagkita

Nurses Admission Record - Chart 5

admission /ăd-mĭsh'ən/ n panangawat

articles /är'tĭ-kəls/ n pl of article dagiti banbanag

bed control /bĕd kən-trōl'/ n ti usaren a mangipangato wenno mangipababa iti katre

call light /kôl līt/ n ti usaren a pangawag kadagiti nars

condition /kən-dĭsh'ən/ n kasasaad

consults notified - napakaammuanen dagiti doktor

denture cup - tasa a pagikabilan ti pustiso a ngipen

fair /fâr/ adj kalkalainganna

Ht. (height) /hīt/ n tayag

informant /ĭn-fôr'mənt/ n ti agibaga
kept at bedside - idulin ti asideg wenno ti abay ti katre
kg. (kilogram) /kĭl'ə-grăm/ n kilogramo
LA (left arm) /lĕft ärm/ n kanigid nga ima
lbs. (pounds) /pounds/ n dagiti libra
linen change - panangsukat kadagiti lienso
loss /lŏs/ n pukaw; panagpukaw
meal time /mēl tīm/ n oras ti pannangan
mode /mōd/ n wagas
newspaper /n/yōōz'pa'pər/ n warnakan
notified /nō'tə-fīd/ v passive napakaammuan
nurses notes - dagiti ababa nga insurat dagiti nars (maipanggep ti pasiente)
orientation to unit - isuro ken ipasiar iti kuarto
partial /pär'shəl/ adj sangkapaset laeng
poor /pŏŏr/ adj nababa ti kitana; nakakaasi
RA (right arm) /rīt ärm/ n kanawan nga ima
radio /rā'dē-ō/ n radio
relationship /rĭ-lā'shən-shĭp/ n nagkabagianan
safe /sāf/ n pagidulinan ti kuarta wenno alahas
toilet facilities - dagiti aruaten iti pagdigusan
transfers (patients being transfered) /trăns-fûrs/ n dagiti pasiente a maiyakar ti sabali a paset ti ospital
valuables /văl'yōō-ə-bəls/ n dagiti napateg a tagikua
visiting policy - annuroten ti panagbisita

Reading 22

accounts /ə-kounts'/ n pl of account panangutang wenno panagidulin (ti kuarta) iti bangko
automatically /ô'tə-măt'ĭk'ə-lē/ adv saanen nga asikasuen wenno aramiden
automatically deposited - naideposito nga awan agasikaso
checking account /chĕk'ĭng ə-kount'/ n panangikabil ti kuarta iti bangko tapno usaren ti kabukbukodan a tseke
decided /dĭ-sīd'ĭd/ v pt of decide inkeddeng; naikeddeng
deposit /dĭ-pŏz'ĭt/ v urnongen; agdeposito
joint /joint/ adj agkaddua

maiden name /mād'n nām/ n nagan idi balasang
mother's maiden name - nagan ti ina idi balasang
open /o'p n/ v manglukat; mangrugi
savings account /sav'ingz ə-kount'/ n panagurnong ti kuarta iti bangko
signature card /sig'nə-chər' kard/ n kard a nakaisuratan iti pirma
make sure /māk shoor/ v paneknekan; ammuen a pudno
tries /trīs/ v 3rd sing padasen
withdraws /with-drô/ v 3rd per sing mangiruar (ti kuarta iti bangko
withdrawal slip - papel nga usaren a mangiruar ti kuarta iti bangko

Signature Card Information

accurately /ak'yər-it'lē/ adv awanan kurang wenno riro
birthplace /burth'plās/ n lugar a nakayanakan
born /born/ adj naiyanak
business (bus.) /biz'nes/ n pagtrabahan; panggedan
corresponds /kor'ə-sponds'/ v makipada
deliver /dī-liv'ər/ v alaen sa iyawat
disabled /dis-ā'bəld/ adj baldado
elderly /el'dər-lē/ adj lumakayen wenno bumaketen
gets married /gets mar'ēd/ v 3rd per sing agasawa
got married /got mar'ēd/ v 3rd per past nagasawa
husband's last name - apelyido ti asawa a lalaki
initials /i-nish'əl/ n pl of initial dagiti umuna a letra ti nagan
letters /let'ərs/ n pl of letter sursurat
mailmen /māl'men/ n pl of mailman dagiti agiwarwaras ti surat
marriage /mar'ij/ n panagasawa
money /mun'ē/ n kuarta
next page - sumaruno a panid
paycheck /pā'chek/ n tangdan, sueldo (a tseke)
payday /pa'dā'/ n aldaw ti panagsueldo
phone /fon/ n telepono
social security number - numero ti "social security"

social security system - maysa a kanayon wenno sanga iti gobierno
swiftly /swĭft'lē/ adv nadaras
takes-out of - ikkaten - manipud iti
US Government - gobierno ti Estados Unidos
usually /yōō'zhōō-əl'ē/ adv kadawyan
Zip Code /zĭp kōd/ n numero nga usaren para iti maysa a purok

Bank And Savings Forms

bills /bĭls/ n pl of bill papel de bangko
coins /koins/ n pl of coin dagiti kuarta a de plata
checkbook /chĕk'bŏŏk/ n libreta dagiti tseke
counter check /koun'tər chĕk/ n tseke iti bangko nga usaren a mangiruan iti kuarta
currency /kûr'ən-sē/ n kuarta; pirak
deposit /dĭ-pŏz'ĭt/ n ti naurnong; deposito
dimes /dīmz/ n pl of dime dies a sentabo
dollar bill - maysa a dolyar a papel de bangko
nickels /nĭk'əlz/ n pl of nickel nikel; lima a sentabo
non-negotiable /nŏn-nĭ-gō'shə-bəl/ adj di-mabalin nga isukat wenno ited ti sabali
pennies /pĕn'ēs/ n pl of penny siping
quarters /kwôr'tərz/ n pl of quarter binting
transaction /trăn-sak'shən/ n panangasikaso, panangaramid

Reading 23

acting /ăk'tĭng/ n gerund panagarte
baggy /băg'ē/ adj nalawa
cash check - mangipasukat iti tseke
cigar /sĭ-gar/ n tabako
costume /kŏs't/y/ōōm/ n kawwes
gasps /găsps/ v 3rd per sing agal-al
getting angry - makaungetęn; makapungtoten
hobo /hō'bō/ n tao nga awan trabahona ken agalla-alla laeng
hobby /hŏb'ē/ n paggugustuan nga aramiden
ideas /ī'd-əs/ n pl of idea dagiti kapanunutan; balabala
mother-in-law - katugangan a babai

planning /plān'ĭng/ n gerung panangigakat
play /plā/ n sarsuela; pabuya
reaches /rēch'ĭs/ v 3rd per sing kauten
rehearsing /rĭ'hûrs'ĭng/ v prp of rehearse agas-asaas
relax /rĭ-lăks/ v aginana; agaliwaksay
remembers /rĭ-mĕm'bərs/ v 3rd per sing malagip
replies /rĭ-plīs/ v 3rd per sing sumungbat
ridiculous /rĭ-dĭk'yə-ləs/ adj nakaang-angaw; nakakatkatawa
runs down the street - agtaray iti kalsada
rushes /rŭsh'ĭs/ v 3rd per sing agdaras
shouts /shouts/ v 3rd per sing agikkis
signed /sīnd'/ v pt of sign nagpirma
smelly /smĕl'ē/ adj naangot
studies /stŭd'ēs/ v 3rd per sing kitaen a nalaing
suddenly /sŭd'n-lē/ adv dimteng a di-napakadaan
surprise /sər-prīz'/ v siddaawen
take (someone) out - awisen a mapan mangan wenno agbuya iti sine
teller /tĕl'ər/ n ti agsupsupli iti bangko
tonight /tə-nīt'/ adv ita a rabii
wallet /wŏl'ĭt/ n petaka
wearing /wâr'ĭng/ v prp of wear nakakawwes
wedding anniversary - anibersario iti kasar
wig /wĭg/ n pinggol; pudos
wrinkled /rĭng'kəld/ adj agkaretret; di napirensa

UNIT XI

THE JOB HUNT

PREVIEW

Daytoy maikasangapulo ket maysa a paset ket naglaon ti pakpakaammo a makatulong iti panagsapulmo iti trabaho. Maadalmo ditoy a paset iti leksion no kasano iti panangsungbatmo kadagiti pormas nga usaren no agkiddawka iti pagsaadan wenno trabaho, no kasano iti panangisurat iti "resume", ken no kasano iti panagsaganam iti pannakisinnarita iti mangited-saad. (Iti "resume" ket maysa nga ababa ken kadagupan a surat maipanggep iti kinalaing ken kapadasan iti trabaho wenno adal.)

Makatulong unay kenka iti kinalaingmo nga agbasa no mangrugikan nga agsapul iti trabaho. Masapul a masungbatam nga awan kurang wenno rirona dagiti salsaludsod nga adda iti pormas a pagkiddaw iti pagsaadaan. Masapul a basaem dagiti maiwarnak wenno maianunsio a trabtrabaho. Mabalin met a masapulmo ti mangala iti eksamen no agsapsapulka iti pagsaadan.

Masapul a nalaingka a bumasa tapno maaramidmo a nasayaat dagitoy. Daytoy a paset ket makatulong iti panagsaganam nga agsapul iti trabaho wenno pagsaadan.

Vocabulary/Phrases

Application Forms

accurate /ăk'yə-rĭt/ adj awan kurang wenno riro
advertised /ăd'və-tīz'/ v passive naiwarnak; naiwaragawag
applicants /ăp'lĭ-kənt/ n pl of applicant ti agdawdawat iti pagsaadan
application forms - dagiti pormas nga usaren nga agdawat iti pagsaadan
ask (for a job application) in writing - agsurat nga agdawat ti pormas nga usaren a pagdawat ti trabaho.
education /ĕj'ōō-kā'shən/ n ti inadal
employers /ĕm-ploi'ərs/ n pl of employer dagiti agpatrabaho; akinkua ti pagtrabahuan
employment /ĕm-ploi'mənt/ n pagsapulan; pagtrabahuan
experience /ĕk-spĭr'ē-əns/ n kapadasan
interested /ĭn'trĭst'ĭd/ v pt of interest mangayangay
interviewer /ĭn'tər-vyōō'ər/ n ti agsaludsod wenno makisarita
messy /mĕs'ē/ adj nawara; saan a nalinis
neat /nēt/ adj nadalus ken naurnos
personnel departments - ti benneg iti kompania a pagdawatan ti saad
sample /săm'pəl/ n pangiparang; pagpakpakita
skills /skĭls/ n pl of skill dagiti kinalaing
to get to know you - tapno maam-ammoka
training /trān'ĭng/ n panagsanay; pagsanayan
whoever /hōō-ĕv'ər/ pron sino man

Employment Application Forms

ability /ə-bĭl'ə-tē/ n kabaelan
account /ə-kount/ v ilawlawag iti pangokoman
ages of dependents - tawen dagiti anak ken ti asawa
authorize /ô'thə-rīz/ v itdan pannakabalin; pusgan
belief /bĭ-lēf'/ n pammati
beneficial /bĕn'ə-fĭsh'əl/ adj makapaimbag; makatulong
cause /kôz/ n gapu; punganay
character /kăr'ĭk-tər/ n kababalin; gagangay ti kinatao
choosing /chōōz'ĭng/ n gerund panangpili

civic organizations - pagkakaduaan dagiti umili
color eyes - maris dagiti mata
color hair - maris ti buok
companies /kŭm'pə-nēs/ n pl of company dagiti kompania; balay a pagtrabahuan
conduct /kən-dŭkt'/ n kadawyan; ugali
craft skills - kinalaing kadagiti aramid
damage /dăm'ĭj/ n dadael
degree /dĭ-grē'/ n ti nalpas nga inadal iti kolehio
discharge /dĭs-chärj'/ n panakaikkat (ti saad)
dismissal /dĭs-mĭs'əl/ n pangikkat
draft classification - ragup wenno numero ti panakayab nga agserbi iti hukbo a militar
driver's license - lisensia nga agmaneho
failing to pass - saan a makaruar (ti eksamen)
false statement - ulbod a sarita
grade completed - grado a nalpas
hereby /hĭr-bī'/ adv ditoy a/nga
in connection with - a maibatay iti
in emergency notify - ti karkarna a mapasamak pakaammuan ti...
individuals /ĭn'də-vĭjōō-əl/ n pl of individual dagiti tao
knowledge /nŏl'ĭj/ n pannakaammo
liability /lī'ə-bĭl'ə-tē/ n panagsungbat ti nagbasulan
licensed physician - doktor a lisensiado
major /mā'jər/ n ti inadal
married /măr'ēd/ adj naasawaan
marital status - kasasaad no naasawaan wenno saan
material fact - pudno a banbanag
matters /mă'tərs/ n pl of matter banbanag
military /mĭl'ə-tĕr'ē/ n hukbo
national guard - guardia iti pagilian (hukbo)
nature of work at start /leaving - kita ti trabaho idi mangrugi/ immalis
number of dependents - bilang dagiti anak (mairaman ti asawa)
omission /ō-mĭsh'ən/ n di-inraman
opinion /ə-pĭn'yən/ n kapanunutan
permanent resident alien - taga sabali a daga nga agnanayon nga agtaeng iti sabali nga ili
personal references - dagiti mangpaneknek iti katataom

physical defects - dagiti kakurangan iti bagi
physical limitations - dagiti pagpatinggaan a mabalin nga aramiden iti bagi
position desired - ti kayatan a saad wenno ranggo
professional /prə-fĕsh'ən-əl/ adj addaan inadal wenno galad
qualifications /kwŏl'ə-fĭ-kā'shən/ n pl of qualification dagiti galad; adal
reason for leaving - rason iti iyaalis
rejection /rĭ-jĕk'shən/ n panangumsi
release /rĭ-lēs'/ v wayaan
reserved/rĭ-zûrvd'/ adj nailasin
resulting from - nagbanag iti
retained /rĭ-tānd'/ v passive natengnged; naibati
salary /săl'ə-rē/ n sueldo; tangdan
school activities - dagiti aramid iti eskuela
separated /sĕp'ə-rāt'ĭd/ v pt of separated naisina; nailasin
shorthand speed - kapardas ti panagsurat iti ababa
signing /sīn'ĭng/ n gerund panagpirma
single /sĭng'gəl/ adj maymaysa; awan asawana
solicit /sə-lĭs'ĭt/ v agkiddaw; agdawat
spouse /spous'/ n asawa
state /stāt'/ v saritaen
start with last position - mangrugi ti kaudian a saad wenno trabaho
submit /səb'mĭt/ v agrukbab
sufficient /sə-fĭsh'ənt/ adj makaanay
technical /tĕk'nĭ-kəl/ adj tekniko
typing speed - kapardas ti panagmakinilia
trade skills - kinalaing ti pagaramidan
unemployed /ŭn-ĕm'ploid/ adj awanan pagsaadan
upon request - iti panangkiddaw
U.S. citizen - ti umili iti Estados Unidos
veteran /vĕt'ər-ən/ n beterano
whatsoever /hwŏt'sō-ĕv'ər/ pron uray ania man
widowed /wīd'ōd'/ adj nabalo

Your Job File

accomplishments /ə-kŏm'plĭsh-mənt/ n pl of accomplisment

dagiti naaramid wenno naturpos

ads (advertisements) /ăds/ n pl of ad dagiti pablaak; pakdaar

apply /ə-plī/ v agkiddaw

assignment /ə-sīn'mənt/ n naitudo nga aramiden

awards /ə-wôrds'/ n pl of award dagiti gunguna

carelessness /kâr'lĕs-nĕs/ n panagtagubaya

certificates /sər-tĭf'ĭ-kĭt/ n pl of certificate dagiti mangpaneknek ti kababalin wenno kinataom

chronological /krŏn'ə-lŏj'ĭ-kəl/ adj naurnos iti pannakapasamakna

church /chûrch/ n simbaan

citizenship /sĭt'ə-zən-shĭp'/ n iti legal nga ili iti maysa a tao

clearly /klîr'lē/ adv nalawag

committee/ kə-mĕt'ē/ n tinong

compare /kəm-pâr'/ v ipadis

confidential /kŏn'fə-dĕn'shəl/ adj ilimed

copy /kŏp'e/ n tulad; kopya

courses /kôrs'ĭs/ n pl of course dagiti kurso nga adalen

debating society - timpuyog ti panagsalisal wenno panagsinnupiat

diplomas /dĭ-plō'məs/ n pl of diploma dagiti diploma

duplicated /d/y/ōō'plĭ-kā'tĭd/ v passive natulad; nakopia

errors /ĕr'ər/ n pl of error dagiti riro

even though - uray no

file /fīl/ n urnos ti pappapel

follow /fŏl'ō/ v suroten

fund drive - panagkampania ti panagurnong iti maisagut a kuarta

future employer - ti sumaruno nga agikabil ti saad wenno ti agpatrabaho

honors /ŏn'ərs/ n pl of honor dagiti gun-guna a pakaidaydayawan

how well you work - kasano ti kalaingmo nga agtrabaho

incoming patients - dagiti pasiente nga aw-awaten ti klinika wenno ospital

indicate /ĭn'dĭ-kāt'/ v itudo; ipasimudaag

instructions /in-strŭk'shənz/ n pl of instruction dagiti bilbilin wenno panangiturong

job application - ti usaren nga agkiddaw wenno agsapul ti pagsaadan

job title - urnos ti pappapel maipapan ti trabaho wenno saad
job title- nagan iti saad wenno trabaho
leave out - saan nga itipon; baybay-an
led /lĕd/ v pt pp of lead inturong
letter of recommendation - surat a pagrekomendar
margins /mär'jənz/ n pl of margin dagiti law-ang iti agsumbangir nga igid ti papel
meet face-to-face - kasinnarak
mistakes /mĭ-stāks'/ n pl of mistake dagiti riro
neatly /nēt'lē/ adv nadalus ken naurnos
none /nŭn/ n awan
order /ôr'dər/ n urnos
organized /ôr'gə-nīzd'/ v passive naurnos
original /ə-rĭj'ə-n-əl/ adj kaunaan; kabaruan
perfect /pûr'fĕkt/ adj naan-anay; awan pagkurkuranganna
perhaps /pər-hăps'/ adv nalabit
photo offset printing - maysa a kita ti panangimprenta
potential /pə-tĕn'shəl/ adj mabalin a sumaruno nga...
priest /prēst/ n padi
print /prĭnt/ v agideppel; agimprenta
printing company - kompania a pagimprentaan
proofread /prōōf'rēd'/ v basaen tapno maammuan dagiti riro
received /rĭ-sēvd'/ v passive naawat
relatives /rĕl'ə-tĭvs/ n pl of relative dagiti kabagian
resume /rèz'ōo-mā'/ n ababa a surat maipanggep ti adal ken sanay iti trabaho
reverse /rĭ-vûrs'/ adj baliktad
review /rĭ-vyōō'/ v asaasen; ammirisen
rewrite /rē-rīt'/ v isurat manen
science /sī'əns/ n siensia
space /spās/ n law-ang
specialized /spesh'ə-līzd'/ v passive nangipangpangruna
spelling /spĕl'ĭng/ n gerund panangisao kadagiti letra ti sao
stationary store - tiendaan kadagiti aramaten ti opisina
Suicide Crisis Center - pagawatan kadagiti tao a kayat a mangpapatay ti bagida
summary /sŭm'ə-rē/ n nakapukpukan
temple /tĕm'pəl/ n templo; simbaan

translator /trăns-lāt'ər/ n para iyulog (iti sabali a pagsasao)
type /tīp/ v imakinilia
unless /ŭn'lĕs/ conj malaksid
up-to-date - kankanayon nga apagisu
vocational/vō-kā'shən'əl/ adj ti aramid
volunteer work - agaramid nga itukonna ti bagina
wide /wīd/ adj nalawa
worked closely with - agdanggay nga agtrabaho
working life - panawen iti biag a mangmangged wenno agtratrabaho
xerox copy - kopia (a naaramid ti makina a "xerox")
xerox machines - dagiti makina nga agaramid kadagiti kopia

Tips For A Successful Interview

allow /ə-lou/ v ipalubos
aloha shirt - kamiseta
appropriate /ə-prō'prē-ĭt/ adj maitutop; maibagay
articles /ăr'tĭ-kəls/ n pl of article banbanag a naisurat
as much as you can - ti kabaelam nga aramiden
bilingualism /bī-lĭng'gwə'lĭz'əm/ n dua ti pagsasao
bright /brīt/ adj narangrang
building /bĭl'dĭng/ n patakder
casually /kăzh'ōol-ə'lē/adv gagangay
chew /chōō/ v ngalngalen
cigarette /sĭg'ə-rĕt'/ n sigarilyo
collect your thoughts - alikumkumen ti kapanunutan
comb /kōm/ v sagaysayen
comfortably /kŭm'fər-tə-blē/ adv nanam-ay
conservatively /kən-sûr'və-tĭv'lē/ adv saan unay a moderno
costume jewelry - saan a pudno nga alahas
dark /dărk/ adj nangisit (a maris)
discuss /dĭs-kŭs'/ v paglilinnawagan
dress /drĕs/ v agkawwes
dress shirt - kamiseta
edge /ĕj/ n igid
elaborate hairdos - dagiti napalalot' pintas a pannakaurnos ti buok
emphasize /ĕm'fə-sīz'/ v ipapigsa wenno iyunay-unay

enthusiastic /ĕn-thōō'zē-ăz'tĭk/ adj nangayangay
except /ĕk-sĕpt'/ conj malaksid
financial district - purok dagiti lugar a pagsaadan kas kadagiti bangko
find out - ammuen
floor /flôr/ n suelo
freshly shaved - kabarbarbas
future plans - dagiti pangpanggepen nga aramiden wenno plano
generally /jĕn'ər-əl'ē/ adv sapasap
greet /grēt/ v kablaawan
gum /gŭm/ n kendi a kasla goma
heavy make-up - napuskol ti pulbos wenno pagpapintas iti rupa
hire /hīr/ v awaten ti saad
impression /ĭm-prĕsh'ən/ n kapanunutan a pagarup
in case - kas pangngarigan
issues /ĭsh'ōōz/ n pl of issue kopia dagiti warnakan
lap /lăp/ n saklot
local newspaper - warnakan iti uneg la ti purok
long sleeved - atiddag a manggas
match /măch/ v ipadis
may mean the difference - mabalin a sabali ti kaipapananna
miniskirts /mĭn'ē-skûrts/ n pl of miniskirt nakiting unay a palda
muumuus /mōō-mōōs/ n Hawaiian word kawwes ti babbai
nervous /nûr'vəs/ adj agnerbios
offers /ô'fərs/ v 3rd per sing idiaya
pair of slacks - pantalon
part-time work - saad a saan a walo nga oras
party clothes - kawwes a para padaya
positive points - dagiti nasayaat a banbanag (maipanggep ti maysa a tao)
project /prŏj'ĕkt'/ n proyekto
public library - pagbasaan dagiti umili
purse /pûrs/ n petaka
revealing blouse - masarsarang
sales position - saad iti panaglako
shades /shādz'/ n pl of shade dagiti maris
short sleeved - ababa a manggas

signal /sĭg'nəl/ n pagilasinan
socks /sŏks/ n pl of sock dagiti medias
smoke /smōk/ v agsigarilyo
sports jacket - tsaketa
still /stĭl/ adj natalna
strong cologne (perfume) - napigsa (ti angotna) a bangbanglo
successful /sək-sĕs'fŭl/ adj nagballigi
suit /sōōt/ n terno
tailored pants naipadait a pantalon
tie your hair back - punggosen ti buok
tight /tĭt/ adj nairut
tips /tĭps/ n pl of tip dagiti sao a pana-magannad
traffic jam - nakaro a trapiko
travel time - oras ti panagbiahe
up-to-date suit - saan a kadaanan a terno
wear /wâr/ v agusar; agikabil
whether---or not - no---wenno saan
working conditions - kasasaad iti panagtrabaho
visit /vĭz'ĭt/ v sumarungkar
worn /wûrn/ v pp of wear inkawwes

Where To Look For A Job

actively look for a job - kankanayon nga agsapsapul iti trabaho
advantage /ăd-văn'tĭj/ n gundaway; pagimimbagan
advertiser /ăd'vər-tīz' ər/ n ti agiwarwarnak
advertising /ăd'vər-tīz'ĭng/ v prp agiwarwarnak
agencies /ā'jən-sēs/ n pl of agency dagiti pagawatan wenno agensia
attorney /ə-tûr'nē/ n abogado
besides /bĭ-sīdz/ adv malaksid
bilingual program - proyekto a maipanggep kadagiti addaan dua a kita ti pagsasao
bilingual aides - dagiti katulongan a makasao iti dua a kita ti pagsasao
chamber of commerce - taripnong dagiti tao a mangpatpataray kadagiti pagsapulan wenno pangngedan
classified /klăs'ə-fīd'/ v passive used as an adj napagtitipon; nadasigdasig

community /kə-myōō'nə-tē/ n purok; nagtataripnongan kas maysa nga ili
compete /kəm-pēt'/ v makisalisal
complaints /kəm-plānts'/ n pl of complaint dagiti pulong
confidence /kŏn'fə-dəns/ n talek
contract /kŏn-trăkt'/ n katulagan
criminals /krĭm'ə-nəls/ n pl of criminal dagiti kriminal
Department of Labor - Benneg ti Panagtrabaho
depend on - agtalek ti
discouraging /dĭs-kûr'ĭj'ĭng/ n gerund makapatamnay
districts /dĭs'trĭkts/ n pl of district dagiti purok
employment office - opisina ti panagtrabaho wenno saad
exist /ĕg-zĭst'/ v adda
expanding /ĕk-spănd'ĭng/ v prp of expand dumakdakkel
falls through - maaramid; agballigi
federal government - gobierno iti Estados Unidos
fee /fē/ n tangdan
fields /fēlds/ n pl of field pagayaman tay-ak
finances /fī-năns'ĭs/ n pl of finance dagiti panaggasto wenno kuarta
full-time position - panagtrabaho iti uneg ti walo nga oras
granted /grănt'ĭd/ v passive naisagutan
handbook /hănd'bŏŏk/ n libro a reperensia
health aides - katulongan maipapan iti salun-at
hiring /hīr'ĭng/ n gerund panangawat
human resources development - benneg iti gobierno a mangted ken tumulong iti panagsapul iti trabaho
institution /ĭn'stə-t/y/ōō'shən/ n bangon; patakder
issued by - inarakurak ti/ni
janitorial services - panagserbi iti panagdalus
job counselors - dagiti mangbagbaga maipanggep iti trabaho
job hunt - panagsapul ti trabaho
job market - dagiti pagsaadan wenno pagsapulan
kitchen help - katulongan ti kusina
labor /lā'bər/ n aramid
legal /lē'gəl/ adj nainkalintegan
librarian /lī-brăr'ē-ən/ n agimaton ti nakaipenpenan dagiti pagbasaan

licenses /lī'sə̆ns'ĭs/ n pl of license dagiti lisensia
local government - gobierno iti uneg la ti purok
newspaper /n/y/o͝oz-pā'pər/ n warnakan
occasionally /ə-kā'zhən'əl-ē/ adv sagpaminsa; no dadduma
occupational outlook - mainanama kadagiti saad
operate /ŏp'ə-rāt'/ v papagnaen
opportunities /ŏp'ər-t/y/o͞o'nə-tēs/ n pl of opportunity dagiti gundaway
ordeal /ôr-dēl/ n nainget a kapadasan
permits /pər-mĭts/ v 3rd per sing ipalubos
personal details - dagiti banbanag maipapan iti kinataom
placement center - benneg nga agikabil ti pagsaadan
pretend /prĭ-tend/ v aginkukuna
products /prŏd'ə̆kts/ n pl of product dagiti napaadda
provides /prə-vīds'/ v 3rd per sing itden ti kasapulan
publications /pŭb'lĭ-kā'shənz/ n pl of publication dagiti warnakan
publishes /pŭb'lish-ĭs/ v 3rd per sing agiwarnak
purposes /pûr'pə-sĭs/ n pl of purpose dagiti gandat; tarigagay
registar /rĕj'ĭ-stər/ v ilista; irehistro
rob /rŏb/ v agtakaw
rushed /rŭshd'/ v pt pp of rush nagdaras
scarce /skârs/ adj narigat a sapulen; manmano
services /sûr'vĭs'ĭs/ n pl of service dagiti panagserbi
sponsored /spŏn'sərd'/ v passive nangimaton
state-wide system - ti urnos a para ti amin nga estado
statistics /stə-tĭs'tĭks/ n estadistiko
strangers /strān'jərs/ n pl of stranger dagiti saan nga am-ammo
suggestions /sə -jĕs'chənz'/ n pl of suggestion dagiti singasing; wayat
telephone directory - listaan dagiti numero iti telepono
unknown /ŭn'nōn'/ adj saan nga am-ammo
yellow pages - dagiti amarilyo a panid ti direktoryo ti telepono

Trl (EMPLOYMENT APPLICATION FORM)

BASAEN A NALAING SAKBAY A PIRMAAN:

1. Itedko ti pannakabalin daytoy a kompania a mangkiddaw kadagiti amin a kayatan a pakpakaammo maipapan iti daytoy a papel a mangkiddaw iti saad agraman kadagiti banbanag a kapanunutan, kababalin, kabaelan ken ugali, ken ipalubosko met ken kiddawek ti tunggal maysa a tao ken iti balay ti komersio a nainaganan ditoy a papel a mangited kadagiti pakpakaammo. Wayaak dagitoy a tattao ken kompania kadagiti makadadael nga agtaud manipud kadagiti nairakurak a pakpakaammo.
2. Ipalubosko ti bagik iti panangkiddaw ti kompania nga agpaeksamen iti lisensiado a doktor a napili iti kompania ken maawatak a no saanko a mairuar daytoy nga eksamen ket saanak nga agpatuloy ti serbisio iti kompania.
3. Paneknekak a dagiti naglaon a pakpakaammo iti daytoy a papel para ti saad ket pudno ken kompleto iti kapanunutan ken pammati. Maawatak a dagiti uray ania a madi a sarita wenno di-nairaman a pudno a banag ket makaanay a gapuanan ti panakaumsi daytoy a papel wenno panakaikkatko iti saad.

UNIT XII

REVIEW AND TESTING

PREVIEW

Usaren iti maikasangapulo ket dua a paset a kas gundaway a panangasaas kadagiti banbanag a naadalmo ditoy libro. Iti maestra ket mabalin nga adda inayonna a pagasaasan para kenka.

Iti kangrunaan ditoy maikasangapulo ket dua a paset ket maysa a proyekto iti klase. Daytoy a proyekto iti klase ket isu ti panagaramid ti plano ti siudad para iti Ahi City. Usaren ti kanalaingmo ti Ingles nga inadalmo bayat ti panagaramid iti daytoy a proyekto. Mairaman dagiti ar-aramid maipapan ti panagbasa, panagsarita ken panagdengngeg.

Basaen amin dagiti bilbilin wenno pangiturong dita paset ti, Plan Ahi City, sakbay a mangrugika. Padasen nga agusar ti Ingles nga agsasarita maipapan iti panagplano. No agsuratka bayat ti panagtitiponyo nga agplano, padasen nga usaren ti Ingles. Ti naturpos a proyekto ket masapul a mangipakita ti kaadu ti Ingles nga ammom.